

8

ביד חזקה

בסיקור היסטורי רווי חשיפות, מתגלה נתניהו כאסטרטג יעיל, המשתמש בשיטות שונות ומקוריות כדי לנטרל את יריביו

14

מה נשתנה?

רגע לפני שהקורונה מאיימת למוטט את איראן, פרסם העיתונאי אוהד חמו סדרת כתבות על המתרחש באיראן

2020 • ראיון

20

למען תזכור

תעלומה: מה עלה בגורל קברי הצדיקים שנטמנו בהר הזיתים במשך מאות שנים? סיפורו של ספר הקברנים בן 188 השנים שסייע לפיצוח התעלומה.

24

ויהי שם לגוי

יומן מסע: שלומי זייאנץ, כתב המגזין החרדי-אמריקאי "עמי מגזין", ביומן מסע מסעיר מלבנון, אפגניסטן, סעודיה ושאר מדינות שישראל לא רשאי לדרוך על אדמתן

28

שירה חדשה

צמד המלחינים-מעבדים אלי קליין ואיצי ברי, חתומים על כמה מההפקות המוסיקליות המרגשות של השנים האחרונות. **ראיון מרתק**

הרה"ג ראובן אלבז

ראש מוסדות "אור החיים" וחבר מועצת חכמי התורה

לְעִשָּׂה נִפְלְאוֹת גְּדֻלוֹת לְבָדוֹ

אתם לברך ברכת המזון בקול רם, וחושבני שאינכם עושים כהוגן, הקב"ה שומע גם כשמברכים בלחש ואינו זקוק שיצעקו את התפילות והברכות. קיבלנו את דבריו ומכאן ואילך הפסקנו לברך ברכת המזון בקול רם (יעוי' בשו"ע סימן קפ"ה ס"ג ובמשנ"ב שם סק"ג דטוב לעולם לברך בקול רם כי הקול מעורר הכונה, וע"ע בבן איש חי פרשת חקת סעיף ז' שיש אומרים שאם לא השמיע לאוזניו את ברכת המזון לא יצא ידי חובה, אך לעניין הלכה נוקטים שיצא ידי חובה בדיעבד, וכפי שהאריך בזה מרן זצוק"ל בהליכות עולם ח"ב עמוד ס').

לאחר זמן מה הופיע שוב הזקן ואף הפעם הביא עמו מתנות מיוחדות וממתקים לילדים. ליל שבת קודש כששבו מבית הכנסת והחלו לשיר 'שלום עליכם' בקול רם, גער בהם הזקן והזכיר להם שהקב"ה אינו זקוק שיצעקו. המלאכים שמלווים את האדם ביום שבת קודש נמצאים בתוך הבית ולא בחוץ ולכן אין צורך לצעוק. אף הפעם שמעו בקולו וקיבלו את דבריו.

בפעם הבאה שהגיע הזקן ועמו מתנות מיוחדות היה זה בערב פסח, אך הפעם התנה בפני בעל הבית ואמר, כי מוכן הוא לבוא ולהתארח בביתם אך ורק אם יגידו את ההגדה בשקט ולא בצעקות.

הפעם התקשה בעל הבית להסכים, הוא ידע שאשתו הצדקת מחכה ללילה הזה זמן רב וטורחת חודש שלם בניקיונות הבית כדי להגיע ללילה הזה שאומרים בו כל בני הבית את ההגדה יחד בקול רם ובשמחה.

ניגש בעל הבית לאשתו הצדקת והתייעץ עמה, השיבה לו אשתו: "שתקתי כשהוא עקר את 'ברכת המזון' מפיהם של ילדנו. מחלתי כשהשתיק את זימרת 'שלום עליכם' ממעונו. אך את הלילה הקדוש הזה שבו נוטעים את האמונה לכל השנה כולה אינני מוכנה לאבד. למרות שאני מהדרת אחר אורחים, את הגבול הזה לא אעבור, את האמונה שלנו אני לא אתן לו בשום פנים ואופן, תחזיר לו את כל המתנות שהביא, אין לנו חפץ בהם".

משסיים האיש לספר את סיפורו, קרא אור החיים הקדוש בהתרגשות ואמר: עתה ידעתי מפני מה זכיתם שקדושה תחפוף על ביתכם ותקרין מפניכם. עשיתם כל כך נחת רוח לבורא עולם כשברכתם את ברכת המזון ואמרתם את 'שלום עליכם' וההגדה של פסח בקול רם ובשמחה, והיה זה היצר הרע בכבודו ובעצמו שהתחפש לאותו זקן וביקש לעקור את ההנהגות התמימות והנפלאות מביתכם ואת יראת השמים מילדיכם, בזכות אשתך הצדקת הצלחתם לעמוד בניסיון וגרמתם לשכינה שתשרה בביתכם.

יהי רצון שימי הפסח הקדושים יאירו בעדינו שנוכה לראות בקרוב בקרוב בגאולת ישראל השלימה, בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל (ר"ה יא ע"ב), אמן ואמן.

יהיה יותר טוב, כמו שאמרו וכל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משוכח.

בלילה קדושה זו יורדת הארה גדולה משמים שבה אפשר להחדיר את האמונה והמידות הטובות בבנינו, על אף שבמשך השנה פעמים שלא מצליחים כל כך לעשות זאת, מ"מ בלילה זה על ידי תיאור סיפור יציאת מצרים והודאה לה' יתברך על ניסיו ונפלאותיו שעשה ועושה עמנו, נחלקים הדברים בילדים ומלווים אותם לכל החיים, ולכן שומעים אנו לא מעט סיפורים על אנשים שרצו להתרחק משמירת התורה והמצוות רח"ל, אך בזוכרם את ליל הסדר יחד עם כל המשפחה חזרו בהם והסתופפו שוב תחת כנפי השכינה, פי קדוש היום לְאֶדְוֵינוּ (מושאל מנחמיה ח, ט), ובכוחו לפעול גדולות ונצורות.

ובזכות שישראל זוכרים את הניסים שהקב"ה עשה ועושה עמם ומשבחים ומקלסים אותו עליהם, ממשיך הקב"ה ועושה להם עוד ניסים ונפלאות, כדברי רבותינו (מדרש תהילים יח) כל שעושים לו נס ומהלל ומשבח את הקב"ה עושים לו עוד נס שנאמר "נְתַתָּה לִירְאֵיךָ גִּס לְהִתְנוֹסֵס" (תהילים ס, ו).

באחד מנדרדיו הגיעו אדונונו אור החיים הקדוש לעיירה קטנה וחיפש אחר בית שגרים בו יהודים כדי שיוכל להתאכסן בו. משמים הובילוהו לביתם של משפחה פשוטה, שהיו מצטיינים בהכנסת אורחים ורגילים בהם. משנכנס, ראה רבנו כי על כל בני הבית שורה קדושה מיוחדת, ואף על קירות הבית חופפת אורה של חן יחודית, השראת שכינה, וזאת למרות שמכותלי הבית היה ניכר שדרים בו בדלות ובהסתפקות במועט.

התפלל רבנו על הקדושה שהרגיש במקום וניסה לדלות מפי בעל הבית ובני ביתו את הסיבה לכך, אולי הם מהדרים בקיומם של המצוות בצורה מיוחדת, או שמא ניסיון גדול בא לידם ועמדו בו בגבורה, עד שהסכים בעל הבית וסיפר את אשר ארע בביתו:

ביתם היה בכל עת פתוח לרווחה לכל החפץ לבוא ולהתארח, יהי ביתך פתוח לרווחה ויהיו עניים בני ביתך (אבות א, ה), ובין הבאים אליהם היה אדם זקן ומכובד שמפעם לפעם היה מופיע ומתארח בביתם, נוהג בהם כבוד ואף מעניק מתנות לכל בני המשפחה.

"אנו היינו רגילים לברך ברכת המזון יחד עם כל הבנים והבנות בשמחה ובקול רעש גדול", וְאֶשְׁמַע אֶחְרֵי קוֹל רֵעַשׁ גְּדוֹל (מושאל מיחזקאל ג, יב), מספר בעל הבית, אך באחת הפעמים פנה הזקן ואמר: "יראה אני שמקפידים

נמצאים אנו בערב החג הקדוש, ימי חג הפסח, שבו כל בית ישראל מתעוררים ומקבלים את אותה הארה והשפעה שזכו לה אבותינו בימים ההם שיצאו ממצרים מעבדות לחרות, ונהפכו להיות בגדר הַלְלוּ עֲבָדֵי ה' ולא עבדי פרעה (מגילה יד ע"א), כפי שרמזו זאת המפרשים בפסוק וְשִׁמְרָתָ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה מְקִימִים יְמִימָה (שמות יג, י), מלמד שאותם ימים באים לקראתנו, ויציאת מצרים מתחדשת בכל שנה ושנה, ולכן בקל דור נדור חִיב אָדָם לְרְאוֹת אֶת עֲצָמוֹ קָאֵלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם (מנוסח ההגדה), כאילו הוא בעצמו יצא מעבדות לחרות ומשעבוד לגאולה.

וכן מובא ברמח"ל (רבינו משה חיים לוצאטו בספרו דרך ה' ח"ד פ"ז) שגלגל הזמן חוזר, ההשפעות וההארות שהיו באותם ימים קבועים בגלגל הזמן, ואנחנו בטה"כ צועדים בתוך אותו גלגל, ולכן בימים קדושים אלו יכולים אנו לזכות להתחזקות באמונה הצרופה בה' יתברך המועברת לנו מדור דור ונטיעתה בבנינו בנכדנו ובצאצאנו אחריו, ולזכות לראות בניסי ה' וגאולתו השלימה כפי שגאל את אבותינו והוציאם ממצרים, כך יראה לנו בישועתו ויגאלנו גאולת עולם, פִּימִי צְאֲתָךְ מְאֲרָךְ מְצַרִּים אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת (מיכה ז, טו), אראה לבנים מה שלא זכו לראות האבות (ילקוט שמעוני בשלח).

השרשת האמונה בבנים

אחת המצוות החשובות והיקרות בלילה זו וגולת הכותרת היא מצוות "וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר" (שמות יג, ח), לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך (מכילתא ובהגדה), ונאמר (שמות י, ב) וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בְנֶךָ וְכֵן בְּנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֵתִי בְּמִצְרַיִם, וביארו המפרשים שדקדקה התורה לומר "באוזני בנך" להורות שיש לספר לילדים לפי אוזנם השומעת, כמידת הבנתם ושכלם, כפי שפוסק הרמב"ם (פרק ז' מהלכות חמץ ומצה הלכה ב') וזה לשונו: מִצְוָה לְהוֹדִיעַ לְבָנִים וְאֶפְלוּ לֹא שְׂאֵלוּ. וּלְפִי דִעְתּוֹ שֶׁל בֶּן אָבִיו מְלַמְדוֹ. פִּי צֵד? אִם הִיא קִטְן או טֶפֶשׁ אוֹמֵר לוֹ: "בְּנִי, בְּלִנּוּ הָיִינוּ עֲבָדִים כְּמוֹ שִׁפְחָה זו או כְּמוֹ עֶבֶד זֶה בְּמִצְרַיִם, וּבְלִילָה הַזֶּה הִנֵּה הִנֵּה אֲנִי הָיִינוּ מוֹדִיעוֹ מֵהַ שְׂאֵרֵנוּ לְנוֹ בְּמִצְרַיִם וְנִסִּים שֶׁעָשׂוּ לָנוּ עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, הַכֹּל לְפִי דִעְתּוֹ שֶׁל בֶּן:

ובספר המצוות כתב הרמב"ם (מצווה קנ"ז): היא שציונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר מניסן בתחילת הלילה כפי צחות לשון המספר. וכל מי שיוסיף במאמר, ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם ומה שעשו לנו המצרים מעוול וחמס, ואיך לקח השם נקמתנו מהם, ולהודות לו יתעלה על כל טוב שגמלנו,

ובזכות שישראל זוכרים את הניסים שהקב"ה עשה ועושה עמם ומשבחים ומקלסים אותו עליהם, ממשיך הקב"ה ועושה להם עוד ניסים ונפלאות, כדברי רבותינו (מדרש תהילים יח) כל שעושים לו נס ומהלל ומשבח את הקב"ה עושים לו עוד נס שנאמר "נְתַתָּה לִירְאֵיךָ גִּס לְהִתְנוֹסֵס" (תהילים ס, ו)

מחפשים תשובה על כשרות תרופה לפסח?

חמודי מצה!

אסיקופ

מומחי כללית
בשיתוף בד"ץ
העדה החרדית

לשירותכם, מגוון אפשרויות לבירור כשרות התרופות לפסח תש"פ:

**חוברת מעודכנת
ומפורטת**

מופצת באזורים
החרדיים

החל מר"ח ניסן

**רובוט ווטסאפ
חכם**

זמין לשירותכם
24 שעות ביממה
שלחו הודעה למספר
055-9982701

**מוקד טלפוני
*2701**

זמין לשירותכם
24 שעות ביממה
מכל טלפון

הרה"ג זמיר כהן

ראש ישיבת היכל מאיר וראש ארגון הידברות

את פתח לו

הם עצמם ילדים טובים ומלאי שמחת חיים. שהרי אדם המביט בעולם בעין טובה, רואה את העולם באור חיובי, משום שמבטו ממוקד תמיד בצד הטוב שבכל אדם. ומי שחש שהכל טוב סביבו, נעשה אדם טוב בעצמו, וגם נעשה אדם שמח.

ומהו הגורם המשפיע ביותר על הילד להביט בעולם בעין טובה? גישתם של הוריו כלפי העולם. הנה דברי האדמו"ר מסלונים בספרו "נתיבי החינוך" (עמ' כג):

"בית שהתרגלו בו להסתכל תמיד על הכל ועל כולם מתוך מבט חיובי, רואים בכל אדם את הצד החיובי שבו, ומדברים רק על החלק החיובי, משפיע על הילדים באופן עקיף השפעה חיובית יתירה לרצות רק את הטוב. לעומת זאת, יש בית שמבט ההורים הוא בעיקרו שלילי, רואים בכל אדם רק את צדדיו השליליים וחולשותיו, מוצאים בכל אחד חסרונות וכו', על ידי זה מולידים בצאצאיהם נטייה שלילית לחשוב ולראות רק רע. ואם כל בני האדם רעים, הרי זה בטבע שגם הילדים ירצו להיות רק רעים..."

הרי לנו שהדוגמא האישית של ההורים בזווית מבטם על העולם, מהווה גורם מרכזי בחיי הילדים בבניית זווית מבטם על העולם, ומשפיעה גם על תכונותיו של הילד עצמו.

אם המבט רע, סבור הוא שכל העולם רע, ומאחר שלהיות רע - זהו המצב הרגיל בעולם, וכולם לא בסדר, אין לי ברירה אלא להיות גם אני כזה כדי לשרוד, או פשוט כדי להיות כמו כולם...

אולם אם המבט טוב, אף הוא עצמו נעשה טוב, וממילא שמח וטוב לב.

הרחק משכן רע

מצוי וטבעי בין שכנים, שילדי המשפחה משחקים עם ילדי השכנים לאחר חזרתם מהלימודים. על ההורים מוטלת חובה לפקוח עיניים ולראות מי הם השכנים ועם מי ילדיהם משחקים בשעות אחר הצהריים ובימי החופשה. ובמידה שמתעורר חשד או חשש, יש לכוונם עוד מהגיל הרך לבחור לשחק אך ורק עם ילדים טובים המהווים דוגמא טובה, ואינם נחשפים לתכנים מקלקלים, לבל ישפיעו עליהם לרעה ח"ו.

להשפעת הסביבה על חינוך הילדים יש לייחס חשיבות כה רבה, עד כדי כך שלעיתים יש לעבור דירה לשכונה אחרת ואפילו לעיר אחרת, ובלבד שהילדים לא יתחברו ולא יושפעו מחברים מקולקלים. אמנם מדובר בהחלטה לא קלה, בפרט כאשר מקום העבודה סמוך לבית, אך ישנם מצבים שבהם אין מנוס, ועדיפה טרחת הנסיעה הארוכה למקום העבודה, מסבל וייסורי ילד שהולך חלילה בדרך רעה.

יש לתת את הדעת על האווירה החברתית בסביבת המגורים בעוד הילדים רכים וניתן לבנותם נכון ולשומרם מחברים רעים, ולא להמתין לגיל הנערות ולהיזכר שעלינו לעבור דירה כאשר כבר מאוחר. וכבר אמרו חכמים (תמיד לב ע"א): "איזהו חכם? הרואה את הנולד".

הרשע?!

אולם התשובה פשוטה וברורה, ומלמדת יסוד גדול בחינוך ילדים.

מהשוואת התשובות עולה כי הבן המתריס, אינו שונה מהבן שאינו יודע לשאול.

גם הוא, המתריס, בסך הכל אינו יודע לשאול, ולכן אל לנו לכעוס עליו. הוא אינו יודע כיצד לשאול, ולכן הוא שואל בדרך של התרסה. משהו מציק לו בתוכו, הוא ממורמר משום בערה טבעית הקיימת בתוכו וגורמת לו חוסר שקט, או משום שחש פגוע ממישהו, ועל כן הוא מתריס.

לפיכך, התשובה לשני הבנים זהה בתוכנה, ושונה רק בדרך אמירתה.

בן הנראה כבוי, שאינו מתעניין בדרך חיים נכונה, משום שהוא באמת אינו יודע לשאול, את פתח לו. גרה את סקרנותו והובל אותו לידעית התשובה. וכשאתה מסביר לו את הנכון ואת הטוב, אל תנקוט במילים שעלולות להלחיצו, אלא רק זרע בלבו את זרעך ותן לו לחשוב על הדברים.

לכן בהסבר לבן שאינו יודע לשאול נאמרה רק לשון הפסוק: "בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם". בעוד לבן המתריס יש להרחיב את התשובה. לנער זה, המרדן בטבעו, יש להסביר מה הוא עתיד להפסיד אם לא ילך חלילה בדרך ה', ומה ירוויח בעולם הזה ובעולם הבא כאשר ילך בדרכו הנפלאה של בורא העולם.

רק כך, כאשר נחנך כל נער על פי דרכו, נגרום לשניהם לבחור ללכת בדרך טובה.

סבלנות בחינוך הילדים

בדורות הקודמים, הכל היו רגילים לתהליך ארוך בדרך להשגת דבר מה שרצו בו, ומתוך כך היו סבלניים בכל תחום מבלי לרטון ולכעוס מדוע הדבר כבר אינו נעשה, והיו בעלי סבלנות גם בחינוך הילדים. אולם עם התפתחות המכשירים המשוכללים בעולם, הורגלנו להשיג במהירות מה שבעבר ארך זמן. כך בנסיעות, בבישול ובאפיה, ואפילו במים רותחים זמינים לשתייה בכל רגע.

הרגל נעים זה, החוסך זמן רב, עלול לגרום להורים ולמחנכים חוסר סבלנות וסובלנות בחינוך ילדים, מבלי שיחושו בגורם לכך.

ואכן, ישנם הורים המצפים ודורשים מילדיהם להשתנות שינוי מוחלט באופן מידי במה שטעון שיפור. אך זו טעות. וכי ההורה הבוגר הזועם על בנו משום שלא השתנה מיד וחזר שוב על המשגה, משתנה הוא עצמו כל-כך מהר? מדוע אם כן הוא דורש מהילד מה שאינו דורש ומצפה מעצמו?

בחינוך ילדים יש להתאזר בסבלנות. להדריך ולהסביר, ולחזור ולעזור על הדבר בזמן הנכון ובדרך הנכונה, עד להפנמת הדברים בלב הילד. כל בניה יציבה וקבועה בעולם מתבצעת בשלבים, והסבלנות משתלמת.

חינוך לעין טובה

כל הורה חפץ שילדיו יהיו בעלי עין טובה וממילא יהיו

כאשר באים ללמד את הילד ערכים חינוכיים, מן הנכון למצוא את העיתוי הנכון שבו האווירה הכללית תגרום להפנמת אותו מסר חשוב, ולהשתמש בהמחשות שונות, מסקרנות ומעניינות, שיגרמו לו להתעניין ולרצות לדעת, ובכך יפתח לבו לקבל את הדברים.

יסוד נכבד זה נלמד מהנאמר ב"הגדה של פסח" בעניין הבן שאינו יודע לשאול:

"ושאינו יודע לשאול - את פתח לו [היה אתה היוזם]. שנאמר (שמות יג, ח): 'וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא [מבלי שישאל] לֵאמֹר, בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם'. יכול [יספר לו על יציאת מצרים] מראש חודש [ניסן]? תלמוד לומר: 'בַּיּוֹם הַהוּא' [ביום שבו היתה יציאת מצרים]. אי ביום ההוא, יכול מבעוד יום [מאחר חצות היום של ערב החג, בשעה בה מקריבים את קרבן הפסח]?

תלמוד לומר: 'בְּעֵבֹר זֶה' [המילה "זה" מורה על הצבעה באצבע]. בעבור זה - לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך [חובת סיפור יציאת מצרים לבנך היא בשעה שתוכל להצביע על המצה והמרור המונחים על השולחן וממתנים לאכילתם]."

ומדוע נאמר עקרון חינוכי זה דווקא בן שאינו יודע לשאול, האם אינו נכון בכל ארבעת הבנים?

ללמדנו יסוד גדול בחינוך, לפי סוד תכונות נפש האדם. בן שיוזם מעצמו ופונה לאביו בשאלה, גם אם הוא פונה בהתרסה, הרי הוא כבר סקרן לשמוע מה ישיב לו אביו. לכן אין הכרח להמחיש עבורו את התשובה בשעה שהאב משיב לו. אבל מי שאינו חש צורך לשאול, יש להשתמש עבורו בהמחשות שיעוררו את סקרנותו ויגרמו לו להתעניין, משום שרק כך יפתח לבו לקבל את הדברים. לפיכך מורה האב באצבעו ואומר: בעבור זה!

אולם גם לבחירת סוג ההמחשה, יש לייחס חשיבות רבה. ולפיכך, לא די בהמחשה כדוגמת הכנת הכבש בערב החג לקראת הפסח, שהרי למי שאינו מבין את משמעות העשייה הגדולה הזו, נראית ההכנה והצלייה כעול מכביר. אלא יש להקפיד על המחשה הקשורה להנאה משולחן הסדר הערוך בנוי ובהדר. וזהו: "לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך".

כך הורה המזזה בבנו תכונות אנוכיות, יקח אותו בערבי חגים למקומות בהם מחלקים ארגוני החסד ארגוני מזון לנזקקים, והמזזה בבנו אדישות ללימוד תורה יקח אותו לאירועים בהם נראים גדולי התורה בכבודם ובתפארתם, וכך בכל ענין.

הלימוד מהבן שאינו יודע לשאול

יסוד נוסף, באשר לגישה נכונה בחינוכו של ילד מרדן ומתריס, יש ללמוד מהכתוב בארבעת הבנים שבהגדה של פסח.

לכאורה מפליא הדבר, שאת אותו הפסוק שאנו אומרים לבן הרשע כמענה לשאלתו המתריסה, אנו אומרים גם לבן שאינו יודע לשאול: "בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם".

ובפרט שבפסוק זה מופיעה המילה "לי", המרמזת על הוצאתו של הבן הרשע מן הכלל: "לי - ולא לך". וכי יעלה על הדעת שהבן שאינו יודע לשאול זהה במעמדו לבן

מהשוואת התשובות עולה כי הבן המתריס, אינו שונה מהבן שאינו יודע לשאול. גם הוא, המתריס, בסך הכל אינו יודע לשאול, ולכן אל לנו לכעוס עליו. הוא אינו יודע כיצד לשאול, ולכן הוא שואל בדרך של התרסה

מבצע לרגל השקת אתרוג סטייק

10 ג'יגה! מתנה

אתרוג פלוס

דווקא בימים כאלו, אתרוג סטייק מאפשר לכם להתחבר ולהתנתק מהרשת בקליק אחד פשוט. סיימתם לעבוד? הוציאו את הסטייק והמחשב מנותק מהרשת. רק עם אתרוג יש לכם את טכנולוגיית הסינון המתקדמת בעולם עם מוקד שירות אנושי שמלווה אתכם 24/6 ומאפשר לכם עבודה רציפה ומהירה. **למצטרפים - 10 ג'יגה מתנה!**

להצטרפות: **1-800-222-238**
שלוחה 2 לאתרוג פלוס

***לאור מצב החירום:**
מוקדי השירות, המכירות והמשלוחים
זמינים גם בחול המועד!

הרה"ג שמואל רבינוביץ רב הכותל המערבי והמקומות הקדושים

ישועת ה' כהרף עין

בסיום הסדר אנו אומרים: "לשנה הבאה בירושלים", ואנו נוהגים בביתנו לשיר בצוותא את השיר "ישועת ה' כהרף עין לשנה הבאה בירושלים". בשנה זו התבוננתי מה הקשר בין המילים "ישועת ה'..." למילים "לשנה הבאה בירושלים"? ומדוע דווקא בסיום ליל הסדר, הלילה הקדוש, ובצאת היום הקדוש, יום הכיפורים, אנו זועקים "לשנה הבאה בירושלים" ולא עושים זאת בהזדמנויות נוספות של חגי ישראל וכדו' כמו בעת הדלקת החנוכיה בנר שמיני וכדו'?

בברכת "אהבה רבה", לפני קריאת שמע, אנו אומרים: "ולא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד, כי בשם קדשך הגדול והנורא בטחנו, נגילה ונשמחה בישועתך. ורחמיך ה' וחסידיך הרבים אל יעזבונו נצח, סלה ועד" (נוסח ספרד). מהו "נגילה ונשמחה בישועתך? ישועה של מי?

הרבי מליובאוויטש זי"ע היה מזכיר בהזדמנויות רבות את נוסח התפילה "לישועתך קיווינו כל היום". וביקש לפרסם את העובדה שאנו מצפים לישועה כל היום. סיפר לי המשפיע הגה"ח רבי חיים שלום דייטש שליט"א שתמיד חשב שזו הישועה שלנו, אבל מתוך מעשה ששמע קלט ש"לישועתך" זו הישועה של הקדוש ברוך הוא.

וכך סיפר: רבי אליעזר זוסיא פורטוגל, הרבי מסקולען זצ"ל, שהסתלק לבית עולמו בחודש אדר התשע"ט בגיל מופלג, יצא ממאסר השלטון הקומוניסטי ברומניה והיגר לאמריקה והתגורר בשכונתו של הרבי מליובאוויטש – קראון הייטס. מדי פעם היה נכנס להתוועדויות, והוא ראה אותו כמה פעמים אצל הרבי כשהוא נכנס בלי שטריימל כדי לא למשוך תשומת לב, אולם הרבי תמיד שם לב אליו והיה מכבד אותו. כשהוא הגיע להתפלל במניין של הרבי, הרבי היה מבקש שיעלו את הרבי מסקולען לתורה במקומו.

גם באמריקה הוא עבד הרבה בשביל יהודי רומניה, וכל הקשרים שהיו לרבי עם רוסיה סייעו גם לו. כשהוא היה מטלפן למזכירות מיד נתנו לו לשוחח עם הרבי ללא שהיות.

פעם הגבאי שלו התלווה אליו ליחידות, ואחר כך סיפר שהסקולנער אמר לרבי: "אתה צדיק הדור, ויש בדור כל כך הרבה צרות, צריך לגזור שמישיח יבוא וניפטר מכולן. הרבי ענה לו: אל תשכח שלא רק עם ישראל בגלות, שכינתא בגלותא. צריך לוודא שגלות השכינה תפסק." הסקולנער לא ויתר, "נכון, אבל איך השכינה תיגאל כשיש כל כך הרבה צרות ליהודים?" והרבי ענה: "הצרות של היהודים צריכות להפסק עוד לפני שהמישיח יבוא. המשיח יבוא בשביל שהשכינה תצא מהגלות."

אחר כך אמר הסקולנער שלדעתו זה הפירוש בתפילת שבת: "שבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך". "שבענו

ברוך הוא?

כשלומדים תורה אנו מוציאים את הנשמה והשכינה מהגלות. הנשמה מרגישה קשורה לה' ובשבילה התורה הא כמו אויר לנשימה. נתאר לעצמנו חולה קורונה ל"ע בבידוד. הוא מתגעגע לאבא ולאמא, לאחים, לחברים שלו. אבל אסור לו לצאת לשום מקום, ואין ביקורים. איזו אומללות. אבל אז מגיע רופא ונותן לו טלפון לווייני לכל מקום בעולם. עכשיו הוא יכול לדבר עם מי שהוא רוצה כמה שהוא רוצה. "הלו, אבא? מה שלומך?". האם הוא עדיין מרגיש בודד?

אולי לא הכי נעים להיות כלוא בתוך הגוף הזה, אבל לפחות יש טלפון ישר אל הקדוש ברוך הוא! כשחושבים כך כל חיינו הרוחניים הם ברמה אחרת.

זה הסביר לי מדוע בליל הסדר, ובמוצאי יום הכיפורים, דווקא אז אחרי שעבדנו והגענו לאורות גדולים, אנו מבקשים: לשנה הבאה בירושלים הבנויה. כי אז אנו מבינים שהתפילה האמיתית היא שגלות השכינה תיפסק, ואנו זועקים בלילה הזה על ישועת ה'. אנו מבקשים את הישועה שלך - הקב"ה. לשנה הבאה בירושלים, לא עבורנו, אלא עבור השכינה. מי יתן ויקיים בנו: נגילה ונשמחה בישועתך - של הקב"ה, במהרה עוד בשנה זו. חג פסח כשר ושמח.

מטובך"- עוד לפני ביאת המשיח, "ושמח נפשנו בישועתך"- בישועה שלך- ה'. כך הבין רבי חיים שלום שליט"א שזה מה שהרבי מתכוון כל הזמן, שאנו מצפים לישועתו של הקב"ה.

פירוש זה סייע לו להבין את הנאמר בגמרא: "בשעה שמכניסים אדם לדין אומרים לו, נשאת ונתת באמונה? קבעת עיתים לתורה? עסקת בפריה ורביה? ציפית לישועה?" כשהנשמה עולה למעלה שואלים אותה את כל השאלות הללו. נשאלת כאן שאלה: אנו מכירים מצוות של משה ומתן באמונה, פריה ורביה, לימוד תורה. אבל מה זה לצפות לישועה? איפה יש מצווה כזאת? לא מצאנו זאת בתורה שבכתב ולא בתורה שבע"פ. איך אפשר לדרוש מאיתנו לצפות לישועה אם זה לא מופיע בשום מקום כמצווה?

יש לומר שלא מדובר כאן בישועה של האדם אלא בישועה של ה'! יהודי מרגיש איזו שייכות לקדוש ברוך הוא, לומד תורה בשבילו, מקיים את מצוותיו. האם התעניין פעם מה קורה אצל הקב"ה? אם כן, אתה יודע שהוא סובל, הוא צריך ישועה. אם אתה לא מצפה וזה לא מעניין אותך, פירוש הדבר שגם הקב"ה לא מעניין אותך. מעניין אותך להיות תלמיד חכם, לעשות מצוות, ואפילו לשאת ולתת באמונה זה גם בשבילך. אבל מה עם הקדוש

כשלומדים תורה אנו מוציאים את הנשמה והשכינה מהגלות. הנשמה מרגישה קשורה לה' ובשבילה התורה הא כמו אויר לנשימה

אזרחי ישראל היקרים

משטרת ישראל מסייעת למשרד הבריאות לאכוף את ההנחיות מצילות החיים במלחמה בקורונה.

למענכם,

אלפי שוטרים מסיירים בכל היישובים במסירות נפש ובמטרה אחת - להציל חיים ולמנוע הדבקה ותחלואה.

עם ישראל נמצא ברגעי מבחן קשים.

בזכות האמונה שלנו נוכל לצלוח יחד

את האתגר העומד לפתחנו בשלום ובבריאות.

על כולנו מוטלת חובת "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם"
וצו תורתנו "לא תעמוד על דם רעך".

לעת עתה אין תרופה למניעת המחלה זולת הקפדה יתירה על ההנחיות, והיא זו שבעזרת השם תוביל אותנו לחוף מבטחים.

חיזקו ואימצו.

פסח כשר, שמח ובריא!

נשמעים להנחיות
מצילים חיים!

משטרת ישראל

השאיר את כולם מאחור.
נתניהו בסיוור באיזור גדר
הגבול ישראל-מצרים
| צילום: עמוס בן גרשום, לע"מ

זה גדול על ירם

יותר מ-11 שנה ברציפות מנסים יריביו של נתניהו להדיח אותו ונכשלים בזה אחרי זה: לבני וברק, מופז וליברמן, לפיד ויעלון והצמד הטרי – גנץ ואשכנזי • בסיקור היסטורי רווי חשיפות, מתגלה נתניהו כאסטרטג יעיל, המשתמש בשיטות שונות ומקוריות כדי לנטרל את יריביו, בקלפי ובכנסת • חוק הצינון שהשבית את הגנרלים, התרגיל שהכשיל את ממשלת לבני, שורשי הסכסוך עם ליברמן והשימוש בהנהגת ש"ס, יחסי הקרבה המיוחדים עם ברק ו'נתן החכם', המוקש שריסק את מופז וההשפלה שלבני עוד תתגעגע אליה

אבי גרינצייג

שגברה בפריימריז סוערים על חודם של 431 קול והביסה את יריבה המרכזי, שאול מופז. על פניו, בפני לבני עמדה משימה קלה, הקואליציה מנתה 67 חברי כנסת - לאחר פרישת ישראל ביתנו' כשנה קודם לכן, בעקבות המגעים המדיניים שניהל אולמרט עם אבו מאזן. כל שנותו ללבני, היה להשיג את הסכמתן של הסייעות הרלוונטיות (העבודה, הגמלאים וש"ס) ולשייט לתפקיד חלומותיה, כאישה השנייה בראשות ממשלת ישראל.

באותם ימים, היו יחסיו של נתניהו עם המפלגות החרדיות בשפל של כל הזמנים, האחרונים לא שכחו לו את החיתוך בכשר החי וקיצוץ קצבאות הילדים, אותו הנהיג שנים אחדות קודם לכן, כשכיהן בתפקיד שר האוצר בממשלת שרון הראשונה. גם מעמדו הפוליטי היה רעוע במיוחד, נתניהו ניצב בראשות מפלגת ליכוד מצומקת, עם 12 מנדטים בלבד, כשהיא חולקת את המקום השלישי בגודלה בכנסת עם ש"ס וגדולה במנדט אחד בלבד מישראל ביתנו – שתי מפלגות ימין שאיימו לשנות את מצביעיה, האחת באגף המסורתי והשנייה באגף החילוני-ימני.

נתניהו עשה הערכת מצב מדויקת, הוא הבין כי אם לבני תזכה לשנה וקצת של חסד כראשת ממשלה, היא תתקבע בתודעה הישראלית כמי שמסוגלת למלא את התפקיד בהצלחה, או אז אפסו סיכוייו לחזור לפסגה. המפתח, אליבא דנתניהו, הייתה מפלגת ש"ס על שנים עשר אצבעותיה, שבלעדיהן לא היה ללבני כל סיכוי (בנוסף, היה צורך למנוע מליברמן לחבור ללבני ולהציל אותה מבחירות, ועל כך בהמשך).

נתניהו החל לדלג מחצר לחצר במטרה לחדש את יחסיו עם המגזר החרדי, תוך שהוא פותח במגעים חשאיים עם ש"ס ומבטיח ליו"ר הסיעה אלי ישי עולם ומלואו. יועצו דאז, צביקה שלום, הגיע לביתו של מרן הגר"ע יוסף זצ"ל ארבע פעמים, כשהוא מציע שלל תיקים ופינוקים. חששם הגדול של מנהיגי ש"ס התבסס על כך שכמה וכמה סקרים שערכו, צפו למפלגה נפילה כואבת בקלפי. נתניהו הבין את הרגישות והפחד מאבדן תיקים והשפעה והבטיח כי בכל מצב בו ירכיב את הממשלה, יעניק לתנועה הספרדית של בעל ערך של מפלגה בת שנים עשר מנדטים, כולל תיקי השיכון, הפנים והדתות והשבת קצבאות הילדים לקדמותן. בסופו של דבר הושגה הבנה שבשתיקה, לפיה ש"ס תוביל לפיצוץ המו"מ הקואליציוני עם לבני.

המפלגה הציגה שתי דרישות במו"מ עם קדימה – החזרת קצבאות הילדים והתחייבות שלא לחלק את ירושלים בשום מצב (דרישה שהוצעה על ידי נתניהו עצמו...). לבני הקשיחה עמדות והסכימה בעצת יועצה דאז ליאור חורב רק חלקית לדרישת הקצבאות, כשהיא מתעקשת להפחית כמאה מיליון שקל מהסכום הנדרש. לש"ס זה הספיק לפוצץ את המו"מ ולהוביל את הכנסת לפיזור והליכה לבחירות בסוף פברואר 2009.

נתניהו השלים את המשימה – לבני הגיעה לבחירות מבלי שכינה כראשת ממשלה, והסלוגן שפגע בה יותר מכל, היה סיסמת הבחירות של הליכוד "זה גדול עליה". סלוגן שנשלף בתחילה כבלון ניסוי על ידי דוברו של נתניהו, יוסי לוי, במהלך עימות תקשורתי מול אייל ארד, מנהל הקמפיין של לבני, והפך עד מהרה לסיסמה מנצחת.

ימים ספורים אחרי שנתניהו התחיל את שנת הכהונה ה-12 ברציפות ורגע לפני שממשלת נתניהו החמישית יוצאת לדרך, חובקת תחתיה את מי שעד לפני שעה קלה היה יריבו המר, רא"ל במיל. ויו"ר הכנסת בני גנץ, כדאי לתהות מה עלה בגורלם של קודמיו. כמעט בלתי אפשרי להתחרות בנתניהו בקלפי, אבל קשה אף יותר להתמודד איתו בזירה הפוליטית. מאז חזר לבית בבלפור בתחילת 2009, הפיל רוה"מ בזה אחר זה את יריביו בדרכים שונות, חיבוק דוב, פיטורין פתאומיים, מתקפות אישיות ומיתוג מתוכנן היטב. מעט מהם עדיין עמנו, לרוב נוטרים טינה לרוה"מ.

לידיעת הקורא בני גנץ, אין בשורות הבאות משום השערה באשר לעתידך, אך רצוי וכדאי שתשנן אותן היטב. רבים וטובים ממך ניסו להישיר מבט לנתניהו, האחרון שעשה זאת בהצלחה היה דווקא איציק מרדכי הנשכח, בעימות בחירות ב-99, כשהציע ליריבו בגיחוך "תסתכל לי בעיניים, ביבי". מרדכי אמנם לא נהנה מפירות אותה הצלחה, ומי שקטף אותם היה הצלע השלישית במערכה, אהוד ברק, שנמנע מלהגיע לעימות. אבל אל דאגה, גם יומו של מפרק השעונים מאקירוב הגיע ונתניהו הוא האחראי הישיר לחיסול הקריירה הפוליטית של חברו-יריבו ומפקדו. רקע חשוב לדברים, מספק אחד מבכירי מערכת הביטחון בעבר, ומי שדרכו הצטלבה עם זו של נתניהו מספר פעמים לאורך השנים. "נתניהו מפחד פחד מוות מגנרלים, הוא רואה בהם איום אישי, מאחר והם מחזיקים ביתרון עליו בגלל הדרגה. בנוסף, כבר בתחילת דרכו הפוליטית, בקדנציה הראשונה, הוא נתקל בשני גנרלים שהאכילו אותו מרורים, תחילה היה זה איציק מרדכי ובהמשך אהוד ברק". לדברי אותו בכיר, "את הפתרון מצא ביבי בדמות חוק הצינון, שנועד לפזר את ההילה מעל ראשם של הגנרלים לפני שיקפצו למדמנה הפוליטית. למזלו, גם אהוד ברק ראה איום בתופעה, וכך, נתניהו באמצעות שר האנרגיה יובל שטייניץ וברק באמצעות מקורבו מהסיירת ח"כ לשעבר אבשלום וילן (מר"צ) - קידמו יחד את החוק שנועד למנוע מרמטכ"לים ואלופים להתחרות בהם במישור הפוליטי".

לביש מזלם, התוצאה הפחות רצויה של החוק, הייתה אוסף גנרלים שהצטבר עד שהגיע למסה קריטית בשנה האחרונה. מלבד טל רוטו וגיחת הגימיק הכושלת למפלגת העבודה, חברו שני רמטכ"לים ליעלון - שכבר שוטט במישור הפוליטי וחיפש בית הולם - ויחד הם השמידו את חלומו של ברק לחזור כמנהיג מפלגת השמאל הגדולה שיצר, ובו בזמן גם מנעו מנתניהו פעמיים ברצף את הרכבת הממשלה. עתה, משכנעו, נדמה שלפחות בגזרת אנשי הצבא אין איום מסתמן על רוה"מ מעבר לאופק.

ציפי לבני: מאבק על התודעה

לקאמבק המרשים שרשם בתחילת 2009, הגיע נתניהו ערוך ודרוך. חודשים אחדים קודם לכן הוגש כתב אישום נגד ראה"מ אהוד אולמרט והוא התפטר מתפקידו כפי שהתחייב. לכנסת נותרה עוד כשנה וחצי עד לבחירות, ובאופן טבעי, הטיל הנשיא את תפקיד הרכבת הממשלה על ציפי לבני, מי שהחליפה את אולמרט בהנהגת קדימה, אחרי

נתניהו וגנץ אצל הנשיא | צילום: חיים צה, לע"מ

איציק מרדכי, האלוף הראשון שהגיע לליכוד אחרי שנות בצורת ומחסור ב'ביטחוניסטים' בולטים. מרדכי - נישא על גבי הערצת הליכודניקים - סירב להצעת שריון מביבי, חרש את הארץ וכבש בפריימריז את המקום הראשון ברשימה. בהמשך מינה אותו נתניהו כיו"ר מטה הבחירות של המפלגה ב-96' ולאחר מכן גאתה הפופולאריות שלו כשר ביטחון. נתניהו הבין והפנים שצומח לו בשקט בשקט איום של ממש על הבכורה.

חברי הקבינט דאז זוכרים היטב כיצד הצליח נתניהו להוריד את קרנו של מרדכי, בסדרת אירועים ביטחוניים בהם לא עודכן - כמו ניסיון חיסולו של חאלד משעל בירדן או פתיחת מנהרות הכותל. בעקבות כך התפתחו חיכוכים בין שר הביטחון לרמטכ"ל ולראש המוסד. במקביל, באותה תקופה החלו לצוץ פרסומים אישיים ומביכים על מרדכי בעיתונות, ונראה היה כי מאן דהוא טורח להכפיש את שמו ולהוריד את קרנו בעיני הציבור. בסוף נמאס לו, ורגע לפני שחתך מהליכוד כדי להצטרף למפלגת המרכז ולביטחוניסט נוסף - הרמטכ"ל לשעבר אמנון ליפקין שחק - פוטר מתפקידו.

ב-2009, כבר הייתה לנתניהו תוכנית סדורה להסרת 'איום הגנרלים', אבל זו נאלצה לחכות, מאחר והגנרל הספציפי הראשון עמו התמודד, היה גם מפקדו לשעבר בסיירת מטכ"ל, רא"ל בדימוס אהוד ברק. מלבד יחסי הכבוד ההדדיים ששררו בין השניים - גם בתקופות מתוחות - הייתה לביבי יראת כבוד כלפי מפקדו. ברק, שתוכניתו להדיח את אולמרט אחרי הגשת כתבי האישום נגדו ולהרכיב ממשלה במקומו לא עלתה יפה, מיהר לגבש תוכנית ב', בניסיון להגיע חזרה לראשות הממשלה דרך פקודו לשעבר, ממש כפי שהיה ב-99'.

מאחר ומפלגת העבודה הצטמקה לשלושה עשר מנדטים בלבד, והייתה למפלגה הרביעית בגודלה בכנסת, הבין ברק שאין לו מה לחפש באופוזיציה ככינור שני ללבני, ומיהר לחתום על הסכם קואליציוני ששימר את לשכתו בקריה כשר הביטחון. בהמשך, אילץ הלחץ הפנימי במפלגת העבודה את ברק לפרוש עם עוד ארבעה חברי כנסת ולהקים את סיעת עצמאות, שנותרה בקואליציה.

נתניהו, מתוך יראת הכבוד למפקדו לשעבר, וגם בשל חנופה מרובה שהמטיר האחרון על רעייתו שרה ועוזרו הקרוב נתן אשל (אותו נהג לכנות 'נתן החכם'), הותיר את ברק בתיק הביטחון, צעד שהתברר למפרע כתחילת פרפורי הגסיסה בקריירה הפוליטית של ברק. אדהכי והכי, הספיק הצמד לחוקק את 'חוק הצינון', במטרה למנוע מגנרלים נוספים לזלוג למערכת הפוליטית.

שלוש שנים לאחר הרכבת הממשלה, הגיעה העת להתמודד מול גנרל נוסף, שאול מופז גבר על ציפי לבני בפריימריז במפלגת קדימה וקיבל את המושכות לידיו. מופז, שהחל את דרכו הפוליטית כמינוי מקצועי לתפקיד שר הביטחון בממשלת שרון, לא הצליח לבסס את מעמדו בליכוד במודל מרדכי, מאחר ולא נהנה מחיבור מאסיבי לשטח - וערק לקדימה. נתניהו זיהה את הבעיה החדשה

לבית שאר בשרו, האדמו"ר רבי ברוך אבוחצירא הבאבא ברוך מנתיבות, והציג בפניו את תמונת המצב: ליברמן מעוניין בחקיקה אנטי דתית והוא נמצא בעמדת הובלה בגוש הימין, ועל הדרך צפוי לאסוף מצביעים רבים באזורי ההשפעה של הבאבא, קרי הפריפריה הדרומית, המתאפיינת במצביעי ימין מסורתיים.

רבי ברוך הבטיח לעשות 'שאלת חלום', החלום היה קצר ויעיל, וכבר למחרת - ביום חמישי שלפני הבחירות - הודיע הרב לציבור תלמידיו שאביו ה'באבא סאלי' זיע"א נגלה אליו בחלום ואסר באיסור חמור להצביע לישראל ביתנו. ההשפעה המאגית הייתה מיידית, והסיסמוגרף של הסקרים במטה הליכוד הצביע על תהליך של חזרה הבייתה בקרב המצביעים שזלגו מהליכוד ומש"ס.

אבל הפינאלה התרחשה דווקא במסלול השני, בשעת ליל מאוחרת הביא סודרי את בכר לפגישה חשאית ברחוב הקבלן עם איש הסתרים של בית מרן, אריאל אטיאס, שם הציג בכר לאטיאס את הסקרים שהצביעו על פגיעה בכוחה של ש"ס והאפשרות לאתר את הקולות האבודים. השניים מצאו מיד שפה משותפת ואטיאס הבטיח לבכר כי הוא יכול לראות את העניין כמסודר.

בשבת בבוקר הגיע אלי ישי כדרכו לבית מרן, כדי לוודא את המסר שיעבור למאזיני הדרשה השבועית במוצ"ש. לידו, הייתה הדרשה אמורה לכלול שבחים נמרצים להנהגת המפלגה המכהנת וקריאה חמה להצביע עבורה. שעות אחדות לאחר מכן, נכנס לקודש פנימה אטיאס, שהסביר למרן את הרגישות הכפולה - איבוד המנדטים לרעת ליברמן, לצד החשש שהאחרון ירכיב ממשלה שתתמקד בחקיקה אנטי דתית. מרן שקל את הדברים וקיבל כדרכו החלטה נחרצת. נקל לשער את הפתעתו של ישי, שישב לצד מרן בדרשה המדוברת, כמקובל במוצ"ש של ערב בחירות, ושמע במפתיע את מנהיגו הרוחני תוקף בחריפות את ליברמן.

הדרשה הוכיחה את עצמה, ש"ס נחלשה אך במנדט בודד והכניסה לכנסת אחד עשר חברים. על הנייר אמנם ניצחה לבני את הבחירות, כשקדימה מקבלת עשרים ושמונה מנדטים מול עשרים ושבעה לליכוד, ובמקביל ליברמן מצטמצם בחזרה לגודל טבעי של חמישה עשר מנדטים בלבד, אך במשחק ההמלצות לנשיא גבר נתניהו על לבני והרכיב ממשלה.

למפרע, הבין ליברמן את התרגיל שרקם לו נתניהו, בתזמון הקרוב ביותר שהגיע אי פעם לכניסה לבית בבלפור. מאז יאכיל את נתניהו מרורים, עד להעלאת המסך בפומבי בבחירות האחרונות, עם המלצה לנשיא להטיל את הרכבת הממשלה על גנץ וציטוטים לפיהם "על נתניהו ללכת הביתה".

נתניהו בעימות המפורסם מול איציק מרדכי | צילום מסך

נתניהו ומופז | צילום: אבי אוחיון, לע"מ

איווט ליברמן: שורשי היריבות

שבוע לפני הבחירות, כינס נתניהו ישיבת צוות בהשתתפות יועצי קמפיין הליכוד, צוות שמנה בין השאר את ישראל בכר, ספי שקד ואיציק סודרי, בקומה 19 של מגדל סנוול בתל אביב. הסקרים הצביעו על מצב בעייתי במיוחד, ליברמן - נישא על גלי סיסמת 'בלי נאמנות אין אזרחות' - דיבר ללב מצביעי הימין והפריפריה ושאל קולות בלי הכרה מהליכוד ומש"ס. התעורר חשש ממשי שישראל ביתנו תהיה המפלגה הגדולה בגוש הימין ואיווט יקבל מהנשיא את המנדט להרכבת הממשלה.

היועצים היו נחרצים, יש לתקוף את איווט חזיתית בכל הכלים, אבל נתניהו התחמק ודרש מהם פתרון אלטרנטיבי, את הסיבה לכך הם גילו מאוחר יותר. התברר, כי כאשר שכנע את איווט בשלהי הכנסת השבע עשרה שלא לנהל מו"מ עם לבני על כניסה לממשלה בראשותה כתחליף לש"ס, סיכם ביבי עם ליברמן ששני הצדדים יימנעו מלתקוף זה את זה במערכת הבחירות הקרובה. ליברמן קיים את ההבטחה - ונתניהו לא חפץ להפר אותה בגלוי, מתוך חשש הגיוני שאולי כך ינצח את הקרב ויזכה בהובלה בגוש הימין - אך יפסיד את המלחמה וידחק את איווט תאב הנקם לזרועות קדימה ולבני.

התרגיל האולטימטיבי נמצא בדמות מתקפה בנושאי דת ומדינה, אותה תוביל דווקא ש"ס... נותרה רק בעיה 'קטנה' - איך משכנעים את אלי ישי, יו"ר המפלגה דאז שחשש מהפעלת קמפיין נגטיב, לצאת בחרב ובחנית נגד איווט? מה גם שהיחסים החמים ששוררים היום בין הליכוד וש"ס - היו פושרים למדי בזמנו, והשתיים התחרו ביניהן על עשרות אלפי קולות מתנדנדים.

המשימה הוטלה על כתפיו של סודרי, יועצו של נתניהו לענייני חרדים, שנקט בשני מסלולי פעולה: בראשון, הגיע

נתניהו כראש ממשלה עם ברק כשר ביטחון בהכתרת גנץ לרמטכ"ל | צילום: לע"מ

נתניהו ויעלון | צילום: חיים צה, לע"מ

ברק ומופז: משחקי הגנרלים

למרות שלא היה גנרל מן המניין, ניחן נתניהו בתכונות שאפיינו רבים מבוגרי סירת מטכ"ל שהגיעו לפוליטיקה, כפי שמגדיר זאת אחד ממקורביו: "יש לו דפוס שמאפיין את בוגרי סירת מטכ"ל - לא סופרים אנשים, משתמשים בהם. כשצריך אדם - מקרבים אותו ואחר כך אפשר לזרוק". הגורם מציין כי גם באהוד ברק ניכרת התכונה הזו באופן בולט, אולי זה מה שהפך אותו לנמסס של נתניהו לאורך שנים רבות, הוא גם מדגיש כי "זה לא נובע מרשע, אבל דפוס הפעולה הזה פוגע באנשים רבים". למעשה, הגנרל הראשון שפגש נתניהו בפוליטיקה היה

רשת

קו עיתונות

מאחלת לקוראיה
ולכל בית ישראל

פסח כשר ושמח
מתוך בריאות איתנה

כל הזמן

קו עיתונות

כל ישראל

נתניהו עם ליפקין שחק ואביגדור ליברמן

לקואליציה שנה לאחר הבחירות, במאי 2016. הקואליציה סבלה מחוסר יציבות בשל היותה תלויה על חודו של קול ונתנה לחסדי ארון חזן ושות', והיא נזקקה לאמצעות נוספות כאוויר לנשימה. חמישה כאלו הביא ליברמן – אחרי בריחתה של אורלי לוי – והם סיפקו בלון חמצן יעיל, במחיר פשוט, הדחתו של יעלון ממשרד הביטחון. למרות הפיזיו שהוצע לו בדמות משרד החוץ, בחר יעלון לעזוב את הכנסת חדר תחושת נקם מעורבנת, כשהיעד הנוכחי הוא נתניהו. ציניקנים יאמרו שזהו הרגע בו 'נזכר' יעלון גם בפרשת הצוללות, ממנה הוא מסרב להיפרד עד לימים אלו.

אשכנזי וגנץ: השלכות חוק הצינון

כפי שהקדמנו, כבר בקדנציה השנייה של נתניהו כראש ממשלה, ב-2009, הוא זיהה את האיום על מעמדו מצד הגנרלים, בהם ראה חונטה מזדקנת ובלתי רלוונטית לפוליטיקה המודרנית. לצער, אזרחי ישראל נותנים יחס של כבוד למנהיגי מערכת הביטחון בקלפי, גם אם האחרונים מאכזבים אותם פעם אחר פעם. די לציין את דיין, רבין, מוטה גור, רפול, ליפקין שחק ועוד אי אלו אלופים ורבי אלופים שלא שרדו את נבכי הפוליטיקה, והתקשו לעבור מעולם של פקודות וצווים למערכת שמבוססת על פשרות ושטחים אפורים.

לתובנה הזו הגיע ביבי כבר בקדנציה הראשונה, שם פגש מערכת ביטחון חזקה וקשוחה, רמטכ"ל בדמות אמנון ליפקין שחק, ראש המוסד דני יתום וראש השב"כ עמי איילון, שכולם יהפכו ליריביו בבוא היום. משחזר לכס ראש הממשלה, עשה נתניהו יד אחת עם ברק – שאף הוא ביקש למנוע מאלופים נוספים להצטרף לכנסת ולהציב לו קונטרה ביטחונית – והעביר את 'חוק הצינון' שמטרתו כפולה - ראשית, הקפאה לכמה שנים של בכירי מערכת הביטחון מחוץ למשחק הפוליטי, ושנית, גם אם בתום התקופה יבחרו לעשות את הצעד, הרי שזוהרם יעומעם בשנים שיחלפו.

בניגוד גמור לליפקין שחק ודומיו, שני רמטכ"לים שמיעטו בחיכוכים עם נתניהו היו גבי אשכנזי ובני גנץ. אמנם השניים רשמו פה ושם ויכוחים מקצועיים עם הדרג המדיני ובכלל זה נתניהו, אך מעולם לא הגיעו הדברים לכדי קרבות בתקשורת, כמו זה שחוה ברק בעימותים המתקשרים עם אשכנזי בסוגיית מסמך הרפז, למשל.

בתחילה, הצליח הטייקון של 'חוק הצינון' בצורה יוצאת דופן. אמנם אשכנזי הצליח לשמור על פרופיל ציבורי גבוה במשך תקופת הצינון, ובסיומה, בשנת 2014, שקל להצטרף לפוליטיקה. נתניהו כבר היה משוכנע שאשכנזי יצטרף למפלגת העבודה, ידיח את יחימוביץ' וייתן לו פייט בבחירות הבאות. למזלו, חזרה פרשת הרפז לכותרות, אשכנזי ומקורביו נחקרו וממילא, אבד התזמון הנכון מבחינתו להתמודד בקלפי.

במשך 6 שנים פיתח אשכנזי קריירה חזק פוליטית כיו"ר קרן רש"י, אחת הקרנות החינוכיות הנחשבות בישראל – עד שהגיע גנץ. ב-2018 סיים בני גנץ את תקופת הצינון הנדרשת והחליט לאלתר להקים מפלגה ולהתמודד לכנסת. אשכנזי זיהה הזדמנות להגשים את החלום הישן, קפץ על העגלה ויצר את החיבור המלאכותי עם לפיד שהחל לדמם מנדטים בסקרים ועם יעלון וסיעתו האלמונית תל"ם.

כך, לאחר שנים רגועות ונטולות גנרלים, הם חזרו לאיים על נתניהו בהרכב מלא. שלוש מערכות בחירות נמשכה הדרמה, ושוב הפתיע הקוסם כשהצליח לפורר את כחול לבן לרכיביה המקוריים, וככל הנראה, להרכיב ממשלה בהשתתפות שני הכוכבים החדשים בעלילה.

ומה יעלה בגורלם בהמשך? האם החזילה לחיקו של נתניהו תסמן עבורם את הסוף כפי שסימנה עבור ברק ומופז? האם יודחו בשלב מסוים באופן משפיל כפי שאירע ללבני ולפיד? שמא ינסו את כוחם בבחירות הבאות ויישלו במודל הרצוג ואיווט? ואולי אולי, לראשונה ימצא נתניהו מולו יריבים במידותיו. ימים יגידו. ■

מפקדו ושותפו לשעבר ויריב פוליטי מר כיום נתניהו עם אהוד ברק | צילום: קובי גדעון, לע"מ

שטרופד בכישרון וביצירתיות באמצעות אלפי הסתייגויות ופיליבסטר בלתי נגמר של הח"כים החדדים, בניצוחו של יו"ר הוועדה הקודם, ח"כ משה גפני.

יעלון: איום לא מזוהה

כאילו לא למד מטעויות עבר, החל שוב לצמוח בליכוד איום בטחוני פוטנציאלי על מעמדו של רוה"מ, בדמותו של הרמטכ"ל לשעבר משה בוגי יעלון. בוגי, איש שמאל מובהק בבסיסו, קיבוצניק מגרעין הנח"ל וחבר מפלגת העבודה, התגלגל לליכוד בטעות.

הכל החל בעת כהונתו כרמטכ"ל, כאשר התבטא כי ההתנתקות תיתן "רוח גבית לטרור", רוה"מ דאז אריאל שרון לא אהב את ההתבטאות, בלשון המעטה, ובניגוד למקובל - סירב להאריך את כהונתו בשנה נוספת. על פי השמועה, מלבד הסיבה האידאולוגית, שררו חילוקי דעות נוספים בין לשכת שרון - בדמות עורך הדין דובי ויסגלס - ובין הרמטכ"ל יעלון, עקב התנגדותו החריפה של האחרון להקמת הקזינו ביריחו.

משלב זה, נסעה הקריירה של יעלון בעיקר על דלק הנקמה, כששרון הוא היעד הראשון. בוגי פנה לפוליטיקה וניסה תחילה את מזלו במפלגת העבודה, אצל ברק, שנפגף אותו באלגנטיות. האופציה היחידה שנותרה להצבת אלטרנטיבה לקדימה הייתה באמצעות הליכוד, אלא שהליכודניקים, מנוסים עד כאב מהתנהלות שני הרמטכ"לים הקודמים - מרדכי ומופז - קיבלו אותו בקרירות ובפריימריז ב-2008 נבחר יעלון רק למקום השמיני, מה שהספיק לו לקבל את תפקיד השר לעניינים אסטרטגיים, בתוספת פיצוי בדמות תואר המשנה לראש הממשלה וחברות בקבינט.

סדרת התבטאויות מדיניות ניציות הביאו את האגפים הקיצוניים יותר בליכוד לאמץ את יעלון בחום, בדגש על מתפקדי פייגלין והמתנחלים, שחזיקו את תדמיתו המחודשת כאיש ימין מובהק. למרות זאת, נותר יעלון במקום השמיני גם בבחירות 2013, כשהרכב הרשימה מזמן לו מפגש בלתי נעים עם המקום 14, חברת הכנסת דאז מירי רגב, אותה הדיח כרמטכ"ל מתפקידה כסגנית דובר צה"ל (2015), כבר עקפה רגב את יעלון בסיבוב, כשזכתה במקום החמישי ברשימה והותירה אותו מאחוריה, במקום השביעי. אולי בשל חוסר יכולתו להתקדם בקרב מתפקדי הליכוד, לא ראה בו נתניהו איום של ממש מינה אותו כשר ביטחון, צעד עליו הוא מתחרט קרוב לוודאי עד לשעת כתיבת השורות...

בחירות 2015 הביאו לנתניהו סוף סוף את ממשלת החלומות, לה ייחל מאז חזרתו לבלפור שש שנים קודם לכן – הליכוד, כולנו, הבית היהודי ושתי המפלגות החרדיות הביאו יחד 61 מנדטים. ליברמן, שפירק את החיבור עם הליכוד – התרסק לשישה מנדטים בלבד ונותר באופוזיציה. מערכת הבחירות הייתה קלה להפליא עבור נתניהו, ועם כל הכבוד לסקרים ולמדגמים שצפו שוויון או קרוב לשוויון בין העבודה המחודשת בראשות הרצוג ובין הליכוד, היה נתניהו גדול על הרצוג בכמה מידות, וזו אינה מטאפורה בלבד. מאז אותו עימות כושל מול מרדכי, סירב נתניהו בעקבות להשתתף בעימותי בחירות מול היריבים, תוך הבנה שעומת כזה עשוי אך ורק לפגוע בו. מול הרצוג, בהברקה של רגע, הסכים לעימות קצר שחיסל את יריבו.

היה זה בעת ראיון שנערך עם הרצוג באולפן ערוץ 2. לפתע, מילאה דמותו של נתניהו את מסך הרקע הענק מאחוריו ונערך מעין עימות מאולתר בין השניים. הרצוג, מבולבל מהסיטואציה, סיפק את פנינת הלשון הבלתי נשכחת והבטיח "לשמור את נתניהו מאוחדת". גוון קולו הבלתי משכנע של יו"ר הסוכנות מול הטון משרה הביטחון של נתניהו, יחד עם התמונה שנצרכה בדעת הקהל, של נתניהו שדמותו מרוחה בענק מול הרצוג המתכווץ באימה - הכריעו בדעת הקהל והתוצאה הייתה כתובה על הקיר.

נתניהו הזניח שוב את חושי החדים ואפשר ליעלון לשמר את מעמדו כשר ביטחון, עד להצטרפותו של ליברמן

נתניהו ובנט | צילום: חיים צה, לע"מ

ופעל מיידית. בתוך פחות מחודשיים נוצרה הזדמנות, בעקבות המצב הביטחוני הרגיש, הסכים מופז להצטרף לממשלה 'בלי תיקים', תוך שהוא מתמנה לשר בלי תיק ומשנה לרוה"מ.

חוש ההומור של ההיסטוריה הציב גם הפעם בעמדת היועץ את ליאור חורב, ששכנע את מופז לנקוט את הצעד – רגע לפני הצבעה על פיזור הכנסת, ובכך בעצם גזר את גורלו הפוליטי. מצביעי המרכז-שמאל לא אהבו את הזחילה לממשלת נתניהו, ובבחירות 2013 התרסקה קדימה לשני מנדטים בלבד. אהוד ברק, שהבין מלכתחילה שסיעתו לא תעבור את אחוז החסימה – גם כאן בעקבות מה שהמצביעים זיהו כזחילה לחיקו של נתניהו בכל מחיר - נמנע מהתמודדות מבישה, אך ניסה לנצל את שאריות קסמו האישי כדי לקבל מינוי לקדנציה נוספת כשר ביטחון, על בסיס אישי ומקצועי. נתניהו ניהל מול ברק מו"מ שהסתיים בטונים צורמים ובפרישתו של ברק מהחיים הפוליטיים. מאז עשו ברק ואנשיו מספר ניסיונות לקאמבק שכולם הסתיימו בכישלונות מפוארים, כולל זה האחרון, כאשר הוביל לאיחוד גוש השמאל לרשימה אחת.

אם מחפשים סיבה מרכזית להתפוגגות הקסם, ניתן לתלות אותה בהתנהלותו האישית של ברק, שדאג להפגין שטרונות כלפי נתניהו בכל הזדמנות. להתלוות אליו לנסיעות מדיניות בחו"ל, תוך שהוא מקפיד להופיע במרכז התמונות, במבט אדנותי שנועד לשרד לקהל הישראלי – הנה, אני פה כדי להשגיח עלייך. לנתניהו זה היה די והותר.

לפיד ולבני: הדחה מזלזלת

בחירות 2013 הציבו בפני נתניהו אתגר חדש, גם הפעם היה זה יוצא סירת מטכ"ל בדמותו של הכוכב הצינוני דתי החדש, נפתלי בנט. תוצאת הבחירות יצרה תסריט מסקרן, מחד גיסא, קיבל גוש הימין (הליכוד ביתנו, הבית היהודי, ש"ס ויהדות התורה) 61 מנדטים, מאידך גיסא, בנט זיהה את נטייתו של נתניהו להתעלם ממנו במהלך המו"מ, לפזול למפלגות המרכז ולרוקן לו פירוורים בסוף. כמי שהביא שנים עשר מנדטים ורוח חדשה למפלגת הכיפות הסרוגות, נעלב בנט מהרעיון ומיהר לכרות ברית אחים עם לפיד.

זה האחרון, שאף הוא ציץ לראשונה במגרש הפוליטי, הבין לאלתר שנתניהו לא זקוק לו ולמפלגתו, וידע היטב שארבע שנים באופוזיציה יאפסנו אותו בבוידעם. יחד, אילצו השניים את נתניהו להקים ממשלה נטולת מפלגות חרדיות, אליה חברה גם ציפי לבני והמפלגה החדשה שהקימה – התנועה. לפיד התמקם במשרד האוצר, בנט במשרד הכלכלה המורחב, לבני קיבלה את תיק המשפטים וליברמן המתין לזיכוי במשפט, כדי לקבל את תיק החוץ.

אחרי שנתיים רוויות תככים ומאבקים, נגמר לנתניהו הסוס, יש שיאמרו שהקש ששבר את גב הגמל היה חוק ישראל היום ז"ל, אחרים יטענו שידם של החרדים הייתה כמעל, כשבישלו מזימה מדומה עם לפיד ולבני להדחת נתניהו - ומיהרו לרווח לרוה"מ ממעמקי האופוזיציה על החתרנות של שותפיו לשולחן הממשלה. כך או כך, בתחילת דצמבר 2014 הדיח נתניהו את לפיד ולבני באופן משפיל במיוחד.

באותו ערב, אירח בית הנשיא בירושלים את רוה"מ ושרת המשפטים במסגרת אירוע להשבעת שופטים. לבני כבר הריחה פאטור שמשהו מתבשל, אך לא ידעה בוודאות מה יעלה בגורלה. לכל אורך האירוע שמר נתניהו על פאסון כנדרש, רגע אחרי שהשניים נכנסו לרכביהם בסיום הערב, חייג נתניהו ללבני שהתיישבה ברכב הסמוך, והודיע לה בקור רוח על פיטוריה (לבני עוד התגעגע לפיטורין 'מעודנים' שכאלה, כאשר תודח בהמשך בשידור חי על ידי אבי גבאי ממפלגת העבודה).

את תזמון הפיטורין בחר נתניהו בקפידה. מעמדה של לבני בכנסת זו לא היה בשחקים, אך גם לפיד, שהגיע לכנסת התשע עשרה ככוכב צעיר ומבטיח עם תשעה עשר מנדטים, איבד את עצמו לדעת במשרד האוצר, כשהדחתו תפסה אותו בלתי מוכן בעליל, בעודו מנהל מאבק נואש בוועדת הכספים להעברת חוק מע"מ אפס,

פסח כשר ושמה!

סנו®

אני לא רגע

רגע לפני שהקורונה מאיימת למוטט את איראן, פרסם העיתונאי אוהד חמו סדרת כתבות על המתרחש באיראן 2020 • הוא הגיע לגבול איראן, פגש בזהות בדויה איראנים גולים, וגם כאלה שהיו חברים במשמרות המהפכה, שסביר להניח שהיו הורגים אותו אם היו יודעים את זהותו • במסגד בברלין, סיקר טקס "אזכרה" לקסאם סולימאני, אבל הוא בטוח: משטר האייתולות באיראן מגיע לסימו

שבתאי מוגל

ישראל. למשל, אחד המרואיינים הפקיד בידי חמו "דרכון איראני אלטרנטיבי", כדי שיוכל לבקר אותו כשהמטטר יופל. והייתה גם ילדה איראנית ששלחה לישראלים ברכות חמות, בשיחת וידאו הישר מטהרן.

ואולם, עיקר הסדרה מוקדש, כאמור, ליחס של הגולים האיראניים למדינתם, שנגנבה, לטענתם, על ידי משטר חשוך. אחד מהם, איראני נוצרי, נדרף על ידי השלטונות במולדתו באשמת הפצה של הברית החדשה. שני תרם כלייה, בעל כורחו, רק כדי לצאת מהכלא של האייתולות. מתנגד שלישי נשלח על ידי המשטר לעיראק, זאת אחרי שבמסגרת עבודתו כשוטר החליט לשחרר 15 סטודנטים מפגינים בניגוד להוראות - ומשם ברח לאירופה.

"הרוב המכריע של הנמלטים מאיראן הם נגד המשטר", מספר חמו. "איתם, מטבע הדברים יכולת התמרון שלי הייתה הרבה יותר גדולה. הייתי יכול לדבר איתם בחופשיות על המון נושאים, גם אם הם אנשים שמתנגדים למשטר אבל משתייכים לארגונים קיצוניים לאלימים כמו מוג'הדין חאלק. אחת ההבנות שעולות מהשיחות שלי איתם, בנוסף לזו של ההתקוממות העממית נגד המשטר, היא שהאופוזיציה האיראנית סובלת מבעיה קשה של פיצול. הרבה פעמים יש עימותים בין מחנה אופוזיציוני אחד לשני. אני, מבחינתי, ניסיתי להביא תמונה כמה שיותר מאוזנת ומעודכנת של המצב באיראן ובעיקר של הגולים".

רוב המרואיינים שלך די בטוחים שימו של משטר האייתולות ספורים. זו נאיביות לשמה או שיש לכך קשר למציאות?

"קשה מאוד לומר. זה נכון שפגשתי הרבה אנשים שסבורים שזמנו של המשטר קצוב, אבל מצד שני השלטון שם גם חזק בצורה יוצאת דופן. בניגוד להרבה מדינות שקרסו במזרח התיכון, שם אין קווים אדומים. בהפגנות שהיו שם בנובמבר 2019, הם הרגו 1,500 בני אדם. מבחינתם של אנשי המשטר, מדובר במלחמה על הבית. הם יודעים היטב שאם הם ייפלו, הנקמה תהיה קשה. זה יהיה מרחץ דמים. המפגינים והמתנגדים לא יוותרו להם. מה שכן מעורר את האיראנים שמאמינים שהמהפכה קרובה, זה שמבחינתם - להבדיל מהמשטר, שצריך לדכא הפגנה אחר הפגנה - הם צריכים לנצח רק פעם אחת".

חמו אומר שהוא לגמרי תומך במאבקם, ומצפה שיצליחו. "האמת שממש התחברתי אליהם - ובכלל, לנושא של הגולים האיראניים והמאבק שלהם - בעקבות סדרת הכתבות. זו אדמה לא מספיק חרושה. התקשורת הישראלית לא מכירה את הנושא הזה מספיק טוב ולכן, <<

דוקומנטרי על מותו של סולימאני, ובהתחלה הם היו בסדר עם זה, אבל כל הזמן חששתי שאחד מהחבר'ה שם ייגש אליי ויתחיל לחקור אותי. בסופו של דבר גירשו אותנו משם בגלל שצילמנו גם אחרי שביקשו מאיתנו להפסיק. למזלי זה נגמר בזה".

ברגע אחר, מורט עצבים לא פחות, חמו הגיע לעיר הטורקית ואן, שגובלת באיראן, ופגש שם, לצד מתנגדי משטר איראניים שהצליחו לעבור את הגבול וכעת מעבירים שם את ימיהם וחוששים לשלומם, גם את עלי עוד - איראני שעד לפני כחצי שנה היה חבר בארגון הרצחני בסג', הזרוע הביצועית של מנגנון הדיכוי של משמרות המהפכה.

זו הפעם הראשונה שבה אדם שקשור לארגון הזה מדבר עם תקשורת ישראלית, כשהוא לא יודע, כמובן, שמולו יושב עיתונאי ישראלי. אחרי זה, מיד תקראו, זה נודע לו. על אצבעו היתה ענודה, מספר חמו, טבעת גדולה ובוולטת, זהה לזו שהייתה לסולימאני והיתה מזוהה איתו כל כך. "כשהייתי בן חמש הצטרפתי למחלקת הבטי'ה של בית הספר", סיפר עלי לאוהד. "היינו יוצאים לרחוב ומכים את כל מי שדיבר נגד המשטר. פעם אפילו הכיתי את אחי עד זוב דם, כי הוא דיבר לא יפה על חמינאי. הייתי כל כך קיצוני שאם מישו היה מדבר לא יפה על המנהיגים, פשוט הייתי הורג אותו".

נשמע שאם הוא היה מגלה מי אתה, ייתכן שהוא היה הורג אותך.

"זו באמת הייתה עדות מדהימה והרפתקה די מלחיצה. הגענו אליו דרך סיעונים מקומיים, ומיד הבנו שהאיש הזה באמת רוצח ועם עבר מפוקפק ביותר בשירות משטר איראן. במהלך הראיון הוא מן הסתם לא ידע שאני ישראלי, אבל אחר כך החלפנו טלפונים, ומהר מאוד הוא גילה בדיוק מאיפה אני ושלח לי מיליון הודעות טקסט עם המון סימני שאלה. בדיעבד, אני חושב שעשיתי טעות כשראיתי אותו בחדר המלון שגרתי בו בעצמי. אמנם העפנו משם את כל הדברים שהיה כתוב עליהם בעברית, אבל אחרי הראיון, כשהוא גילה מאיפה אני, ממש חששנו שהוא יגיע לשם וינסה לעשות לי משהו. למזלי, כבר בשש בבוקר למחרת עזבנו את המלון, כך שגם אם הוא רצה - הוא לא הספיק".

רוב האיראנים שחמו פגש בברלין, בוואן הטורקית, בדיסלדורף ובמקומות אחרים הם למעשה פליטים פוליטיים. חלקם תומכים בחזרתו לאיראן של המשטר המלוכני-חילוני של השאה, חלקם מיואשים מהמצב הכלכלי והתעסוקתי בארץ מוצאם, וכמה מהם אף ביטאו בפני חמו חיבה של ממש כלפי

ישראלי, או אפילו יהודי, שחפץ לשמור על חייו, סביר להניח שיקפיד להתרחק ככל האפשר ממרכז דת שיעי בשכונת נויקלן בברלין, במיוחד בשעה שמתקיים באותו מקום טקס לזכרו של מפקד כוח אל-קודס האיראני שחוסל לאחרונה, קסאם סולימאני.

אם לוקחים בחשבון את העובדה שבזמן הטקס התקיימה בחוץ הפגנה נגד משטר האייתולות, והמפגינים שעמדו מחוץ למבנה סיפרו ש"כפנים נמצאים אנשי חיזבאללה - וכולם טרוריסטים", על אחת כמה וכמה. אם ניתן להוסיף לכל זה את מה שסיפר אחד המפגינים - מבקש מקלט על רקע פוליטי - שטען שבמרחק 200 ממנו הוא רואה ומזהה מישהו שעינה אותו באיראן, שתפקידו היה "אחראי על העיניים", סביר מאד להניח שלאף ישראלי לא היה חשק אפילו לשמוע, בשידור רדיו ובמרחק בטוח, את המשפט הזה.

אלא שכתב ערוץ 12 הישראלי, אוהד חמו, הוא לא בדיוק ישראלי רגיל. הוא עיתונאי חוקר ואמין, שמזה שנים נכנס ויוצא כל הזמן למחנות הפליטים הפלסטינים, לצלם ולתעד, ולא חושש מכלום. אוהד, לא רק שהתקרב לאחרונה, במסגרת סדרת כתבות שצילם ("הכי קרוב לאיראן"), למרכז השיעי הזה בברלין, אלא גם נכנס אליו, שהה בו לאורך דקות ארוכות ואף צילם את המתרחש בפנים. היה זה הישג עיתונאי נאה שעלה לו בלחץ מטורף מהאפשרות שייחשף. אם זה היה קורה, ספק רב אם חמו היה כאן היום כדי לדווח על "איראן שמחויף לאיראן".

סדרת הכתבות של חמו (43), תושב ירושלים במקור וכיום תושב תל אביב, שמה דגש על הגולים האיראניים הרבים - ובמיוחד על הגולים הפוליטיים - שמפוזרים ברחבי אירופה וחוששים מאד, אפילו שם, מחוץ לאיראן, מפני זרועו הארוכה של המשטר.

חלק מהסדרה שצילם שם, במרכזי האיראנים שמחויף לאיראן, מוקדש לתומכי שליט איראן חמינאי וידידיו. "כשהייתי באותו מרכז דת שיעי, בברלין, היתה סיטואציית קיצון, מאוד יוצאת דופן", מספר חמו בראיון ל"קו עיתונות", "תחשוב: ישראלי, יהודי, נמצא באותו חדר עם תומכי חיזבאללה ומשמרות המהפכה, אנשים מכל רחבי אירופה שבאו להתאבל על מותו של קאסם סולימאני. בתור כתב ישראלי לענייני ערבים, אני מתעסק פה ושם בדברים מסוכנים שקשורים לפלסטינים, אבל זו הייתה טריטוריה שאני כלל לא מכיר. ממש הרגשתי שם שאני עומד לבד מול איראן וחיזבאללה".

הצגת שם את עצמך לפנייהם כפלסטיני. הם "קנו" את זה בקלות?

"אני חושב שכך. אמרנו להם שם שאנחנו עושים סרט

בהפגנה בעיר קלן, גרמניה, על ידי המוג'הידון ח'אלק, האופוזיציה החזקה ביותר למשטר האיראני

בבית גולים איראנים. תלו את תמונות השאה, ממתנינים להחלפת המשטר

עם הצלם אלי בוקר, על גבול איראן טורקיה

עם קרמן איאזי, גולה איראני המתנגד למשטר. רופא שיניים לשעבר

חמו בהפגנה נגד האיראנים בעיר קלן

חמו בואן, טורקיה, על גבול איראן

כעת, יותר מאי פעם, סיפרו ואמרו לי שמחסום הפחד של האזרחים שם הולך ונשבר. ה"עובדה היא שהאזרח האיראני כבר מרשה לעצמו, שנה אחר שנה, לצאת ולהפגין. בעבר זה היה אחת לעשור, אם בכלל. וכעת, שנה אחר שנה יוצאים אנשים, מסכנים כל מה שיש להם. הם יודעים שאם הם ייתפסו, במקרה הטוב יעונו, ובמקרה הרע הם עלולים לצאת להורג, ועדיין יוצאים להפגין ושורפים את תמונותיהם של חמינאי וסולימאני וחומייני וכו'. וכשזה המצב, אנחנו מבינים שיש כאן משהו מבפנים שבווער. "זה כבר לא סתם גוף אופוזיציה חיצוני שמנסה לשים טריגר, אלא מדובר על משהו מבפנים, מתוך העם. 82 מיליון אנשים חיים באיראן. עשרות רבות מאד של מיליונים מהם אינם תומכי המשטר בשום צורה. אתה יודע, מדברים על בעבוע שאכן מתרחש שם. האם באיראן כבר בשלים להפיכה? אני לא יודע. אגיד לך, איראן מתנהגת שונה ממשטרים אחרים, כמו למשל מצרים או לוב, שם בסוף השליטים קדאפי ומוברק, לא הלכו עד הסוף. שם, ברגע שהם הבינו שיש פה מרי אזרחי שהם לא יכולים לעמוד מולו, הם לקחו צעד אחורה ועזבו, כמובן בעיקר במקרה של מובראק ומצרים. אבל זה לא המקרה פה. כשהמשטר האיראני חש בסכנה לשלטון, הוא נעמד על רגליים אחוריות ועושה הכל, כולל לטבוח באנשיו הוא – 1,500 הרוגים לפני חודשים, במהומות הגדולות של נובמבר – רק כי הוא חש סכנה לשלטון. ולכן, אולי יש כאן איוושהי משאלת לב ואולי פרשנות נכונה אבל הרבה, מאד אנשים מדברים על כך שאיראן במקום אחר היום".

מתחת לפני השטח

אותם איראנים שפגשת, פחדו מ"היד הארוכה" של איראן?

"לחלוטין. הסתובבתי ממש קרוב לגבול עם איראן, בכל מיני עיירות וערים בגבול טורקיה-איראן, ואתה פוגש אנשים שאומרים לך: יש סוכנים איראנים שנמצאים פה על אדמת טורקיה. האיראנים שולחים סוכנים, אנשי משטר, שפועלים, שהמטרה שלהם היא לתפוס, לפגוע, להרוג או לחטוף, כל מיני מתנגדי משטר שנמלטו זה עתה מאיראן. וזה מדהים לראות את זה, את הפחד הזה. אתה מסתובב ברחובות ואן, עיר טורקית - עם ניווח איראני אמנם - אבל עיר טורקית, וכל מי שפגשתי שם מדבר במונחים של 'בוא נדבר בשקט, יש פה סוכנים איראניים, תהיה בשקט, אל תצא מפה בגלוי, שלא יראו אותנו יחד'. הכל מתחת לפני השטח, הכל בהיחבא, ואתה מרגיש את הפחד הזה".

ואם אתה מנסה להיכנס לראש של תומכי משטר איראן, אתה מצליח להבין אותם?

"תשמע, זה משטר שבא ומציג תפיסת עולם שמבחינתם היא אוטופית. מה זו המהפכה של '79? זו היתה הפעם הראשונה שבעצם הם באו ואמרו: יש פה שלטון של אנשי דת, השיעה. והדבר השני שהיה חשוב להם, הוא ייצוא המהפכה, בוא ניצא את המהפכה החוצה. זו תפיסת עולם אוטופית, של עולם מושלם, אוטופי. אבל אחרי 41 שנים אני יכול לומר לך: אתה לא יכול שלא לחוש באכזבה הגדולה של הרבה מאד אנשים מהמהפכה האיראנית".

ממה שחשת בין האיראנים שפגשת, במיוחד בטקס האשכבה לסולימאני, עד כמה החיסול של סולימאני באמת ישפיע על המזרח התיכון?

"אני חושב שקסאם סולימאני הוא אולי האדם החשוב

הטרוריסטים פחדו ממנו". בתוכו, אנשי דת איראנים ניהלו את הטקס, ותמונה גדולה של סולימאני הוצבה במרכז. "בוודאות היו שם אנשי משמרות המהפכה, לצד גורמי חיזבאללה", הוא אומר. "זה היה מוזר להביט בפניו של האויב הכי גדול במרחק אפסי. לא יכולנו לחמוק מהמחשבה שלא נצא בחיים אם מישוהו יחשוד ויחשוב שמדובר בישראלים". באמצע הטקס, צעקו לו להפסיק לצלם, וגירשו אותו מהמסגד. הוא מודה לאלוקים שזה נגמר רק בזה. **היה רגע במהלך המסע שלך אל "איראן שמחוץ לאיראן" שחשת סכנה?**

"חד משמעית כן. חשתי בסכנה בעיקר באותו מסגד, בכנס לזכרו של סולימאני. אני והצלם, אלי בוקר, נכנסנו פנימה לתוך לב המאפליה, כשאנחנו רואים מולנו את ציר הרשע מול העיניים. אבל צריך להדגיש: אני כבר 17 שנה מתפרנס מלהיכנס למחנות ג'נין ובלטה. תמיד רואים אותי עם חמושים סביבי. אבל ההבדל הוא שכאן, בשטחים בישראל, אתה שולט על הסיטואציה. אני יודע ערבית, צה"ל נמצא קרוב והכל בסדר. אבל שם, מול איראן ומול תומכי חיזבאללה ואנשי משמרות המהפכה, שם הסיפור שונה לחלוטין. שם אם חלילה מישוהו תופס אותי, אף אחד לא יוכל כנראה לבוא לעזרתנו. ונכנסנו פנימה לתוך המסגד, כשאנחנו רואים מולנו איראניות, אנשים שניארים כמו נסראללה וחמינאי וכו', חברה שמסתובבים עם טבעות כמו של קסאם סולימאני, תומכי משטר, והם באים ומבצעים טקס אשכבה לזכרו של סולימאני. זה מפחיד בצורה יוצאת דופן. אתה מסתכל סביבך, אתה נמצא מול ציר הרשע במרחק של סנטימטרים. אתה שם, אתה נוכח. מפחיד מאד".

איש מהם לא ידע מי אתה באותם רגעים?

"כמובן שלא. אני הצגתי את עצמי כפלסטיני. כששאלו בכניסה מי אנחנו, הצגתי את עצמי כפלסטיני, עיתונאי פלסטיני, ואמרתי שאני עובד על איזשהו סרט דוקומנטרי. אני והצלם דאגנו להוריד כל עדות עם כיתוב בעברית כזה או אחר שהיתה עלינו, כך שאם באיוושהי צורה מישוהו היה חושד בנו, עברית לא היו מוצאים. זה היה מפחיד בצורה יוצאת דופן, זו האמת. לא איימו עלינו כי לא ידעו מי אנחנו, אבל זה היה מאד מאד מפחיד. כשהמתרגם שלנו, המתורגמן הפרסי שתרגם את השיחות מפרסית, ראה את החומרים שצילמנו בחדר העריכה, הוא הסתובב אליי ואמר: אתה חולה נפש! אם היו תופסים אותך שם, היו סוגרים את דלתות המסגד ושוחטים אותך. ככה פשוט".

פגשת גם תומכי משטר וגם מתנגדים. עם איזו מסקנה חזרת לישראל?

"חזרתי משם עם שתי מסקנות עיקריות. האחת, שהמשטר האיראני הוא משטר חושך אמיתי. אנחנו בישראל מדברים כבר 41 שנים, מאז המהפכה באיראן ב-'79, על כך שמדובר באחד המשטרים היותר קשים על פני הגלובוס. כעת, נדמה לי שאני מבין את המכניזם, את מנגנון הרשע קצת יותר. כשאתה מדבר עם אדם שמספר לך, 'נעצרת ושחררת רק אחרי שהסכמת להיפרד מהכליה שלי', אתה מבין את זה. קצירי איברים! תקשיב, זה לקוח מתוך מחזות האופל הדבר הזה. 'כשאתה שומע אנשים מספרים לך על אגף 350, שמיועד לאסירים פוליטיים, על העינויים שעברו שם, על הריסת החיים השיטתית, שמזכירה את הספר 1984 ("האח הגדול ששולט על האזרחים"). אתה מבין שהמשטר הזה הוא באמת כזה.

"והמסקנה השנייה: דיברתי עם הרבה מאד אנשים, שאמרו שהם משוכנעים יותר מאי פעם שסופו של המשטר קרוב. כעשירי, אתה שומע את המוזיקה הזו כבר הרבה שנים, אבל

מבחינתי, זה היה הישג גדול". **כישראלי, לא היה לך חשש במקומות שבהם צילמת?**

"צילמנו כמובן רק במקומות שידענו שהם בסדר עבורנו. אנחנו ישראלים, אסור לנו להיכנס לאיראן וגם לא להתקרב, זו סכנת מוות, ולכן ניסינו להגיע למקומות שהכי קרובים לאיראן והכי מזכירים את איראן, וגרים בהם כאלה שהיו באיראן עד לאחונה. המטרה היתה להיפגש עם האנשים האלה בעצמם, שעזבו את איראן. צילמנו בגבול איראן-טורקיה, הגעתי ממש עד לגבול, כמעט נגעתי בגבול. פגשתי לא מעט אנשים שנמלטו בשבועות ובחודשים האחרונים בעור שיניהם מאיראן, וצילמנו גם בגרמניה. פגשנו גם מתנגדי משטר, וגם - בפעם הראשונה בתקשורת הישראלית - תומכי משטר, פגשנו, ראינו. זה היה משהו יוצא דופן".

כשהיו בשכונת נויקלן ברלין, מנסים לתעד את טקס האזכרה הקיצוני לסולימאני, פגשו בהפגנה של מתנגדי המשטר. "מוות לחמינאי", צעק הקהל בקצב. בצד, נראה אדם מצלם בסלולרי את ההפגנה, מתעד, ואחד המפגינים סיפר לאוהד, כי מי שצילם כעת בסלולרי היה האחראי באיראן על העינויים. "הוא עינה אותי בעצמו, אני זוכר אותו היטב", אמר לו.

"שני קטבים היו שם", מספר אוהד. "מצד אחד טרוריסטים קיצוניים, במסגד, ומצד שני המפגינים מתנגדי המשטר. המשטרה בנויקלן היתה עצבנית לקראת הטקס של האשכבה, פחדה שהאווירה תתלהט. תחשוב, היו שם איראנים, לבנונים, סורים. חבית פפץ מהלכת".

בחוף, המפגינים, היו כולם איראנים שנמלטו מאיראן וקראו קריאות נגד סולימאני המת, או: "אייטולות, תסתלקו!" "אחד המפגינים אמר לי: 'יש אולי 5 מיליון באיראן שהם נגד ישראל וארה"ב. הרוב המוחלט רוצים להימנע ממלחמה, נמאס להם מהמצב".

למסגד עצמו לא נתנו לאוהד ולצלם להיכנס, אבל עד מהרה הבינו שהיה להם שווה להישאר בחוף. בסודי סודות סיפר להם מקור איראני, שהטקס האמיתי כלל לא פה. זה רק מסווה לטקס האמיתי שמתקיים במסגד אחר לגמרי, בשקט, בלי הפגנות בחוף.

הכי קרוב לטרוריסטים

כיום, בגרמניה, וכמובן גם בטורקיה, גרים לא מעט יוצאי איראן, מתנגדי ותומכי המשטר כאחד. אותו אזור בברלין, היה מקום טוב עבור חמו לפגוש איראנים מחוץ לאיראן. "היו מתנגדי משטר שסיפרתי להם שאני ישראלי, יהודי, והם כיבדו אותי בפירות חנים, בתנויות שלהם. חלקם מוכרים מוצרים ממדינת האם, איראן, ומנסים להעביר לגולים מראות וריחות מאיראן. טעמתי למשל פיסטוקים איראנים מטהרן, יקרים מאד, אבל גם טעימים להפליא".

חלק מהגולים שפגש, נמצאים מחוץ לאיראן כבר 40 שנה, מאז המהפכה האיסלאמית ששטפה את המדינה.

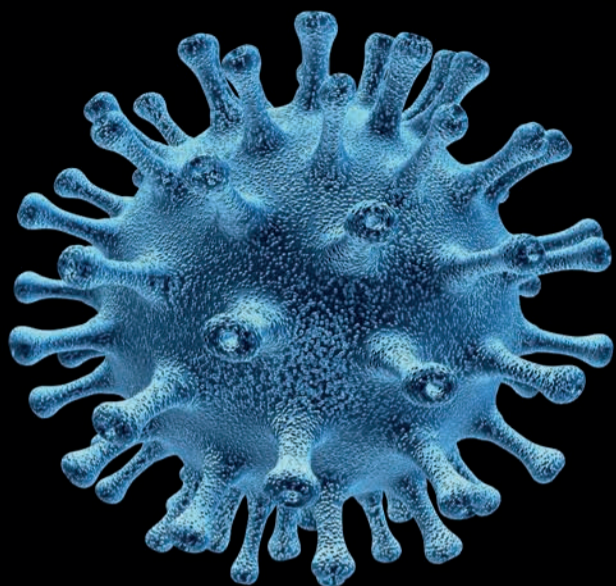
"ממול השגרירות האיראנית בברלין", מספר אוהד, "יש אוהל קבוע של מתנגדי המשטר, עם דגלים של ישראל וארה"ב. 'אנחנו מקווים שחמינאי ילך גם, כמו קדאפי', אמרו לי שם. הם חילקו שם סוכריות על מות סולימאני. אבל לא פשוט להם לקיים את המאהל הזה, מאיימים עליהם. כשהייתי באוהל, סיפרו לי טוענים שלילה קודם, מרגלים לבנונים איימו עליהם בנשק".

את הטרוריסטים ממש, פגש כאמור במסגד בנויקלן, מסגד ע"ש האימאם עלי. "היו שם נרות וזכרון לזכרו של סולימאני. אנשים שפגשתי שם, אמרו לי: 'קאסם היה גיבור ונערץ, שכל

נלחמים בנגיף קורונה
יחד ננצח!

משרד הבריאות

**ויצאתה
והצלתה...**

ונשמרתם מאוד לנפשותיכם

מחוייבים בבידוד?

עוברים עכשיו למלונית. מצילים חיים!

משרד הבריאות דאג למלונות ייעודיות למגזר החרדי כולל כל התנאים לשמירה על כל גדרי ההלכה והצניעות וארוחות בכשרות מהדרין.

המשך השהייה שלכם בבית מסכנת את חיי המשפחה שלכם

נציגי הרשויות פנו אליכם בנוגע לפינוי?
בהוראת הרבנים שתפו פעולה
והתפנו מידית למען יקיריכם.

איך עוברים לבידוד ומצילים את המשפחה?
פונים למוקד העירוני ומבקשים פינוי למתקני
הבידוד החוץ ביתי.

בברכת והסרת מַחֲלָה מִקֶּרְבְּךָ

ביותר בעשור האחרון בעיצוב דמותו של המזרח התיכון, עד כדי כך. זה האיש שהיה אמון מטעם עלי חמינאי, מנהיג האיראן, על ייצוא הפעילות האיראנית. ואתה רואה היום את הפעילות האיראנית בכל מקום, בעירק, בסוריה, בלבנון בתימן, בעזה. כמעט כולן – חוץ מתימן – מדינות שמקיפות אותנו, את ישראל. והוא האיש שהיה אחראי על הפרויקט הזה, לייצא את המהפכה האיראנית, השיעית, האיסלאמית, החוצה.

"החיסול הזה אמור בודאי להשפיע, אם כי מוקדם מאד לומר באיזו צורה זה ישפיע ויפגע, אם בכלל, בפרויקט ייצוא המהפכה האיראנית. מצד שני, צריך לומר שהיו ציפיות לתגובה איראנית יותר חריפה ויותר מהירה נגד ארה"ב, וזה לא קורה. נראה לי שיש הבנה שם שלא כל כך פשוט להתעמת מול ארה"ב, ולכן אנחנו לא רואים את זה".

סולימאני זכה להערצה של עשרות מיליונים באיראן. יש דמות בישראל או בארה"ב שתוכל להשוות אותו אליה מבחינת ההערצה כזו לדמות?

"אתה רוצה שיהסלו אותי?... וברצינות, אני לא חושב שיש דמות כזו בישראל, גם ההערצה של הישראלים לרמטכ"ל לא יכולה להשתוות לזה. אנחנו בישראל חברה הרבה יותר ביקורתית, ליברלית, שבוחנת את אנשיה. אנחנו לא בשנות ה-60' אז העריצו את אנשי הצבא. באיראן סולימאני נחשב למספר 2 אחרי חמינאי, ליד ימינו. הוא אדם שזכה להרבה מאד הערצה. מצד שני, אני חייב לומר לך ששמעתי הרבה מאד אנשים שאמרו: חגגנו, שמחנו, רקדנו, ואכלנו בקלואות כששמענו על חיסולו של הרוצח הזה, כמובן - מתנגדי המשטר".

מה בעצם הביא אותך ליצור את הסדרה?

"חשבתי לצלם אותה בעקבות כמה דברים. נקודה ראשונה, כמובן, בעקבות העובדה שאיראן היא כבר שנים ארוכות האויב מספר 1 של ישראל, ולאחרונה הדבר הזה עולה מעל לפני השטח, מאד נוכח. העימות בין ישראל ואיראן הופך להיות גלוי ומאד נוכח, ומשפיע על החיים של כולנו. ונקודה שניה שהביאה אותי לנסוע לשם, זה כמובן בעקבו החיסול המהדהד של קסאם סולימאני".

מה גילית במסע הזה, שהפתיע אותך?

"אז אני אגיד דבר שאולי לא 'הפתיע', אבל פשוט גיליתי פתאום בעיני הרבה אנשים שמשוכנעים שהמשטר הנוכחי באיראן מגיע לסיומו. וגיליתי רוח מדהימה של אנשים, נמלטים מאיראן, שיכלו לחיות את חייהם בשקט שם מבלי להתנגד, ובחרים לסכן הכל, את עצמם ואת משפחתם, כדי להשיע את האמת שלהם. זה רלוונטי לכל מיני מדינות ולכל מיני תקופות, וזה רלוונטי מאד לאיראן, זה מה שגיליתי. ויש כאן מסר אוניברסלי נפלא שאומר: קשה לדכא את הרוח האנושית, באמת. גם במשטר חושך, משטר רצחני כמו איראן, עדיין תמצא הרבה מאד אנשים שאומרים: עד כאן, לא מוכנים לחיות תחת המשטר הזה".

איך הגעת אל המרואיינים שלך? איך ידעת על הטקסים הפנימיים במסגדים?

"לחלק הגעתי דרך התחקירים שלנו, שעבדו קשה, ולחלק אחר נחשפתי ממש תוך כדי תנועה. אתה מגיע למזרח טורקיה, לברלין, ואתה פתאום פוגש אדם שמכיר אדם, שמוכן לדבר. בסוף, אלו מין רשתות חברתיות כאלה, שברגע שהצלחת להיכנס לשם, אתה נחשף להרבה אנשים בפרק זמן מאד קצר, וזה מה שקרה".

החבאת את המוצא היהודי והישראלי שלך לכל אורך המסע?

"היו כמה שסיפרתי להם את המוצא, אבל מרבית המרואיינים שלי לא ידעו שאני ישראלי, כי גם אם אתה עדיין המשטר – ובוודאי אם אתה תומך – זה עדיין לא אומר שאתה תומך ישראל. וכשהסתובבתי בהפגנה של הארגון שמתנגד למשטר האיראני, מוג'אהדין חאלק, הוא אמנם מתנגד למשטר אבל הוא עצמו גם מאד קיצוני. וכשמישהו שם גילה שאני ישראלי, אחרי שעתיים שהסתובבתי שם, מיד אמרו לי האנשים שליוו אותי, בעיקר איראני מקומי שהתלווה אלינו, שאני חייב לעוף מהמקום. גם אנשים שהם מתנגדי משטר, זה לא ערובה לכך שהם תומכי ישראל".

האיראנים מגיעים לנוש

כשהגיע לואן הטורקית, בקצה המזרחי של טורקיה, על גבול איראן, ראה מולו, מספר חמו, ערבות מושלגות לכל רוחב העין. "המשכנו מואן הלאה, מרחק של שעה וחצי ממרכז העיר, ואז כבר באמת הגענו להרי החושך, הכי קרוב לאיראן. ראינו מולנו כבר את דגל איראן, ליד מעבר הגבול, מרחק 300 מטר ממני".

ההשפעה האיראנית על ואן וסביבתה, הוא מספר, מורגשת מאד. רבים מתושבי איראן מגיעים לשם בקיץ, לנופש. "אבל

עבור רבים, החיים בעיר הזאת הם ההבדל בין חיים למוות. הם נמלטו אליה מאיראן בעור שיניהם. אחד מתנגדי המשטר, קמרן איאזי, סיפר לי שחיו נהרסו אחרי שנעצר באיראן. פגשתי אותו בבית קפה איראני בואן. באיראן הוא היה רופא שיניים מצליח, אבל בשלב מסוים הוא החל לכתוב בלוג במחתרת, נגד המשטר. תוך זמן קצר עלו עליו, ותפסו גם שבעה מחבריו למחתרת. נגזרו עליו 9 שנים ו-190 הצלפות, וזה מה שהוא קיבל.

"שלחו אותו לאגף 350, שמיועד לאסירים פוליטיים ואידיאולוגיים. בהתחלה הוא הואשם בהעלבת הנביא מוחמד, שזאת באיראן עבירה שדינה מוות. אחרי זה הומרה העבירה לאשמה אחרת. ב-2016 הוא שוחרר, אחרי עינויים, אבל היה אסור לו לעבוד באיראן. ושוב הוא דיבר נגד המשטר, הפעם בגלוי. הוא הבין שהפעם הם לא ישתקו, ויתפסו ויהרגו אותו, ולכן החליט לברוח מהמדינה. הוא סיפר לי שהוא ניסה פעמיים לצאת מאיראן, ולא הצליח. בפעם השלישית, בחסות השלג בגבול, הוא הצליח להגיע באחד מנתיבי ההכרחה לואן הטורקית. יש הרבה נתיבי הכרחה באזור".

בית הקפה האיראני בו פגש אוהד בקמרן, הוא מקום המפגש של אלה שברחו מאיראן, אבל, כאמור, גם בעיר הזאת, בשליטתה של טורקיה, הם חוששים מהיד הארוכה של האיראנים. "אנחנו זרים כאן וחסרי כל", אמר לי אחד מהם. "אנשים שם מפחדים מהמודיעין האיראני, כי יודעים שהם חדרו גם לשם. על אחד מהגולים איימו שאם ימשיך לכתוב באינטרנט נגד המשטר, יגיעו עד אליו ויהרגו אותו".

"האם יהיה שינוי? שאלתי את אחד הגולים, שאמר לי: במציאות הנוכחית אין שום תקווה, המשטר שולט בעם בצורה חזקה ביותר. כנראה, אמר לי, תהיה בסוף מהפכה, אבל איראן כבר נהרסה, שלטון האייתולות הרס אותה. 'איראן השקיעה כספים בכל העולם, אבל לא בעם האיראני עצמו', אמר לי. 'כל מי שמוחה נעצר'".

באחד מהמפגשים היותר מפחידים שלו, פגש אוהד באדם שעבד במיליציה האיראנית, הבסיג'. "אני הרגתי המון

חמו נמסגד בברלין, בטקס לזכרו של קסאם סולימאני

אנשים, כי הייתי חייב", סיפר למצלמה של אוהד, כשהוא כמובן לא יודע שאוהד היושב מולו הוא ישראלי. "אבל לא הייתה לי ברירה. הכיתי אפילו את אחי שדיבר לא יפה על חמינאי". ולמרות שאותו רוצח ברח כבר מאיראן, התברר כי הוא עדיין מעריץ את סולימאני המנוח. "אני לא מאמין בכלל שהוא נהרג", אמר לאוהד, "כי אני יודע כמה תפילות עשו עבורו כדי שהוא לא ימות". עוד הוא סיפר, ש"תמיד אמרו לנו להיות מוכנים למלחמה עם ישראל, כי זו התקיים מיד אחרי המלחמה מול דאע"ש".

ואן משמשת הלכה למעשה כתחנה הראשונה של הנמלטים מאיראן. הם יישארו פה, לעתים שנים רבות, תחת העין הפקוחה והצמודה של איראן, עד שיאשרו להם לעזוב לתוככי טורקיה.

חמו: "אחד מאלה שפגשנו שברחו מאיראן, ותיאמנו איתם עוד מישראל את הראיון, ביקשו שנביא להם תנ"ך בעברית. הם התנצרו עוד באיראן, והתרגשו עד דמעות כשקיבלו ממני את הספר. כשפגשתי אותם, אמרו לי: 'אם נתזור לאיראן - יתלו אותנו. עצרו אותנו וכלאו אותנו כי התנצרנו, וככופרים, גזר הדין שמצפה לנו הוא מוות'. האישה סיפרה לי שהיא שנחקה באיראן לאחר שנעצרה, באשמה שקצת התאפרה בפנים".

ובכל מקום שיש נמלטים, הוא מספר, יש גם אנשי משטר איראני שבולשים בכל מקום. "אחד מאלו שפגשתי סיפר שלפני שהם הפגינו באחת ההפגנות בואן, הם קיבלו מסרים מאימים, שיפגעו בהם, יחטפו אותם וייקחו אותם לאיראן, וגם יפגעו במשפחותיהם שנשארו באיראן".

באחד הרגעים, כששהה אצל אותה משפחה שהתנצרה, צלצלה האישה לחברתה שנותרה בטהרן, והיא סיפרה בטלפון כי המצב הכלכלי גרוע. "אנשים עובדים, ולא מקבלים משכורת", סיפרה. "מרוב שאמרו מוות לאמריקה ומוות לישראל, המוות הגיע אליהם", הוסיפה ואמרה.

ההערכות מדברות על אלפים רבים שבורחים מידי שנה מאיראן. באחד הרגעים העצובים בסדרה של אוהד, מספר לו אחד המרואיינים כי הוא היה כלוא בכלא קראג' וסבל מעינויים בלתי נגמרים במשך שנים, עד שיום אחד דפק אצלו בכלא אדם מהצוות ואמר לו: אנחנו מסכימים לשחרר אותך, תמורת שניקה ממך כליה.

"זו הייתה בשורה משמחת עבורי", סיפר לאוהד. "תרמתי כליה, וזכיתי בכרטיס יציאה מהכלא".

אחרי ששוחרר, המשיך להיאבק במשטר ושרף את דגל המשטר ותמונה של חמינאי. "חיפשו אותי שוב וידעתי שהפעם שזה יהיה סופי, אז ברחתי".

ב-2019 הוצאו להורג באיראן 267 בני אדם, ויש במדינה רבע מיליון אסירים. 50 איש נעצרים מידי שעה. זה המצב כיום, מספר אוהד.

סיכוי לשלום?

שוחרר עם אוהד חמו, כתב ותיק לענייני ערבים בישראל, גם על המצב הנוכחי מול הפלסטינים.

אתה מסתכל על מה שקורה בגבול הדרומי של ישראל מול עזה. הבטיחו שקט, אבל אנחנו רואים כל יום-יומיים טפטוף של שיגורים לישראל. אתה מבין מה קורה שם?

"יש דרישה של חמאס היום מישראל לקדם את תכנית ההסדרה. רצועת עזה לא רוצה מלחמה ולא רוצה הסלמה. ברצועת עזה רוצים לשבור את מה שהם מכנים 'המצור על רצועת עזה', לפתוח את הרצף, מעברים, יצוא, יבוא וכו', ומעבר חופשי לאנשים, כמובן. ולשיטתו של חמאס, ישראל נוקטת בסחבת בכל מה שקשור להסדרה, ולכן חמאס רוצה ללחוץ על ישראל. והוא עושה את זה כבר שנתיים, למעשה מאז ה-31 במרץ 2018, תחילת 'צעדות השבעה'. מאז, כל מה שאנחנו רואים, רקטות, צעדות שבעה, בלוני תבערה ונפץ, הכל הוא חלק ממארג כולל שנועד להציץ ולפגוע בישראל ולקדם את האינטרס הגדול ביותר של עזה, שהוא קידום תכנית ההסדרה".

ואיך יגמר הסיפור? בתקיפה ישראלית בעזה או בהתכופות של חמאס?

"אני לא רואה היום סינריו ורצון של ראש הממשלה, שר הביטחון ואחרים לצאת למבצע בעזה. כולם יודעים איך זה יתחיל, אבל אף אחד לא יודע איך זה יגמר. יש לזה מחירים מאד כבדים, כולנו יודעים את זה, בעיקר כשאתה יודע שחמאס אומר לך: בוא נשב ונגמור עניין, נפתח את עזה. מצד שני, בצבא יש מונח שנקרא 'מרחב בלימה'. כלומר, ברגע שחמאס מחליט משהו, לוקח זמן עד שזה קורה ויורד לשטח. אני רוצה להאמין שזה יקרה מתישהו".

עכשיו דיברו רבות על תכנית המאה, אבו מאזן אפילו הגיע לארה"ב. אתה רואה סיכוי שיום אחד הישראלים והפלסטינים יהיו בשלום?

"זו שאלה מיליון הדולר, והתשובה מורכבת: קודם כל, לשני הצדדים שווה להישאר במצב הנוכחי. אני מתקשה לראות מנהיג פלסטיני חפץ חיים שיכול לוותר, בטח על כל מה שכלול תכנית המאה. לא רואה מישהו מהם שיוותר על כל הדברים שבתכנית המאה נתפסים כאנטי פלסטינים. תראה לי מנהיג פלסטיני שמוותר על ירושלים, לשיטתו, ועל קווי 67, על זכות השיבה, זה לא יקרה. מצד שני, יש לי ניסיון לא קטן, ומרבית הפלסטינים ביהודה ושומרון וגם בעזה, בסוף מה הם רוצים? לחיות, להתפרנס, לעבוד, להביא כסף הביתה ולגדל ילדים. כשקורה פיגוע, אני תמיד מקבל כ"כ הרבה טלפונים מפלסטינים, וזה דבר שלא תשמע על זה בכלי התקשורת, כי הם מפחדים, אבל אני שומע את זה בעצמי. הם מתקשרים אלי ומקללים את מי שמבצע פיגוע, וזה מדהים. הם אומרים: זה פוגע בנו, ומשתמשים נגדם במילים איומות. הם נגד זה. היום הם רוצים שקט, הגדה רוצה שקט".

אתה מציג את הצד הפלסטיני לא מעט. האם הצד הישראלי בנוי לשמוע את הצד הזה? אתה מראה לצופה הישראלי ילדים פלסטינים רעבים, את חיי היום יום שם.

"אני לא יודע אם יש ילדים ערבים רעבים, אבל בודאי יש הורים שרוצים לגדל ילדיהם בשקט. אבל נכון, אנחנו בישראל שברנו מאד ימינה. הציבור הישראלי הרבה פחות אכפתי לצד השני מאשר היינו פעם. קו פרשת המים הייתה האינתיפאדה השנייה. העובדה שאנשים התפוצצו פה ברחובות באוטובוסים, וכולנו זוכרים היטב את התקופה הזו. החברה הישראלית מסתכלת מאז האינתיפאדה השנייה בצורה אחרת לחלוטין על השכן הפלסטיני. גדר ההפרדה שנבנתה בינינו, היא לא רק פיזית אלא גם מנטלית, נפשית. אנחנו לא רוצים לראות אותם, לא רוצים לדעת מה יש בצד השני. זו גם גדר מנטלית, לא רוצים לראות פלסטינים. וזה מה שקורה בחברה בישראל, ולכן, אכן לא כל כך פשוט להשמיע את הצד הפלסטיני לקהל הישראלי." ■

הנחיה לחבוש מסיכת פה ואף במרחב הציבורי ובעבודה יחד ננצח את נגיף הקורונה

1. נגיף הקורונה
עובר בטיפות

2. מסכת פה ואף
מצמצמת את הסיכוי
להדביק ולהידבק

3. במרחב הציבורי ובעבודה
חייבים לחבוש מסכת פה
ואף, בבית אין צורך

4. סוגי המסכות המומלצות
לציבור: מסכה רגילה
או מסכה ביתית מבד

5. למסכה ביתית מומלץ,
בד כותנה ארוג בצפיפות
ולא נמתח, לדוגמא בד של
סדין מסוג פרקל או סאטן
מקופל ל-3 שכבות

6. חשוב שהמסכה תהיה
צמודה לפה ולאף

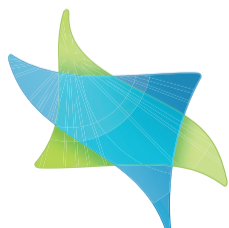
לכח

זכרו:

- מסכה בלויה, לא מגינה עלינו
- בדקו כי המסכה אינה גורמת לקושי בנשימה,
- בחולים עם מחלות לב או ריאה יש לנקוט משנה זהירות
- רחצו ידיים לאחר נגיעה במסכה על מנת למנוע העברת הנגיף

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

קו מידע לעדכונים (גם באידיש): 03-509-7000

לשאלות התקשרו למוקדי קופות החולים

כללית: *2700 | מכבי: *3555 | מאוחדת: *3833

לאומית: *507 | ולמוקד קול הבריאות: *5400

אם חשים אחד מתסמיני המחלה - יש להתקשר למוקד מד"א 101 לצורך בירור רפואי

הפסח, נשארים בבית נשארים בחיים!

הסודות

ההר הזיתים

מה עלה בגורל קברי הצדיקים שנטמנו בהר הזיתים לאחר הכיבוש הירדני? ספר הקברנים בן 188 שנים של משפחת פרנס הוא המפתח לפיצוח התעלומה. הרב משה אקרמן והרב מרדכי מוטולה, שניים מהמומחים לאיתור ושיקום קברים, מסירים את הלוט וחושפים בפנינו את הסיפורים המסתתרים מאחורי עבודת שיקום הקברים, מה עלה בגורלן של מצבות עלומות, סיפורן של משפחות המבקשות לעלות על קברם של אבותיהם וגורלו של בית הקברות האבוד בן ה-304 שנים – בית הקברות סמבוסקי

איילה אבן האזל

מטרים אדמה. חלק נוסף מן השטח הפך לחניון, כאשר שפכו עליו את פסולת הבניה של מזרח ירושלים. כעת המטרה לקלף את השכבות ולהגיע לקברים מבלי לפגוע בהם.

“בתחילת שנות ה-70 ניסו למצוא את הקברים, אך טדי קולק ראש עיריית ירושלים התעקש בשעתו שאין בית קברות מתחת הכביש. הרב שמעון אנשין, במקום להתווכח, לקח טרקטור וחרפ בכביש הירדני בהר הזיתים מאמצע הלילה ועד הבוקר והצליח להגיע לקברים שהיו טמונים בעומק האדמה. לא נותרה לשלטונות ברירה והתירו לחשוף את כל בית הקברות, עם מימון כספי מהמדינה אך טרם הסתיימה המלאכה. רוב בית הקברות נשאר מכוסה אדמה ועפר, ועדיין אני ממשיך לחפור”.

הרב מרדכי מוטולה מוסיף: “בתש”ח כשהר הזיתים נפל בידי הירדנים, הירדנים הוציאו מכרז לאספקת שיש. שנים לאחר מכן סיפרו השומרים הערביים, לוועדה מיוחדת שהקימה המדינה לטיפול בנושא, כיצד ביום הם היו מפרקים את מבנה הקבר ובלילה היו באים להעמיס. 19 שנים בין תש”ח לששת הימים לא יכלה ישראל לעשות מאומה, למרות העדויות על ההרס שנגרם לקברים בהר הזיתים. לאחר הניסים הגדולים שאירעו במלחמת ששת הימים כאשר חזרנו לעיר העתיקה, ההר היה נראה אחרי חורבן. עוד מצבות עצום. נמצא כי קרוב ל-30,000 אלף ואולי 35,000 מצבות נשדדו. בנוסף הירדנים סללו כבישים בתוך ובין חלקות ובחלק מהמקומות נסללו מגרשי חניה. פגיעה קשה הייתה

“המפתח לבניית פול הקברים שנתרו בהר הזיתים, ללא מצבות, בעקבות שוד הירדנים, טמון בספר עתיק ישן ומהוה בן 188 שנים, ספר הקברנים אותו החזיקה משפחת פרנס”, כך משיב הרב מרדכי מוטולה לשאלתנו כיצד יודעים לאתר את קברי הנפטרים בהר הזיתים.

הכול החל משיחה טלפונית עם הרב משה אקרמן, שהתקיימה ברקע המולת עבודה אינטנסיבית של חפירות בהר הזיתים. בקשתי להתחקות אחר פעילות הקודש שלו. הרב אקרמן חשף בפני מעט מעבודתו ואף חיבר אותנו לרב מרדכי מוטולה המשלים את עבודתו. הרב מוטולה שביים יום הוא אברך כולל, עוסק בשעות בין הסדרים במיפוי הקברים, וכן ביצירת קשר עם משפחות בכל צורה שהיא על מנת להעביר להם את המידע שגילו את הקבר של סביהם או סבתותיהם, וכל זאת בהתנדבות.

הרב משה אקרמן הפועל במקום מטעם אתרא קדישא נחשב מומחה בשיקום קברים ויודע בדיוק נמרץ עד להיכן ניתן לחפור כדי לא לפגוע בקבר עצמו. הרב אקרמן נמצא בהר הזיתים יום יום. במסירות נפש כולל גם בזמנים מתוחים ובכול עונות השנה בחורף ובגשם, מלווה את המשפחות שבאות לעלות לקברי האבות שהתגלו, וכמובן מפקה על הפועלים.

הרב אקרמן מתאר לנו: “בית הקברות נפגע קשות בתקופה תחת השליטה הירדנית משנת תש”ח עד מלחמת ששת הימים. על בית הקברות נבנו שני כבישים שכיסו את הקברים בשישה ואפילו שבעה

הרב מרדכי מוזסולה במהלך סיור בהר הזיתים

בקברים ולפעמים גם בעצמות הנפטרים. אנשים רבים שעלו להר הזיתים אחרי ששת הימים לא היו ברי מזל ולא איתרו את קבר יקירם.

הרב אקרמן חושף הקברים, פועל בלהט ובמסירות נפש אדירה כבר 25 שנה במסגרת ארגון "אתרא קדישא" בראשותו של הרב דוד שמידל, הארגון שמנהל מאבקים רבים להצלת קברים בארץ ובעולם, חלקם נשארים מאחורי הקלעים.

מה היו הפרויקטים שטופלו על ידי אתרא קדישא בעולם? הרב אקרמן: "כמה מהפרויקטים הגדולים של הארגון התפרסמו לאחרונה. האחד הוא הצלת בית קברות יהודי בפורטוגל – בית קברות עם 40 קברים בסך הכול שנבנה במקום מסוכך על קצה צוק ועמד בפני סכנת קריסה היישר אל הים. מדובר על בית קברות יהודי מלפני 500 שנה. הים אכל את כל המצוק והחלו להתמוטט שם קברים ישר לים. לאחר שהשגנו תרומה גדולה מיהודים בארצות הברית ערכנו שם פעולות הצלה חיוניות. גם מערות קבורה שהתגלו ברומא שבאיטליה, מערות שמתוארכות לתקופת בית שני לפני 2,000 שנה זכו לפעולות שימור והצלה מטעם הארגון."

לא תמיד זה כך, כפי שמעיד הרב מוטולה: "לפני שנים רבות בעיר דוד בירושלים בוצעו חפירות ארכיאולוגיות על ידי יגאל ידין, תוך הרס בית עלמין עתיק מזמן בעלי התוספות, והארכיאולוגים נהגו לקחת עצמות אדם למטרות מחקר. לצערנו היה זה סיפור מחריד עם תיעוד אמיתי, ונשפך דם רב."

טרקטור ומצבות האבן החדשות הן העדות למהפכה שמתחוללת כעת בהר הזיתים, מפריס את השקט בהר הזיתים. "אחרי שנים של מאבקים, לפתע בחודש תשרי האחרון", מתאר הרב מרדכי מוטולה, "קיבלו אנשי אתרא קדישא רוח גבית, וטרקטור החל בעבודת פינוי הפסולת בהר בזכות תקציב כספי שהוקצה על ידי החברא קדישא הספרדית. מאות טונות של עפר ופסולת מפונים ותחת כל זה מתגלים בזה אחר זה קברי צדיקים אבות ואימהות."

גלגולו של ספר הקברנים

מי הייתה משפחת פרנס שהחזיקה בספר הקברנים העתיק? "משפחת פרנס ניהלו במשך 200 שנה את החברא קדישא הספרדית", עונה הרב מוטולה. "הקברן הראשון, לפחות משנת תק"ח (1758), היה אליהו פרנס. משפחת פרנס השאירו אחריהם פנקסים כתובים בכתב חצי קולמוס החל משנת תר"ב (1842) עד שנת תש"ח. מפנקסים אלו ניתן ללמוד רבות על חיי היהודים בירושלים של אותה תקופה. לדוגמה, בראשית שנת תרכ"ו (1865) – התפרצה בעיר מגפת החולירע ואנשים מתו בהמוניהם. אם בחודש אב ובחודש אלול של שנת תרכ"ה ממוצע הנפטרים (בעדה הספרדית בלבד) בחודש עמד על 17-14, הרי שמתאריך

טמונים כאן צדיקים רבים, חשבתי בליבי. היה זה זמן רב לפני השיקום הגדול של הר הזיתים. שברי מצבות היו לאלפים, ערמות ערמות. חרפה גדולה. לאט לאט התחלתי לחקור את הנושא לעומקו ובשנת תש"ע התחלתי לכתוב ספר בנושא קברי הצדיקים הטמונים בהר הזיתים. אספתי את תולדות חייהם של הצדיקים הקבורים בהר ודברי תורתם, וכמובן ערכתי דרכי גישה אל קבריהם". בהדרגה, הנושא כבש את הרב מוטולה ומילא חלק ניכר מסדר יומו.

סוד המפתח למציאת הקברים

"תוך כדי איסוף החומר להוצאת החלק הראשון של ספרי, נפגשתי באקראי עם המנהל של מרכז המידע של הר הזיתים דאז מוטי שמיס", נזכר הרב מוטולה. "מוטי שמיס התעניין לפרש השוטטות שלי בהר הזיתים, סיפרתי לו על החלום שלי שהחל לקרום עור וגידים. מוטי חיך ושאל אם אני מודע לגודל הפרויקט. הוא לא ניסה לרפות את ידי, אלא להעמיד אותי על גודל המלאכה. אמרתי לו שאני מודע לגודל העבודה ובעזרת השם יתברך אני מאמין שאעמוד בזה, ואם לא, לא עליך המלאכה לגמור. המפגש הזה הוליד שיחות טלפון רבות בהן שיתף אותי מוטי בקברים שנחשפו מקרוב, ואז - יום אחד סיפר לי מוטי אודות הפנקס הישן והעתיק שהשאירו אחריהם הקברנים. היה זה כשחלקו השני של הפנקס הוקלד, אך חלקו הראשון (השנים תרי"ג-תרנ"ד) טרם הוקלד, וסביר להניח שבעזרת הנתונים שבפנקסים הללו אוכל למצוא עוד קברי צדיקים רבים. בפנקסים הראשונים נכתב בצורה תמציתית ביותר: שם, תאריך פטירה היכן התגורר הנפטר והיכן נקבר. תיעוד כזה הוא אמנם עשיר בממצאים לחוקרי היישוב היהודי באותה תקופה, אך דל נתונים מבחינת פענוח ואיתור מקום קבורה. אך משנת תרכ"ה (1865) כפי הנראה עקב חילופי גברי של כותב הפנקס (שקרום לוודאי התאכלס אף הוא בהר הזיתים) הקברן הבא אחריו, פירט במילים רבות וכתב היכן הוא קבר את הנפטר וליד מי הוא נקבר. לשמאלו, לרגליו וכן הלאה. וכך ניתן היה להרכיב פאזל. מדובר בכלי עצום, מדויק ואפשר להפוך את העולם בעזרתו. התחלתי להרכיב את החלקים של הפאזל, בעיקר חפשי רבנים ידועים. התוכן היה מרתק ואני לא שבתי מלראות. כך אט אט התחלתי להרכיב תרשימים של בית הקברות."

מה הוא הפנקס העתיק ביותר?

"הפנקס הישן ביותר שאין בו יותר מדי דפים, המקיף כ-16 שנה, התגלה רק לפני שנתיים והוצא לפני שנתיים למכירה על ידי בית המכירות "קדם". יהודי יקר החוקר תולדות משפחתו, "משפחת מהודר" רכש אותה במזון רב. אמנם אין שם הרבה פרטים על מקום הקבורה מלבד ציון החלקה בה נטמן הנפטר, אך הוא עשיר במידע מחקרי על תושבי ירושלים."

הרב מוטולה רכש בקיאות עמוקה בכל הקשור לקברי הצדיקים בהר. הוא מכיר על בוריים את הקברים ואף חושף בפנינו את הסיפורים המרתקים של המצבות שטרם פורסמו. "באחד הימים", מספר לנו הרב מוטולה, "נודמן לי הספר שאלות ותשובות "יד ימין" של הרב יעקב מיכאל ישראל – רבה של רודוס שביוון. (לימים עלה הרב לארץ ישראל ונתבקש להתמנות לראשון לציון ולרבה של ירושלים ולא חפץ בכבוד) ושם מתואר נס מדהים ונורא כדלהלן:

"מעשה שהיה... במוצאי חג הפסח משנת תקפ"א נכנסו

ל' תשרי עד סוף חודש חשוון נמנו 167 נפטרים בתוך חודש, ובעדה האשכנזית מספר הנפטרים היה כ-600 נפטרים בנייהם גדולי תורה וענקי רוח רבים. חוקרים נוספים מציינים כי התיעוד בפנקסים מצייר תמונה של חיי דלות ועניות שהיו מנת חלקה של הקהילה היהודית בירושלים בין החומות, קהילה המתקיימת על כספי חלוקה בעיר נידחת, באימפריה העות'מנית, כשנציגי האימפריה לא מקלים על מי שאינו בן דת האסלאם אלא מכבידים את עולם עליהם.

לאחר מלחמת ששת הימים משפחת פרנס החזיקו את הפנקסים בידם. המידע שניתן היה להשיג באותן שנים ללא מחשוב של הפנקסים, היה מזערי למדי. יהודי יקר, נמרץ ונעים הליכות, הרב אפרים לוי איש ארכיון של ועד העדה הספרדית, הצליח לבסוף להשיג את הפנקסים בזכות נועם הליכותיו. 3 שנים ישב הרב אפרים לוי בהתמדה בלתי מצויה ופענח את הפנקסים, המכילים מעל 20,000 רשומות של קברים. בסמוך לסיום הפענוח נכנס לתמונה הרב מוטולה.

כיצד למעשה נחשפת לנושא הקברים בהר הזיתים?

"בחור הייתי בשנת תשנ"ז ולמדתי בישיבת "באר התלמוד" בירושלים. בשנת תשנ"ז לא היה בידי זמן לעלות להר הזיתים, אך שנה אחר כך בתשנ"ח בליל י' שבט, לילה חורפי עם קור ירושלמי, בהילולה המסורתית על קברו של הר"ש הקדוש, שכנעו אותי חברים לעלות לקברו. נסענו במונית כמה חברים וכל הדרך חשתי לנסוע למזרח ירושלים. רק כאשר הגעתי להר הזיתים, עזבה אותי תחושת הפחד ובמקום זאת, אחזה בי התרגשות גדולה לראות את קברי הצדיקים שבתור נער צעיר נשאתי שמותם בהערצה כגון, "ישא ברכה". איזה רבנים גדולים יש לנו פה, הרהרתי."

הרב מוטולה הציץ ונפגע. "וכך בימי הצומות נהגתי באורח קבע ללכת ולבקר את הקברים בהר, בוודאי

תמונה של הר הזיתים בעת ההרס של הירדנים

מצבה מעוררת סקרנות

עמדת, ושומן על פי התרשים ששלחתי, כמקום קבורת סבו. לאחר שנפרדנו, שבתי לאזור הקבר ובדקתי שוב את השטח, ואז התברר, כי הקבר סומן בטעות מקום אחד דרומה, באותו רגע לקחתי צבע וכתבתי על הקבר הנכון את השם. מאוחר יותר התקשרתי אליו ותקנתי אותו כי יש פספוס של מקום אחד, ועל מנת שיוכל לראות זאת בעיניו ולהשוות עם הצילומים שצילם. בבוקרו של יום, שלחתי לו את התרשים שהרכבתי לאזור הקבר, תוך כדי שיחה רבי שלמה שואל אותי 'ליד הקבר של הסבא שלי יש קבר נוסף על שם "שרה סוכרי", מי זאת?'

הרב מוטולה מספר כי מיד בדק בפנקסים ואמר לו: "לאותה נפטרת היה בעל בשם רפאל. מסתבר כי זאת לא פחות ולא יותר, סבתא של אשתו. חתיכת פאזל ראשונה התחברה. המשכתי לחקור יותר לעומק, מכיוון שידעתי שבקברת מקום קבור הרב יעקב סוכרי זצ"ל תלמיד חכם גדול בזכות עצמו, ובנו של הגאון ר' שלמה סוכרי ראב"ד דמשק (הקבור בטבריה) שהיה חתנו של הגאון הקדוש רבי יעקב ענתבי שנאסר ועונה בעלילת דמשק. התחלתי לחקור בכיוון זה, ואז אני מגלה שרפאל סוכרי הוא למעשה בנו של ר' יעקב, ונינו של הרב יעקב ענתבי. המשפחה הנרגשת גילתה לראשונה לא רק את מקום קבורתה של הסבתא שרה, אלא גם את שלשלת היוחסין הגדולה והמפלאה אליה הם משתייכים."

האם יש עוד בתי קברות שיש בהם קברים עלומים?

"לפי המידע שיש בידי, בית הקברות הערבי מתחת לשער הרחמים, היה לפני 700 שנה בית הקברות של יהודי קושטא וזאת על פי מחקר של דורון הרצוג. כפי שכותב זאת ר' יצחק בן לטיף. 'בית הקברות של היהודים שהיה בצידם של שערי הרחמים נלקח מהיהודים ונתרחקו כמטחוני קשת ומכל מקום סמוך למקדש מתקברים. הרב מוטולה מציין עוד כי "בנוסף יש עוד בית קברות בהר ציון אך הוא לא מוכר לציבור. זה הוא בית הקברות "סמבוסקי" שנראה היום לצערנו כמו מגרש חניה, מלוכלך ומוזנח לעומת בית הקברות בהר הזיתים. על שום מה הוא מכונה סמבוסקי? יש הטוענים כי צורתו צורת סמבוסק. רוב בני האשכנזים וגם התימנים שחיו בירושלים לפני מאה וחמישים שנה נקברו שם. יש שטענו שזהו בית הקברות של עניי ירושלים אך אני איני מסכים עם קביעה זאת. קבורים שם גם רבנים על פי הפנקס של פרנס שלא הפליג בתארי כבוד לחינם והוא כותב שקבורים שם גם רבנים: הרב יהודה אשכנזי, והרב יצחק פריאנטי ועוד ועוד."

"בספר מסע של אחד הקראים (נמצא בתוך ספר אוצר מסעות של אייזנשטיין) הזדמן לי לקרוא תיאור על הר הזיתים ועל העלייה להר ציון, שם הכותב מציין את בית הקברות שנמצא בגיא בן הינום (עד היום) שבו קבורים בני מקרא (הקראים) ומולו נמצאים קברי בני הרבנים – היהדות הרבנית – קרי, אנחנו. הספר משנת תש"ז, מכאן ניתן להסיק כי בית הקברות קיים עוד לפני 364 שנים."

"המקום לצערנו לא נראה כלל כבית קברות. אנשים רבים רצו לגאול את בית הקברות מהעזובה השולטת בו אך לעת עתה המצב עגום, וזאת למרות שכרגע אומנם העבירו תקציב לנקות את בית העלמין. לא פעם איימו על רבי משה אקרמן, השכנים הערבים, ששטח בית הקברות הישן גובל בכפרם – סילוואן."

כרגע בית הקברות סמבוסקי ממתין למתנדב חדש שיריים את הכפפה, ויאתר קברים נוספים על פי הפנקסים של משפחת פרנס כהכנה לתחיית המתים במהרה בימנו, אמר.

יום, החול היה רך ותחוח בשל הגשם, לקחתי מטאטא מאחד הפועלים ובעוד אני מנקה את המצבה, לפתע אני מבחין בשם "ברוך" חקוק על לוח השיש בפניה. זה היה שטר הקבר שנותר גם לאחר השוד שביצעו הירדנים. הוא בעצם אימת את הזיהוי שלי לקברו של ברוך ג'יהאן. עוד בהיותי בהר פניתי אל הרב אפרים לוי, ואל ידידי ר' יצחק גבאי וסיפרתי להם על התגלית. אחרי יומיים כבר עלה הצאצא הראשון להגיד קדיש על הקבר."

"בעזרת הפנקסים איתרנו פריצות דרך מדהימות ופיענוחים מדהימים", מספר הרב מוטולה. "חמיו של ר' שלמה מוסיוף היה איש מופת ומקובל, הרב אברהם חיים גאון. שנים רבות חיפשו בני המשפחה את הקבר שלו וידענו את המיקום בערך. לבסוף ע"פ הפנקסים הצלחתי להכין תרשים מדויק. שלחתי זאת לרב אקרמן וכך איתרנו את הקבר. כך גם מצאנו את הקבר של סבא וסבתא של גדעון סער."

איזה קברים אתם אמורים לחשוף בעתיד?

"רק לאחרונה מצאנו את הקברים של הרבנים הצדיקים המרוקאים כגון, הרב יהודה אלבו רבי שלמה אבורביע, וכן רשימה ארוכה של רבנים צדיקים קדושי עליון: ר' שלום מני, ר' שלום גבאי, ר' אהרן בוטבול חתנו של הרה"ק ר' יום טוב ידיד הלוי, וחמיו של חכם ר' יוסף עדס זצ"ל. בשבועיים הקרובים אנחנו אמורים לחשוף קבר של אחד מהראשונים לציון לפני 300 שנה", מגלה לנו הרב מוטולה.

כיצד מאתרים את הצאצאים?

"איתור משפחות שונה מאיתור קברים. אם לנפטרים יש תיעוד בפנקסים, למשפחות שלהם אין תיעוד שכזה, לפחות לא בידינו, ארגו הכלים שלנו לאיתור משפחות, מתבסס בעיקר על פניות למרכז המידע, כמו גם בירורים אצל ר' אפרים לוי, שממשיך לשגר אלינו משפחות וצאצאים לקברי הר הזיתים, כמובן שגם חבר מביא חבר, ומשפחה שמצאנו לה את קברי אבותיה, מפיצה את המידע הלאה, וכמובן פרסומים מדי פעם בעיתונות. כמו כן יישנו אתר של אילנות יוחסין של חברת מיי היריטיג' אשר נתן למרכז מידע של הר הזיתים גישה פתוחה ללא תשלום, לעיתים כך אנו מצליחים לאתר את הצאצאים, זה כלי מדהים."

מידע שקבלנו היום – משפחה מחפשת את קברו של נכד של אחיו של הגאון מוילנא, רבי מאיר נכד של הרב אברהם שחיבר ספרים. העברתי להם את האינפורמציה שיש לי - תמונה ישנה של מצבה של אשתו של רבי מאיר. בני המשפחה שמחו מאד. כעת יש בידם קצה חוט ואולי כך יאתרו את קברו של רבי מאיר.

סיפור השגחה מדהים ארע לפני 3 וחצי שנים. שלמה כהן, יהודי יקר מירושלים התקשר למרכז המידע בנוגע לקבר של סבו. הבקשה הועברה לטיפול, והוא סיפר לי את ההיסטוריה המשפחתית שלו, וציין תוך כדי שיחה שיש לו סבא מצד אביו שננטמן בהר וידוע להם מקום קבורתו, אך ישנו סב נוסף מהצד השני ושמו ר' שלמה המנחם, והוא נפטר בערב חג שבועות תרע"ו והם לא יודעים היכן הוא קבור. היה זה כמה ימים לפני האזכרה המאה שלו. אני כמובן שמחתי לבשר לו שמזמן אנו יודעים היכן הסבא קבור. הוא שמח מאד לשמוע על כך, ואמר כי הוא ימתין עם העלייה להר, מכיוון שהוא כהן ואינו יודע עד היכן מותר לו לגשת בהר. סיכמנו להיפגש יחד בהר בהילולת האור החיים הקדוש.

כעבור זמן, נפגשתי אתו בהילולה של האור החיים כשהוא עומד על יד הכביש ומשקיף לעבר המקום בו

כמו חמישים נפשות מישראל בספינה אחת אנשים ונשים וטף בנמלה של עיר יפו ת"ו כדי לבוא לחו"ל ... תפסו אותם הערלים בלב ים, ואחר שכבר לקחו מהם כל אשר להם... גזרו על כולם משפט מות ... והתחילו להרוג אותם בייסורים קשים ומרים במיתות משונות אשר לא נשמע כמוהו וכמוהו לא תוסיף ואין חונן ואין מרחם... והרגו מהם כמו ל"ה נפשות... היה שם אחד מתושבי עיה"ק ושמו יאודה יקואל הי"ו, והערלים גזרו עליו גזירת מות כשאר אחיהם הנהרגים, והוציאו אותו להמיתו, והכו אותו בגרון על ראשו ועל צווארו כמו עשר מכות ולא מת, ואח"כ היכו אותו בחרב על ראשו ועל צווארו ולא מת ונעשה צווארו כמו עמוד של שיש, ומלבד שלא מת אף גם זאת לא יצא ממנו אפילו טיפת דם כחרדל... (יד ימן אה"ע סי' ב').

הרב מוטולה נדהם מהסיפור והחליט לבדוק, האם אותו יהודי חזר לירושלים. בדיקה מהירה בפנקסים העלתה שאכן יש יהודי בשם זה שנפטר בשנת תרט"ז, אך לא היה ברור שמדובר באותו אדם, ולקח קצת זמן עד אשר אותרה המצבה, והכיתוב עליה הוכיח כי אכן כאן נטמן ר' יהודה יקואל המדובר. וזה נוסח המצבה:

"איש היה שבוי בחו"ל. נס נפלא היה לו ובא לארץ נדכה בייסורין וצדיקה זרע בארץ. יאודה יקואל נטמן בארץ. מ"ך י"ז טבת תרנ"ו"

עוד מצבה מעוררת סקרנות, שהמילים המתנוססות עליה הן כמו כתב חידה:

"שחורה אני ונאווה בנות ירושלים, כאהלי קדש כיריעות שלמה" למה רומזות המילים? תעלומה לעת עתה ללא פתרון.

סיפורי השגחה

את הרב מוטולה קשה לעצור, והסיפורים מתגלגלים מפיו. "משפחת בורוכוב - ג'יהאן אשר הקימו את בית היתומים הספרדי, הייתה משפחה אמידה שעלתה מבוכרה. כאשר התחילו החברא קדישא בחודש תשרי האחרון לחפור באזור שלהם, ידענו שהם אמורים להיות קבורים במקום. בערב ראש חודש חשוון תש"פ הגעתי להר הזיתים כשעוד בדרך, עדכן אותי הרב אקרמן שתהיה לי הפתעה בהר. כשהגעתי ראיתי את הטרקטור, ואת העבודות לחישוף האזור האחרון. ירדתי אל המקום בו עבד הטרקטור, ושמת לי לב שזו בעצם שורה חדשה, שלא הכרתי אותה. אז גם הבחנתי בבסיס של זוג קברים עם אבנים אדומות ששרדו וזאת למרות ששרדו את המצבה. הבנתי מיד שזה עתה מצאנו את קברו של אחד הבנים הבולטים במשפחה: משיח בורוכוב ואשתו. בדיוק כפי שהקברן פרנס ציין זאת בפנקס, שהקברים צבועים בצבע אדום. בדיקה במחשב הנייד שלי שהיה איתי, העלתה שמשח בורוכוב נקבר לראשו של אביו ר' ברוך ג'יהאן ז"ל - בדיקה שטחית בשטח לא העלתה ממצא. ראוי לציין שיומיים לפני כן ירדו גשמים בהר וניקו במקצת את משטח האבן שהיה למרגלות קברו של משיח בורוכוב, כך לפתע התגלה חור בתחתית לוח האבן, עוד חול היה צבור על גבי המצבה, אמרתי לעצמי מכיוון שמשפחת ג'יהאן קנו לעצמם קברים בחיים, יתכן ואולי נמצא כאן שארית משטר הקבר שלהם (מנהג היה בירושלים כאשר אדם רכש חלקת קבר בעודו בחיים - להניח לוח שיש על החלקה הקנויה עם השם. מה שכונה: "שטר קבר", וזאת על מנת להבטיח את מקום הקבורה) כאמור, באותו

עובר כל גבול

שלומי זייאנץ, כתב המגזין החרדי-אמריקאי "עמי מגזין", נוסע למקומות אקזוטיים במיוחד - כמו לבנון, אפגניסטן או סעודיה, ומספר לקוראיו על החוויות המסעירות. באפגניסטן פגש את היהודי האחרון שנותר במדינה, זבולון סימן טוב, ודאג עבורו לתפילין כשרות, לאחר שאלו שהיו ברשותו נפסלו. בסעודיה, פגש את בית הכלא היוקרתי ביותר בעולם, ששוכן במלון בעל עושר צעקני וכלא את חלק מנסיכי סעודיה. ומה אמרו בשדה התעופה הסעודי על התפילין שהביא

אתו? • יומן מסע

שלומי זייאנץ

שהוא הרגיש לא נוח למקרא השם היהודי שלי. "שלום יוסף זייאנץ", אמר בקושי רב. פתאום נדלקו עיניו. "יוסף, אתה יוסף", הצהיר בחיך. "אתה טס לצפות באירוע הפורמולה E? כשהשבת בחיוב, איחל לי טיסה נעימה.

"סעודיה איירליינס" היא אחת מקומץ חברות תעופה הפועלות על פי חוקי השריעה ("ההלכה" המוסלמית), מה שאומר שכל המזון הוא בהכשר "חלאל" (כשר למוסלמים) ואין אלכוהול על המטוס. הדיילים לבושים כדיילים, ורק הנשים חובשות כובע מיוחד עם רעלה מחוברת המכסה את שיערן.

הגלבויות של הנוסעים הגברים קצת הלחיצו אותי בתחילה, ואני מודה שנדרש לי קצת זמן להתרגל, אבל עד מהרה חשתי רגוע. לא חששתי או הרגשתי מאוים. איש לא ידע מי אני, וזה נתן לי תחושה טובה.

החשש: התפילין יעשו בעיות בשדה"ת

החשש הגדול ביותר שלי לפני הנסיעה היה בידוק המכס בשדה התעופה בסעודיה. שמעתי שניציגי המכס מחפשים בכל מזוודה ועלולים להחרים ספרי תנ"ך, מגני דוד, מזון שאינו "חלאל", ואפילו מצלמות ומחשבים ניידים.

התפילין שלי היו מונחות באחד התיקים שאיתם עליתי למטוס, ועכשיו התבקשתי להכניס אותו לסורק. התיקים עברו בהצלחה, למעט התיק האחרון, זה עם התפילין, שלכד את תשומת הלב של הבקריט שעמדה מאחורי המכשיר. האישה שהייתה לבושה בעבאיה וברעלה שחשפה רק את עיניה, ביקשה שאפתח את התיק. האנגלית שלה הייתה טובה למדי. "הנה זה בא", חשבתי לעצמי בזמן שהיא בוחנת את התיק שלי. "אני גמור".

האישה שאלה אם יש לי עט לייזר, והבטחתי לה שלא. מתוך התיק עם הטלית והתפילין היא הוציאה טוש שחור מלא בדיו מיוחדת לתיקון התפילין. הסתרי את פקק הטוש והראיתי לה שלא מדובר בעט הלייזר שממנו היא חששה. הבקריט פתחה את התיקים שכללו את התפילין והחלה להתיר את הרצועות. "מה זה?" שאלה. הייתי רגוע וניסיתי לענות בנחת.

"אני יהודי", אמרתי. "אני צריך את הקופסאות האלו לתפילה, אלו אביזרים יהודיים דתיים".

"איך אתה משתמש בהם?" היא שאלה. "אני מניח את אחת הקופסאות על הראש ואת השנייה על גבי הזרוע, ואז עוטף ברצועות את הזרוע", הסברתי.

"ואז?" היא המשיכה. "אני מתפלל", עניתי.

"מה יש בתוך הקופסאות?" היא המשיכה וחקרה. "מגילות תפילה קטנות".

"וממה הקופסאות והרצועות עשויות?" שאלה. "רק עור", השבתי.

"אז, אני עדיין לא מבינה, מה אתה עושה בהן?" חזרה ושאלה. "אני לובש אותן בזמן שאני מתפלל", אמרתי.

"מעולם לא ראיתי דבר כזה", אמרה. "אני צריכה לקרוא לאחראי כדי לבדוק אותן. יש לך עוד טכנולוגיה מעניינת

מישראל לסעודיה, דרך טורקיה

אם יש מקום שחשבתי שלעולם לא אבקר בו, הוא סעודיה. אבל כשנתקלתי בידיעה על הנפקה אפשרית של ויזות למדינה המוסלמית-סוניית, בדקתי מייד את הנושא.

הבנתי שבניסיון למשוך תיירים, ממשלת סעודיה הקימה סוכנות בשם "רשות הספורט הכללית", לארגון אירועים מושכי מבקרים במדינה. האירוע הראשון היה מרוץ המכוניות פורמולה E גרנד פרי, שנערך באזור דרעיה, רובע עתיק מצפון-מערב לריאד, ששימשה בעבר בירת הממלכה.

תיירים שהגיעו עניין באירוע היו זכאים לוויזת כניסה, בלי צורך בביקור בקונסוליה או בשגרירות. הוויזה הונפקה ל-30 יום, וההגבלה היחידה לביקור הייתה הערים הקדושות לאסלאם - מכה ומדינה - הסגורות ללא-מוסלמים. הוויזות הונפקו בצירוף כרטיס למרוץ המכוניות בלבד.

בתקופה שבה נתקלתי בידיעה על הוויזות החל לצוץ הסיפור המזוועי סביב גורלו של העיתונאי הסעודי ג'מאל ח'אשוקג'י, שנעלם בקונסוליה של סעודיה באיסטנבול, טורקיה, ואחר כך התברר שנרצח שם. היה לי הרושם שסעודיה משתנה לטובה, אבל האירוע המטריד הזה גרם לי לחשוב שאולי טעיתי. עורך המגזין החרדי-אמריקני שבו אני כותב, "עמי מגזין", הרב יצחק פרנקפורטר, הרגיע אותי ואמר: "הם לא צריכים סקנדל נוסף של יחסי ציבור. האמן לי, הם יתנהגו יפה".

אחד הדברים שהטרידו אותי בנוגע לנסיעה היה שלא מצאתי מידע ברור על האפשרות של כניסת יהודים לסעודיה. בעבר, אנשים שסימנו "יהודי" בבקשה לוויזה סורבו באופן מידי. בטפסים שמילאתי לא הייתה אפשרות כזו, אלא רק "לא-מוסלמי", כך שלא ידעתי מה צפוי לי. חששתי שיחרימו לי את הטלית ואת התפילין, וחברים יעצו לי פשוט לשלוח מייל ולשאול.

לפנייה הראשונה קיבלתי תגובה לבבית שהצהירה שאתקבל בברכה במדינה (עם המלצה להזדרז ברכישת הכרטיס למרוץ המתקרב). לפנייה השנייה שלי, בקשר לעניין הטלית והתפילין, קיבלתי תשובה בנוסח "אנחנו לא רשות המכס, מטפלים רק בוויזות".

כשארזתי לקראת הנסיעה, ידעתי שאני צריך להיזהר מאוד. רשויות המכס הסעודיות ידועות לשמצה בהחרמת מוצרים אסורים, כגון אלכוהול, וכל ספרות דתית שאינה אסלאמית. נוסף על כך, אסור להיכנס עם חפץ הנושא את דגל ישראל, כסף ישראלי או כל דבר המיוצר בישראל.

יומיים לפני הנסיעה קניתי לבוש ערבי מסורתי בשוק הארמני בירושלים, כדי לקחת אותו איתי לסעודיה. בדלפק של "סעודיה איירליינס" באיסטנבול, שאליה הגעתי בטיסה מישראל ושממנה עליתי לטיסה לריאד, בחנה נציגת חברת התעופה בעיון את הדרכון שלי וקראה לאחראי עליה. הלה שאל אותי: "אתה במקור מישראל?"

"לא. אני מארה"ב", עניתי. "איפה בארה"ב?" הוא המשיך. "ברוקלין, ניו יורק", אמרתי.

"הו, ברוקלין", אמר והסתכל שוב בדרכון מקרוב. נראה

שלומי זייאנץ (26) הוא כתב המגזין החרדי-אמריקני בשפה האנגלית "עמי מגזין". בשנים האחרונות הוא עושה עבור המגזין, כשעוד היה אפשר כמובן, מסעות אקזוטיים אותם פרסם ב"עמי", בין השאר - בשני מקומות שישאלי לא יכול להיכנס אליהם, סעודיה ואפגניסטן.

זייאנץ, נשוי ואב לבת, נולד בניו יורק ובגיל שנתיים עבר עם משפחתו לטורונטו, קנדה. הוא גדל במשפחה חסידית, ולמד בשיבות בקנדה.

את מסעותיו במקומות אקזוטיים ברחבי העולם, ובהם אף אזורים מלחמה דוגמת לבנון, החל בגיל 17, בנסיעה לעיירה אומן שבאוקראינה. בשנה וחצי האחרונות הוא כותב אודות נסיעותיו למגזין "עמי". בינואר 2018 תיאר נסיעה חווייתית לתאלנד, ותגובות הקוראים החרדים לסגנונו דרבנו את עורכי המגזין לשלוח אותו לנסיעות נוספות. מאז ביקר בסעודיה, בלבנון, בטורקיה, בירדן ובמקסיקו, ופרסם את חוויותיו כנוסע וכעיתונאי חסידי במקומות שלרוב רחוקים מאוד מדרך חייו ביוסיוס. בשורות הבאות, יספר זייאנץ את מה שחוה בסעודיה ואפגניסטן.

"אני משתמש בדרכון אמריקני, אז לא פחדתי בכלל. ראשית, סעודיה נחשבת למקום רגוע מאוד, ודברים לא משתנים בה בפתאומיות, כמו בסוריה או בלוב. בסעודיה הכל עובר לפי הסיסטם. אני גם לא חושב ששונאים שם יהודים. לבנון זה כמובן סיפור אחר, אבל לא חשבתי שיש בעיה - וברוך השם אכן לא היתה".

בלבנון ביקר יומיים, בסעודיה שהה חמישה ימים. אשתו נתנה לו את ברכת הדרך. "הקב"ה מצא לי אישה שיש לה ראש פתוח. היא מבינה שלא כל מה שרואים בחדשות זה אמיתי. השלטון בסעודיה ידע שאני יהודי. לפני שהגעתי הודעתי להם ושאלתי אם זה בסדר שאבוא עם התפילין. אמרו לי שאין שום בעיה. כששאלו אותי שם על הקשר לישראל, אמרתי שאני לא ישראלי. במקור אני מניו יורק, אז מבחינתי אני אמריקני, לפחות אם זה עוזר לי להיכנס לעוד מדינה".

ובכל זאת, הוא נזכר ברגע אחד של פחד בנסיעה לסעודיה. "נסעתי למסע מישראל. מובן שאין טיסות ישירות מישראל לסעודיה, אז עצרתי באיסטנבול, שם היתה טיסת ההמשך לריאד. ושם, באיסטנבול, פתאום נכנס לי פחד ללב שמעולם לא הרגשתי. זה היה זמן לא רב אחרי רצח העיתונאי הסעודי ג'מאל ח'אשוקג'י בקונסוליה הסעודית באיסטנבול, והתחלתי לחשוש שאולי גם לי יקרה משהו מאוד לא טוב.

"מצד אחד, השקעתי הרבה כסף בטיסות ובמלון. מצד שני, החיים חשובים יותר. אז צלצלתי לרב מוטה פראנק, רב בברסלב שאני מקורב אליו, ואמרתי לו: 'אולי אלוקים רומז לי שלא לנסוע'. הוא בתגובה אמר לי את מילותיו של רבי נחמן מברסלב: 'העיקר לא לפחד כלל. אם אשתך נתנה לך ברכה לנסיעה ובאמת הסכימה, אין לך מה לפחד'.

"אני נוסע בכל שבוע-שבועיים למקום אחר. אנשים חושבים שהעולם הוא מקום רע ושיש בו אנשים רעים וטרוור, אבל זה בכלל לא נכון. העולם יפה מאוד, והיו כל כך הרבה מקרים שמי שעזרו לי היו ערבים ומוסלמים טובים".

בשורות הבאות, מתאר זייאנץ את חוויותיו בסעודיה ובאפגניסטן.

שלומי זייאנין באפגניסטן, על רקע הדגל האפגני

שאני צריכה לדעת עליה?"

כמעט התפוצצתי מצחוק כששמעתי אותה קוראת לתפילין "טכנולוגיה מעניינת". בפנים רגועות הודעתי לה שזו ה"טכנולוגיה" היחידה שהבאתי איתי. הבקריט קראה לאחראי. האחראי, שנראה כבן 18 ולא דיבר מילה באנגלית, הניח את התפילין על השולחן ומלמל משהו בערבית לפני שהחל להתרחק. "מה הוא אמר?" שאלתי את האישה. "הוא הלך לקרוא לאחראי עליו", השיבה. "אם תוכל ללכת אחריו עם התיקים שלך".

האישה חשה ככל הנראה את אי הנוחות שלי, הסתכלה לי בעיניים ואמרה: "איך לך ממה לדאוג. אתה לא בצרות. הכל יהיה בסדר. רק לך אחריו". מאחורי הרעלה שלה יכולתי להרגיש שהיא מחייכת. אספתי את התיקים שלי והלכתי אחרי האחראי הצעיר. המנהל הבכיר היה אדם מאסיבי בגובה שני מטרים לפחות, בנוי כמו שור. הוא לבש חליפה מערבית, עם ראש מגולח וזקן קטן. לא מסוג האנשים שהייתם רוצים להיתקל בהם בסמטה חשוכה או בשדה תעופה סעודי.

פתחתי שוב את התיק שלי והוא הציץ פנימה, לקח את אחת התפילין שלי וחייך. הוא בחן אותי מלמעלה למטה כמה פעמים, אולי כדי להכניס את מה שהוא רואה לתבנית הגינית, ואז חיוכו התרחב. אחרי מה שנראה לי כמו נצח, הוא אמר שאני יכול ללכת. אספתי את המזוודות וצעדתי ישירות לממלכה הסעודית, עם טלית, תפילין, סלמי כשר והכל.

שטיח לתפילה בחדר המלון

הכביש החדש משדה התעופה לריאד נסלל לאחרונה והיה מואר מאוד. בכלל, הכבישים נפלאים בסעודיה. בדרך, שארכה כ-40 דקות, חלפנו על פני בתי חולים, בנייני ממשלה, אוניברסיטאות, ואפילו כמה ארמונות מוארים בצורה יפהפייה ומציגים לראווה שלטי ענק עם פניהם של המלך סלמאן ובנו, יורש העצר מוחמד בן סלמאן.

כמעט כל רכב על הכביש היה חדש ויוקרתי, למעט טנדרים חבוטים פה ושם. לרגעים היה נדמה לי שראיתי שם יותר רכבים אמריקניים מאשר בארה"ב. כל בניין נראה גדול וראוותני מקודמו. טרם הגעתי למלון, וריאד כבר הספיקה להרשים אותי.

מלון קראון פלאזה, שבו ישנתי, ממוקם בחלק הישן של העיר. הלובי עוצב בסגנון שנות ה-80, עם הרבה עץ ושיש ושלושה דיוקנאות: המלך עבד אל-עזיז אבן סעוד, מייסדה ואביה של סעודיה המודרנית, המלך הנוכחי סלמאן, ויורש העצר מוחמד בן סלמאן.

באמצעות מפות גוגל הצלחתי להבין מה הכיוון לירושלים, כדי לפנות אליה בתפילה. אם מתישהו תצטרכו לדעת, מדובר בצפון-מערב. בזמן שעשיתי את חישובי, גיליתי שלט קטן ומוזהב בצורת חץ, עם תמונה של הכעבה, המבנה השחור והקדוש למוסלמים, הנמצא במכה. השלט הודבק לתקרה בפיתת חדר המלון, כדי להראות למבקרים המוסלמים לאן עליהם לפנות בתפילתם.

בחדר גיליתי גם שטיח תפילה שהונח בארון, וכן ספר קוראן, בדומה לספרי תנ"ך בחדרי מלון בארה"ב. אחרי תפילת מעריב, ואחרי שאכלתי משהו קטן, נרדמתי.

מעט אחרי שש בבוקר התעוררתי למשמע קולות חזקים. לקח לי רגע להבין שמדובר בקריאות לתפילות הבוקר, ושאינן מה לחשוש. התכסיתי שוב וחזרתי לישון עד שמונה בבוקר. כשנהג האובר שלי, איברהים, אסף אותי מהמלון בדרך לשוק המקומי, לא בזכותי רגע ופצחתי בשיחה.

"מה יש לראות בסביבה?" שאלתי. "הרבה", הוא ענה, "אבל אם באמת רוצים ליהנות מסעודיה, צריך לצאת מהערים הגדולות. כדאי לבקר בדרעייה". כשאמרתי לו שאני מגיע לשם, למרוץ, הוא התלהב וסיפר לי על המפורסמים האמריקנים שיופיעו באירוע.

אנחנו מגיעים במהרה לשוק הגמלים הממוקם במדבר, מרחק כ-20 דקות נסיעה מריאד. הייתי מרוצה שאנחנו נוסעים לשוק גמלים, כי הבנתי שמדובר בחוויה סעודית אמיתית, שאפשר לצלם בה תמונות מעולות.

משם, המשכנו לריאד. "מה אתה חושב של מוחמד בן סלמאן?" אני שואל את איברהים כשאנחנו מתקרבים לעיר. "אנחנו משוגעים עליו", הוא אומר, "כי הוא עושה כאן שינויים חיוביים. הוא נסיך שאסר נסיכים אחרים, חברי המשפחה שלו, ולא שחרר אותם עד שהחזירו את הכסף שגנבו מהממשלה, שהיה מיועד לעם. יש לנו הרבה כבוד אליו. הוא מחזיר את הכסף לכיס של האוכלוסייה".

"מה אתה חושב על הסיפור של ח'אשוקג'י?" אני מתחזק. "אני לא חושב שבן סלמאן קשור לזה", איברהים מזהיר. "יש לו הרבה דברים חשובים להתעסק בהם, למה שישים לב למישהו קטן כמו ח'אשוקג'י? ח'אשוקג'י כנראה נהרג על ידי הבולשת הפרלית של סעודיה".

"דברים כאלה קורים לעיתים קרובות?" אני שואל, והוא עונה: "שמע, אם מישהו לא אוהב את מוחמד בן סלמאן, זכותו לחשוב מה שהוא רוצה. אבל מי שמתחיל תנועה

ציבורית נגדו - יסיים מאחורי סורגים". ואז הוא מוסיף בגאוון: "אתה יודע, טראמפ משוגע על בן סלמאן".

"ומה אתה חושב על טראמפ?" אני שואל. "טראמפ משוגע. אנחנו אוהבים אותו ושונאים אותו. אנחנו אוהבים אותו כי הוא חבר טוב ומגבה אותנו, אבל שונאים אותו כי הוא גזען. בגלל איסור הכניסה למוסלמים בארה"ב".

"אזרחים סעודים לא מושפעים מהאיסור", אני אומר. "זה לא משנה", הוא עונה. "עיראקים, סורים ותימנים, כולם לא יכולים להיכנס לארה"ב. הם אחים מוסלמים שלנו, אנחנו לא יכולים לסלוח לו על זה".

"התקשורת האמריקנית מדווחת שטראמפ יעשה שלום בין סעודיה לישראל. מה אתה חושב שיקרה?" אני שואל.

"תראה", הוא אומר, "אנחנו לא אוהבים את ישראל, לא בגלל הדת, אלא בגלל המדיניות הצינונית. הם הורגים נשים וילדים. איזו זכות יש לישראלים לגור על הקרקע שתמיד היתה פלשתי? הם פשוט נכנסו והשתלטו על ארץ שלא שייכת להם".

אני באמת ובתמים מצטער עבור איברהים. עשרות שנים של מידע מוטעה ותעמולה אנטיישראלית במערכת החינוך הסעודית, ובחברה באופן כללי, העניקו לתושבים תפיסת עולם מוטעה, עובדה שרודפת כעת את הממשלה, אם תחליט לכוונן יחסים רשמיים עם ישראל. היתה רוצה שאיברהים יניח בצד את תפיסתו לגבי ישראל ויבקר בה בעצמו, כמו שעשיתי אני בסעודיה. אבל אני מבין שהסיכוי קלוש עד לא קיים.

ביקור בכלא היוקרתי בעולם

אחרי עוד לילה במלון, נהג האובר לוקח אותי למלון ריץ קרלטון ריאד, הידוע ככלא היוקרתי ביותר בעולם, בעקבות תרגיל מבריק שעשה מוחמד בן סלמאן ב-4 בנובמבר 2017, אז הוזמנו נסיכים סעודים ואנשי עסקים בולטים לארוחה, לכאורה, עם המלך סלמאן. המוזמנים לא ידעו שהם יינעלו במלון עד שיגיעו ל"הסכם" עם הממשלה הסעודית, שיאפשר להם להשתחרר.

אורחי המלון קיבלו אז הודעה ש"בעקבות הזמנה בלתי צפויה של הרשויות המקומיות, הדורשת רמת אבטחה מוגברת, איננו יכולים לקבל אורחים עד לחזרה של הפעילות הרגילה" - והוצאו מהמלון. מאז לא התקבלו הזמנות חדשות. באתר האינטרנט של המלון נכתב כי "בעקבות נסיבות בלתי צפויות, קווי האינטרנט והטלפון של המלון מנותקים עד להודעה חדשה".

"אסירי" המלון שילמו עד מיליארד דולר כדי להשתחרר, והממשלה הסעודית גייסה במהלך כולו עד 100 מיליארד דולר. רוב האסירים שוחררו מאז, אבל חלק קטן מהם לא נצפה מאז. סקרן אותי מאוד הרעיון של סיוור במלון/כלא, ולכן הגעתי לשם.

הדבר הראשון ששמתי לב אליו כשהתקרננו למלון היתה האבטחה הכבדה והנוכחת, אף שהמלון לא מתפקד כ"כלא" כבר קרוב לשנה. המלון מוקף בחומת אבן וברזל, וכדי להיכנס למתחם חייבים לנסוע דרך קשת אבן בסגנון יווני ולעבור במחסום שיוור לתוך הכביש ברגע שהרכב ונוסעיו מורשים להיכנס.

ברגע שקיבלנו אישור להמשיך פנימה, המראה היה לא פחות מקסום. טיילת מדהימה של כמה מאות מטרים הובילה מהקשת בכניסה ועד לכיכר מול המלון. הטיילת כללה שני נתיבים בכל כיוון, מרוצפים בצבעים ובעיצובים מרשימים. משני צידי הטיילת ניצבו גנים מטופחים, הכוללים עצי דקל, פרחים ועמודי תאורה בסגנון מערבי. משהו שמזכיר את השדרה שמובילה למגדל אייפל בפריז, אבל המלון בסעודיה

עם סוחר שטיחים אפגני, בכאבול, אפגניסטן

זייאניץ בדרך לסעודיה, ליד מטוס חברת התעופה הסעודית

שעמדתי לבקר בו, מאשר בכל מקום אחר בעיר.

עם היהודי האחרון באפגניסטן

לאפגניסטן, נסעתי במיוחד כדי לפגוש את זבולון סימן טוב, היהודי האחרון שנותר באפגניסטן. זבולון (60), בן למשפחת רבנים, נשאר במדינה כאשר כל משפחתו עזבה, יחד עם יהודי נוסף בשם אישאק (יצחק) לוי. הם לא הסתדרו זה עם זה, סיפור שזכה לסיקור נרחב בתקשורת המערבית בזמן מלחמת האזרחים במדינה ואחרי הכניסה של ארה"ב. ב-2005 נפט לוי, וזבולון נותר היהודי האחרון במדינה. ניסיתי ליצור איתו קשר מספר רב של פעמים ולא הצלחתי, עד שבקיץ האחרון מצאתי מישהו שיביא אותי אליו.

יצרתי קשר עם אפגני בשם חסן ראשיק, שמנהל חברה המציעה טיולים באפגניסטן. לרוב איני לוקח מדריכים מקומיים, אבל לא היה סיכוי שאטייל שם לבדי - הסיכונים היו גדולים מדי. על פי מחלקת המדינה האמריקנית, אפגניסטן מוגדרת כסכנת ברמה 4 ("לא להגיע למדינה"); אחת ההמלצות הרשמיות באתר של מחלקת המדינה לפני נסיעה לאפגניסטן היא לכתוב צוואה. אבל אחרי שקיבלתי את ברכת הדרך מהרב שלי, החלטתי להוציא את הטיול אל הפועל, ולחלוק את רשמיי עם קוראי "עמי מגזין".

כשעולים למטוס בדרך לאחת המדינות המסוכנות בעולם, וכשרבים מהנוסעים עלולים להיות חברי טליבאן, האמינו לי כשאני אומר שאלוקים נמצא כל הזמן במחשבות שלכם. מחלון המטוס המתקרב לקאבול אני רואה מכוניות, כבישים שלווים ושוקים תוססים. אבל ככל שמתקרבים למסלול הנחיתה, כך אני מבחין במסוקים מעל נמל התעופה ועל המסלול. נמל התעופה של קאבול נחשב לאחד המאובטחים בעולם, לאחר שהפך יעד למתקפות טרור רבות.

הוא בנוי כמו מבצר לכל דבר, מוקף חומות בטון בגובה תשעה מטרים. כשירדנו מכיש המטוס בדרך לאוטובוס שייקח אותנו לטרמינל, כלב לזיהוי חומרי נפץ עבר בינינו. גם צוות הניקוי שהגיע לנקות את המטוס עבר בדיקה של הכלב ובדיקה בגלאי מתכות, לפני שעלה לנקות אותו.

מחלון הרכב, ביציאה משדה התעופה, נראית קאבול כמו כל עיר גדולה, מה שמרגיע אותי מאוד. בכל פינת רחוב אנשים מוכרים דברים - לחם, פירות, אגוזים, בקבוקי מים, צעצועים. "אנחנו נוסעים למלון", אומר חסן. "אתה צריך להחליף בגדים, אתה לא יכול להסתובב ככה", הוא מצביע על המכנסיים, על החולצה ועל כובע הבייסבול שלי. "באפגניסטן חשוב מאוד לא לבלוט. במלון אסביר לך קצת על המקום, ואז תוכל לנוח ונמצא לך בגדים מקומיים".

נקודות הבידוק של הצבא האפגני פרוסות בכל רחבי העיר. הן כוללות מחסומי דרך, דוקרנים וחיילים חמושים ברובי קלצינקוב. צפלין ענקי מרחף כל העת בשמיים; לדברי חסן, הוא שייך לשגרירות ארה"ב ומצויד במצלמות מתקדמות, המפקחות על הנעשה למטה.

בעת ההליכה ברחוב, עם המדריך שלי שמכוון אותי למקום מגוריו של זבולון, קשה שלא להבחין בחיילים עם רובים בכל כמה עשרות מטרים. אחרי דקה של הליכה אנחנו פונים לרחוב שידוע בדוכנים שמוכרים פרחים. ברחוב הזה ממוקם בית הכנסת של קאבול. ממה ששמעתי, זבולון חי בבניין בית הכנסת מאז 1996. חסן ניסה להתקשר אליו ולהודיע לו שאני בא, אבל הטלפון של זבולון היה כבוי במשך כמה ימים. קיוויתי ששום דבר רע לא קרה לו.

חסן עוצר ליד בניין חסר ייחוד בן שתי קומות, אחד הבוידים שאינו כולל חנות פרחים. "הגענו", הוא אומר. דלת הכניסה נעולה, אבל מישהו פותח לנו אותה, ואנחנו נכנסים דרך חצר פנימית, עולים במדרגות שהמעקה שלהן עשוי בתבנית מגן דוד, סימן לקהילה היהודית שבנתה את המקום לפני שנים רבות.

היה יפה יותר.

שוער בטוקסידו ובכפפות לבנות פתח למעני את דלת הרכב כשהגענו לכניסה הראשית למלון. כמו רוב הסעודים שפגשתי באותו יום, הוא בירך אותי בערבית וליווה אותי לשביל הכניסה, שהיה מרשים במיוחד. אין מילים לתאר את היופי הבלתי ייאמן של המלון הזה. הוא כל כך מוגזם, שהרכבים החשמליים שהעובדים משתמשים בהם כדי לנוע במתחם הם מתוצרת קדילאק ונראים כמו רכבי קדילאק.

לפני שנכנסתי בדלת הראשית, איש ביטחון ביקש שאעביר את התיקים שלי בסורק. כשהתגלה תיק המצלמה שלי, שכלל מצלמות, חצובות ואביזרים, בישר לי ראש מערך הביטחון שלא אוכל בשום אופן להכניס את הציוד למלון. במקום זאת, אצטרך להשאיר את התיק אצל הקונסיירז', עד שאעזוב את המלון. למרבה המזל, הצלחתי לשמור את הטלפון הסלולרי שלי עלי, כך שיכולתי לתעד את הביקור שלי בריץ.

לובי המלון כלל רצפת שיש מהממת, תקרות מגולפות וצבועות בעבודת יד, עמודי שיש גבוהים, ריהוט קלאסי והרבה פסלים ייחודיים, מלבד העובדה שהכל נראה טבול בוהב. ערבוב אקלקטי של אדריכלות ערבית ומערבית, שהיה מענג מאוד מבחינה אסתטית. כל משטח פנוי בלובי אכלס אגרטל עם פרחים טריים, ועובדים רבים התרוצצו בכל מקום והבטיחו שכל הנכנס בדלתות המופלאות יקבל פינוק ללא סוף.

מייד כשנכנסתי ללובי, בירך אותי מלצר צעיר לשלום והציע שאשב לקבלת תפריט המשקאות. התיישבתי בכורסאות בצבע טורקוזי באחד מאזורי הלאונג' ועיינתי בתפריט שנראה יוקרתי מאוד.

החלטתי לסייר במלון, בתקווה שאכיר אותו לפני שיגרשו אותי בעוון שוטטות. הבטתי בהערכה באדריכלות ובאמנות בלובי, ואז הגעתי לחדר אוכל גדול, שהיה ריק לחלוטין, למעט כמה עובדים שבדיוק סיימו להקים בופה עצום. הוצגו שם כל סוגי המזונות, מבחר אדיר של פירות, קינוחים, לחמים, גבינות, פירות ים, צלעות ומשקאות מיוחדים. הדבר היחיד שהיה חסר הוא בר אלכוהול.

האוכל היה מעורר תיאבון במיוחד, בייחוד למישהו ששרד על טונה ועל סלמי במשך ארבעה ימים. אחד המלצרים ניגש אלי ושאל אם ארצה שולחן, אבל סירבתי ויצאתי מחדר האוכל. מסיבות ברורות, לא ממש הצטערתי עבור מי שנכלא כאן. אף אחד לא רוצה להגיע לכלא, אבל זהו המקום האופטימלי להיכלא בו.

בהמשך היום, הגענו למטה קבוצת בן לאדן הסעודית, תאגיד בנייה סעודי בשווי מיליארדי דולרים, בבעלות משפחתו של מנהיג אלקאעידה אוסאמה בן לאדן, שהתכחשה לקרוב המשפחה הקיצוני שלה שנים ארוכות לפני פינועי 11 בספטמבר 2001.

הבניין עשוי בטון וזכוכית וממוקם ברובע העסקים הסמוך למרכז ריאד. אין לו מאפיינים בולטים דוגמת שלט, לוגו או סימנים חיצוניים כלשהם. הסיבה היא שמערביים אוהבים לבוא למקום הזה לצילומים. איש לא עזר אותי כשעמדתי מול הבניין וצילמתי, בזמן שקבוצת עובדים חלפה על פניו והביטה בי. לצד זאת, היתה נוכחות משמעותית של אנשי ביטחון של החברה, שאמורים להרחיק זרים סקרנים מהמקום.

אחר הצהריים התקרב לסופו, וקרני השמש האחרונות היכו בריאד, כשמהירתי לאחד האתרים הכי פופולריים, אולי אחד הידועים לשמצה, של העיר. מדובר בכיכר גדולה הממוקמת במרכז ריאד העתיקה, ולידה תחנת המשטרה דירה. תחנת המשטרה זו היא המטה של מוטאווא - משטרת הדת הסעודית. המוטאווא לא לובשים מדי משטרה רשמיים, אך אפשר לזהות אותם בקלות על ידי שלושה מאפיינים חיצוניים. ראשית, לכל אנשי המוטאווא יש זקנים ארוכים, אבל הם מגלחים את השפמים. שנית, הם לובשים כאפייה בלי חבל שחור. ושלישית, הגלימות שלהם קצרות בהרבה מאלה של הגברים בחברה הסעודית.

אנשי המוטאווא היו תמיד כוח משמעותי בסעודיה, והסמכות הנרחבת שלהם, בשילוב היעדר הפיקוח, אפשרו להם להנהיג שלטון פחד שנמשך עשרות שנים. הם היו מטרידים ברחוב כל מי שלא עמד בפרשנות המחמירה שלהם לחוק האסלאמי. אחת הטקטיקות הידועות שלהם היתה הליכה ברחוב עם ספריי בצבע אדום - וריסוס כל מי שלדעתם לבוש בצורה לא צנועה.

הם היו עוצרים אנשים בעוון השמעת מוזיקה בפומבי. כשמוחמד בן סלמאן נכנס לתפקיד, הוא ביטל רבות מסמכויות המוטאווא, וכבר אסור להם לעצור אנשים בלי נוכחות של שוטר אזרחי, שלרוב מפגין יותר היגיון ורחמנות. במהלך כל הנסיעה שלי ראיתי את הפנאטים האלה ברחוב וניסיתי לשמור מהם מרחק, מודאג מסוג ההפרות שאני עשוי לחולל מבלי דעת. יש יותר מוטאווא למטר רבוע במקום

"הוא כאן", אומר חסן בהתרגשות.

אשתו היהודייה של הנשיא עזרה

הדלת נפתחה, ואפגני מזוקן נראה בפתח. הוא מכניס אותנו פנימה ללא מילים, אל חדר פשוט, צבוע ורוד, עם שטיח פרסי, כריות ארוכות לשיבה, מאורר קטן ולוח שנה בעברית שתלוי על הקיר. שני אפגנים יושבים על הכריות, ולידם אני מזהה את זבולון, כשהוא ישן שנת צהריים.

הגברים מעירים אותו. הוא נראה מבולבל לרגע, אבל אז מזהה את חסן ומתחיל לדבר בדארי, ניב של פרסית. הוא לובש את הלבוש האפגני המסורתי בדיוק כמוני, אבל שלא כמוני, חובש כיפה ולא כובע פאקול.

הוא פונה אלי ומחייך. "אתה יהודי?" הוא שואל באנגלית. "כן!" אני אומר בהתרגשות.

הוא לוחץ את ידי בחמימות. כששני יהודים נפגשים במקום מרוחק, יש התרגשות מידבקת.

למעט כמה מילים באנגלית ובעברית, שלמד עם השנים, זבולון לא דובר שפות זרות. את השיחה בינינו אנחנו מקיימים בעזרת חסן, שהאנגלית שלו מושלמת כמעט כמו הדארי שלו.

"מאיפה אתה?" הוא שואל אותי. "אמריקה", אני אומר. "אתה זבולון, נכון?" הוא מהנהן בחיוב.

"מי הגברים שיושבים כאן?" אני שואל בעניין.

"אלה חברים שלי", הוא עונה. זה מפתיע אותי, כי בראשי דמיינתי אותו חי לבד, מרוחק ובודד, מתמודד עם הפחד.

אבל זבולון מנהל חיי חברה. חסן שואל את זבולון למה הטלפון שלו כבוי, וזבולון אומר שהחליף מספר לאחרונה. זבולון ממשיך לירות לכיווני שאלות. אחרי כמה דקות הוא מבקש מכולם לצאת מהחדר כדי לדבר איטי בפרטיות.

"מצטער שהערתי אותך", אני אומר בתחילת השיחה שלנו. "אין שום בעיה", אומר זבולון. "אתה רוצה תה?" אני מסרב. גם כך חם בחדר, והמאורר לא עוזר במיוחד.

זבולון מתחיל לספר לי על מצבו. "בשבועות האחרונים היו לי בעיות. הכנתי לעצמי יין, ומישהו ראה וחשב שאני מוכר אותו, מה שאינו חוקי. דיווחו עלי לממשלה, ונעצרת. קבעו לי ערבות גבוהה מאוד, הייתי בצרה גדולה. איכשהו הסיפור הגיע לאשתו של הנשיא, שהיא יהודייה. היא עשתה כמה שיחות למחלקת המודיעין, והם שחררו אותי."

"זה לא ייאמן", אני אומר. "אם היא יהודייה, אתה לא היהודי האחרון באפגניסטן..."

הוא מהנהן בראשו, אבל חסן מסביר שאשתו של הנשיא אינה אפגנית במוצאה. "היא אמריקנית-לבנונית, וזה אומר שזבולון הוא בכל זאת היהודי האחרון כאן."

אני נותן לזבולון נקניק סלמי כשר שהבאתי עימי. הוא נראה נרגש ובוהן את הארזיה. פניו זורחות כשהוא רואה את תווית ה'כשר'. "בקר או עוף?" הוא שואל. "בקר", אני עונה, מוסיף ששמעתי עליו רבות, ושכבוד הוא לי לפגוש אותו.

"הכבוד הוא שלי. אתה כאן לבד?", הוא שואל. "יהודי אף פעם לא לבד", אני עונה. הוא מחייך חיוך גדול. אני מבקש ממנו לספר לי על היהודים באפגניסטן.

"ההיסטוריה של היהודים באפגניסטן הולכת אחורה יותר מ-2,000 שנה. הם ישבו בעיקר בצפון המדינה, וגם בעיר הראת שבמערב, שם היו יותר מ-500 משפחות."

"יהודי קאבול הגיעו מכל רחבי אפגניסטן, משום שכאן היתה הבירה והיה נוח לגור כאן. הדוד של אבא שלי, יוסף סימון טוב, היה רב כאן, וגם הסבא של אבא שלי, אליהו סימון טוב, הכנסת של יוצאי אפגניסטן בחולון. דוד אחר של אבא שלי היה מוכר שטיחים ובעל השפעה על הממשל, המלך אהב אותו."

"כשמדינת ישראל קמה, היהודים התחילו לעבור לשם. לאט לאט הקהילה הצטמצמה עוד ועוד. לא משום שהם היו בסכנה כאן, אלא כי החליטו שהם מעדיפים לחיות בישראל. בסופו של דבר, הקהילה התפרקה בשנות ה-90, אחרי שבריה"מ השתלטה על המדינה."

אתה גדלת בקאבול?
"למעשה גדלתי בהראת, הלכתי שם ל'חדר', אבל בסופו של דבר אבא שלי החליט לעבור לקאבול. הוא היה איש עסקים שייצר שטיחים ומוצרי עור ומכר אותם באנגליה. כשהייתי מספיק גדול, הצטרפתי לעסק שלו. נסעתי לטורקמניסטן לעשות עסקים, ושם פגשתי את אשתי לעתיד. היא מהקהילה היהודית של טורקמניסטן. התחתנו ונולדו לנו שתי בנות. אחר כך התגרשנו. אשתי ושתי הבנות שלי עזבו את אפגניסטן. אני בקשר עם הבנות, דיברתי עם אחת מהן לפני שבוע."

למה נשאת באפגניסטן?
"אני פשוט אוהב את אפגניסטן."

בעת שהוא מחוץ לחדר, חסן אומר לי שהוא מאוד דואג לו. "אם נאבד אותו, לא יישארו כאן יהודים. כמו שאתה רואה, הוא הזדקן מאוד, אפילו שהוא רק בן 60. הוא לא יוצא הרבה מהבית, רק יושב כאן, וזה גובה ממנו מחיר. בכל פעם שאני כאן, החברים שלו איתו. הם מבליים הרבה זמן בשיחות. אין לי מושג מי הם, אבל הוא התרגל אליהם."

זבולון חוזר לחדר עם שקית ובה סכין שחיטה. "אני לא אוכל שום אוכל מקומי כאן, זה קשה מאוד", הוא אומר. "חברים מזמינים אותי לאכול אצלם, וכל מה שאני יכול לאכול זה ירקות וביצים. היהודים האחרונים שביקרו אותי הביאו עוגיות מאמריקה."

זבולון נותן לי את סכין השחיטה. "אני לא שוחט במקצועי, אבל למדתי הלכות שחיטה, ואני יודע איך לבדוק סכין", הוא אומר, ומראה לי איך הוא משחזר את הסכין באבנים. "אבא שלי היה שוחט. אני למדתי שחיטה מרב בטשקנט."

אתה לא מרגיש בודד לפעמים?
"אני רגיל לזה. יש לי הרבה חברים כאן."

ביקרת את המשפחה שלך בישראל?
"ב-1998 נסעתי לישראל כדי לחגוג שם את הפסח. זה היה טוב מאוד. טוב מאוד."

אז למה שלא תיסע שוב ותישאר שם?
"אני לא יכול לעזוב את אפגניסטן, זה הבית שלי. אני יכול לנסוע לכמה חודשים ואז לחזור לכאן. אבל כמו שאמרתי לך, הטיסות הן עניין יקר מאוד."

סבלת כאן?
"ב-1998 הטליבאן הגיעו לכאן ושמו אותי בכלא. הם שברו את חלונות בית הכנסת וגנבו את ספר התורה האחרון שנשארו, הוא אומר, והאבא ניכר עליו."

אני שואל אותו על הריב המפורסם בינו לבין אישאק (יצחק) לוי. "הוא היה איש זקן, ובמהלך שלטון הטליבאן הוא לא היה זהיר מספיק ומשך אלינו הרבה תשומת לב", אומר זבולון. "זה הכניס אותנו לצרות."

כשהוא נפטר ב-2005, מי דאג לקבורה שלו?
"אני יצרתי קשר עם הצלב האדום באפגניסטן, והם לקחו את הארון שלו לטשקנט. משם משרד החוץ הישראלי ארגן את הבאתו לקבורה בישראל."

איך השפיע עליך המוות שלו?
"הייתי עצוב מאוד. כששמים את הכל בצד, חיבבתי אותו מאוד, היינו כמו אחים. לקראת סוף חייו הוא לא היה בריא, וזה גרם להרבה בעיות. טיפלתי בו בשנים האחרונות שלו."

חשבת מה יהיה אם לך יקרה משהו? מי יטפל בסידורי הקבורה?
זבולון מהנהן לחיוב. "יש לי כמה חברים באמריקה, שמתקשרים אלי פעם בשבוע כדי לדרוש בשלומי. גם ביקשתי מכמה חברים אפגנים להודיע למשפחה שלי בישראל ולחברים באמריקה, כשאמות. אני מקווה שיחד, החברים והמשפחה שלי יצליחו לארגן את הכל לקבורה שלי."

אתה מרגיש בטוח כאן? אין כאן אנשים שיכולים לפגוע בך?
"אני יושב בבית כל היום, מתעסק בעניינים שלי. יש כמה אנשים בארה"ב ובישראל ששולחים לי כסף ואוכל. אני פוגש חברים, אוכל ומתפלל. לא מפריע לאף אחד, לא עושה שום דבר רע. למה שמישהו יפגע בי?"

בית הכנסת: ללא רהיטים

כואב לי עליו, ועל החיים הבודדים שהוא חי, אבל אני גם מקבל ממנו השראה. לבדו, בארץ מרוחקת, הוא עושה כמיטב יכולתו כדי לקיים את המצוות. אני מבקש ממנו להראות לי את בית הכנסת, שהוא היחיד שמתפלל בו. הוא קם ממושב ומוביל אותי לאורך המרפסת לצד השני של הבניין. מוציא מפתח גדול מהכיס ופותח את הדלת.

בכניסה הוא מנשק בחום את המוזהו וחולץ את סנדליו, כפי שנהוג בקהילות יהודיות במרכז אסיה. גם אני חולץ את נעליי ומשאיר אותן ליד הדלת.

בית הכנסת הוא חדר גדול עם שטיח, ללא רהיטים, למעט במה וארון קודש. קופסת צדקה גדולה מונחת על הבמה עם עיטור בקטיפה אדומה, שעליו מוטבעים מגיני דוד. על הקירות מנורות עם שמות מי שתרם אותן. אין כיסאות או שולחנות.

זבולון מראה לי את ארון הקודש. בפנים אין ספר תורה, רק שופר גדול וערימה של סידורים ישנים, חומשים ותהילים, דפיהם מצהיבים. הוא מתיישב על הבמה ליד ארון הקודש, פותח את הסידור ומתחיל לדקלם חלק מהתפילה. אני מתעטף בטלית שלי ומניח את התפילין, שהבאתי איתי. זו חוויה מיוחדת, להתפלל בבית כנסת שכבר לא נמצא בשימוש.

אנחנו מתפללים יחד תפילת מנחה, ואז מצטלמים. בדיוק כשאני מתכוון להסיר את התפילין, שניים מחבריי מציצים

מתפלל שחרית עם היהודי האחרון באפגניסטן, זבולון סימן טוב

מהחלון בסקרנות. לא נראה לי שמפריע להם שאנחנו מתפללים.

הערב מתחיל לרדת, ואנחנו נפרדים. כשאני מתכוון לצאת מבית הכנסת, זבולון מצביע על קופסת הצדקה. תרומה לתחזוקת בית הכנסת היא לא רעיון רע, בהתחשב בעובדה שהוא נשמר במצב ראוי במשך 20 שנה. אני שם בקופסה שטר של 20 דולר.

כשאנחנו יורדים לחצר הפנימית, חסן מכניס אותי דרך דלת פתוחה אל חדר חשוך, עם מדרגות יורדות. כל החדר והמדרגות מלאים בזבל וברהיטים ישנים. "זבולון אמר לי להראות לך את החדר הזה", אומר חסן. "בעבר היה כאן חדר רחצה טקסי, איך אתם קוראים לו?"

"מקווה", אני אומר. עכשיו אני מבין מדוע המדרגות היורדות.

יום למחרת, מוקדם בבוקר אני שוב נוסע לבקר את זבולון. זבולון מקבל את פני, ואנחנו מוציאים את התהילים והתפילין ומתפללים תפילת שחרית. אני מבחין שהתפילין שלו פגומות, ומזכיר לעצמי לנסות לשלוח לו חדשות כשאחזור לניו יורק. "התפילין שלי בנות 16 שנים", הוא אומר. "אני מניח אותן בכל יום, חוץ מבשבת ובחג."

אחרי התפילה אני נותן לו את חבילת הסלמי שהבאתי איתי, והוא מחייך חיוך גדול. "בקר?" הוא שואל. "זה לא ממש טוב לבריאות שלי. יש לך סלמי עוף במקום? אם מישהו מהחברים שלך מגיע לאפגניסטן, בבקשה תגיד לו להביא לי סלמי עוף", הוא מבקש.

אני אומר לו שקיבלתי ממנו השראה רבה. "אתה לבד לגמרי, אבל עדיין מחזיק באמונה שלנו."

"אני מנסה", הוא משיב. "אני עושה מה שאני יכול בכל יום, ואני יודע שהשם יעזור לי."

אנחנו מתחבקים דקה ארוכה. בעבר תואר סימן טוב כאדם קר וקשה, אבל מה שאנשים לא הבינו הוא שהכל קליפה. הקליפה שהוא צריך כדי לשרוד בתור היהודי האחרון בסביבה עוינת. מתחת לקליפה יש גרסה עדינה ורגישה יותר. אני יורד עם חסן אל הרכב, בדרכי לנמל התעופה. כעבור שעתים אעזוב את אפגניסטן, אבל זבולון נשאר בליבי.

מבצע התפילין הצליח

כאשר ביקר את זבולון סימן טוב, היהודי האחרון באפגניסטן, שם לב זייאנץ, כאמור, כי התפילין שברשותו של סימן טוב – כבר אינן כשרות על פי ההלכה, בשל כך שהיו סדוקות ושבורות. "התפללתי לצדו כמה פעמים, וראיתי שיש בעיות הלכתיות גדולות עם התפילין שלו, שכבר גם לא היו ראיות לתיקון. היה לי ברור שהן אינן כשרות, אבל הבנתי שאין יהודים אחרים שם במדינה שיעזרו לו להשיג תפילין אחרות ובטח שלא חנות לתשמישי קדושה שם יוכל לקנות תפילין חדשות, ואני כרגע היחיד שיכול לדאוג לו לזה."

"הוא סיפר לי שעברו 16 שנה מאז שהוא קיבל אותן אחרי התיקון האחרון. כשחזרתי מאפגניסטן לארה"ב, עשיתי קמפיין לרכישת תפילין חדשות עבורו, בקרב חברים לי וגם ברשתות החברתיות. ברוך ה', הצלחתי להשיג את סכום הכסף לרכישת תפילין חדשות עבורו, כמה אלפי שקלים, וקניתי לו תפילין חדשות ומהודרות. היה עסק לתשמישי קדושה בקראון הייטס, ברוקלין, שתרם מצדו גם שקית מהודרת לתפילין של זבולון, מעור אמיתי, בצבעי הדגל האפגני. משהו ייחודי."

"כעת נשארה רק השאלה איך מעבירים לו את התפילין. אבל גם לזה מצאתי מתנדב תוך זמן קצר, ואחד החברים שלי הסכים לתת מזמנו וגם מכספו, רכש כרטיס לאפגניסטן על חשבוננו, ונסע במיוחד לשם כדי להעביר לו את התפילין. הוא התרגש מאוד, סיפר לו אותו חבר, כאשר הוא קיבל את התפילין, ואפילו דמע. הוא אמר לי גם שהיה שמח למצוא מישהו שיביא לו נקניקי סלאמי כשרים, אבל לזה, בינתיים, עוד לא מצאתי מתנדבים."

שיבה חדשה

הם מעורבים היום בהרבה מאד מההפקות במוזיקה החסידית - בלחנים, עיבודים והקלטות • הם יצרו אלבומים שלמים למרדכי בן דוד, שלמה כהן, נפתלי קמפה, ועומדים מאחורי להיטים כמו "בזכות התורה" • אבל הצמד אלי קליין ואיצי ברי לא יושב על זרי הדפנה, ומחפש בכל פעם מחדש את הצלילים החדשים שירכיבו את המוזיקה החסידית • ראיון מרתק

חיים ריין

והדובר בן שבקצפת, בשנה האחרונה: חברם לישיבה, נפתלי קמפה, שחבר אליהם לשותפות מוזיקלית ויצר יחד איתם את שני האלבומים המוזיקליים הכי מצליחים בשנים האחרונות, תוך שהם יוצרים יחד מהפך בשוק המוזיקה - חזרה לסגנון הפשוט והלבבי של פעם.

איך קרה שהפכתם לשמות המובילים היום במוזיקה החסידית? שאלנו אותם.

אלי קליין: "זה לא קרה ביום אחד. מדובר פה בשנים של יצירה, עוד הרבה לפני שהתפרסמו, כפול שני יוצרים עם טעמים שונים ואהבה אחת למוזיקה. שירים שמתפרסמים היום, ייתכן שהלחנתי אותם עשר שנים ואפילו 15 שנים אחורה, עוד בימי הישיבה. וכך, כשאתם שומעים עוד שיר ועוד שיר, מבחינתי מדובר בתקופה ארוכה, שפשוט מתפוצצת החוצה בשנים האחרונות יחסית. בנוסף, אנחנו מאד מאד אוהבים ליצור מוזיקה, להלחין ולעבד, וכמעט כל זמר שיגיע אלינו, אנחנו שמחים לשתף אתו פעולה, להבין את הסגנון האישי שלו ולנסות ליצור יחד אתו מוזיקה שתתאים לו עד כמה שניתן. בנוסף לכל זה, ולהתייחסות שלנו כמוזיקה כאמנות, אני לא מחכה עד שתגיע המוזה, אלא מנסה ליצור לעצמי הזדמנויות להלחנה - שומר טקסטים שמרגשים אותי וניגש אליהם פעם אחר פעם, בניסיון להלחין אותם בסגנון כזה או אחר, וגם מגוון לעצמי בסגנון ההלחנה - פעם ליד הפסנתר, פעם עם הגיטרה ופעם סתם מזמזם לעצמי באוטו".

קורה שאתם אומרים "לא" להפקה שמגיעה אליכם? השניים מחייכים במבוכה. קליין: "ברמת העיקרון אנחנו אוהבים ושמחים לעבוד עם כל הזמרים, אבל לא כל שיר מתאים לכל זמר, ולכן יהיו שירים מסוימים שנחשוב שאם הם ייצאו עם זמר חסידי יצליחו יותר מאשר עם זמר ליטאי, ונעדיף להפיק שירים מסוימים עם זמרים מסוימים. ולשאלתך, אם היו הפקות שאמרנו להם לא - התשובה היא כן".

מה ההבדל בין עולם העיבודים וההפקות של אז, לעולם המוזיקה החסידית של ימינו?

איצי ברי: "אבא שלי, הרב יששכר ברי, נודע כאחד המעבדים הגדולים ביותר של התקופה ההיא, לפני 20

המיקום של האולפן הפרטי של צמד המוזיקאים החרדים אלי קליין ואיצי ברי, מפתיע במיוחד: איצי ברי, חצי מהצמד קליין & ברי, הקדיש לכך את אחד מחדריו ביתו, בשכונת הר נוף שבבירה, וכך, כשאנחנו יושבים לראיון באולפן הביתי, במרחק שני מטר כמובן האחד מהשני, איצי מציע לנו מטעמים מהמטבח הביתי, מרחק מטרים ספורים מהאולפן. אבל מהאולפן הקטן הזה, ממש בגודל של חדר ביתי ממוצע, מוציא הצמד הזה בשנים האחרונות את הלהיטים הגדולים ביותר של המוזיקה החסידית.

הם כבשו לאט לאט את מקומם של המוזיקאים הוותיקים, עד שכיום, הם מעורבים בכמעט כל פרויקט מוזיקלי כלשהו במוזיקה היהודית והחסידית, אם זה בלחנים, עיבודים מוזיקליים, קולות, הקלטות אולפן ואפילו כתיבת טקסטים מקוריים לשירים.

השניים גם מסמלים בשנים האחרונות שלב נוסף במוזיקה החסידית, שלא דווקא מחפשת כיום בדווקא את הניגון החסידי האותנטי שיתנגן בחתונות החרדיות עוד שנים רבות, אלא גם את הלהיטים הקצביים, במקצבים מעודכנים יותר, כאלה שבמודע יוצריהם יודעים שזמן פקיעת התוקף שלהם הוא עד שנה במקסימום, עד שיבוא הלהיט התורן הבא. (קליין: "לעיתים אנחנו יוצרים אכן להיטים כאלה, להיטי רדיו שמשמחים אנשים ומברכים בעיקר לדור הצעיר, ולפעמים מתפללים יחד עם המאזינים שלנו, ומלחינים שירי רגש מתוך הנשמה אל תוך הנשמה").

בשנה האחרונה יכולתם לשמוע עיבודים ולחנים שלהם, בין השאר, לגדול הזמר החסידי אברהם פריד ("אבא, מלך העולם"), הלהיט של "דרשו" ומוטי שטיינמץ "בזכות התורה", שלומי גרטנר - בשיר שיצא ממש עכשיו, לרגל היארצייט של רבי אלימלך מליז'ענסק, שלמה כהן, אברמי רוט, יוסי גרין ומקהלת אידיש נחת, בני פרידמן, אלי הרצליך ואריק דביר, שלא לדבר על אלבום כמעט שלם, "צעקה", שיצרו אך לפני כשנתיים-שלוש לזמר החסידי הותיק והמצליח מרדכי בן דוד, זאת לצד שורה ארוכה מאד של זמרים מתחילים ושמות לא מוכרים, שבוחרים דווקא דרכם להוציא את יצירתם הראשונה, כמי שחתומים על להיטים רבים בשנים האחרונות.

ו-30 שנה. בזמנו, כל זמר שרצה להוציא אלבום, היה צריך לכתת רגליים בין היוצרים השונים לחפש שירים, ואז לחפש מעבד מוזיקלי, חברי מקהלה שיעשו לו קולות, ולהתרוצץ בין האולפנים השונים. אצלנו היום, הם מקבלים את כל זה במקום אחד, וזה דבר שאנחנו חידשנו במוזיקה החסידית. כל ההפקה, משלב הלחן ועד שלב המיקס הסופי כולל הקלטת הזמר והמקהלות, הכל אנחנו עושים כאן, בעצמנו, ואנחנו גם רואים בזה יתרון רב בעובדה שכבר מהתו הראשון שנכתב, אנחנו יודעים איך הוא ישמע כבר במיקס הסופי, ומתייחסים לכל ההפקה בהתאם. לא רק מעבדים מוזיקליים, אלא מפיקים.

“מה שיותר חשוב מהמוזיקה, הוא החיבור לאנשים. כשאנחנו עובדים עם זמר או מפיק, אנחנו משתדלים מאד לתת לו כל מה שיש לנו, ובגלל שאנחנו שניים זה הרבה יותר קל, כי כשאני, למשל, יושב על המחשב והקלידים, אלי יושב ומשוחח עם הזמר, מה שמקנה לי זמר תחושה שהוא כל הזמן בידיים טובות. אגלה לך סוד מהאולפן: לפעמים כשאנחנו מנסים להקליט שיר רגש ומזהים שהזמר לא ממש נכנס לאווירה, אז בקריצה קטנה בינינו, אחד מאיתנו ניגש למתג ומעמעם את האורות, כך שיותר קל לזמר להיכנס לאווירה ולתת את כל הרגש והנשמה בשיר”.

קליין: “לא הייתי ילד אולפנים”

הצמד “קליין את ברי” נוצר בימיהם בישיבת “קול תורה” בשכונת בית וגן בירושלים, הישיבה המפורסמת העומדת בשורה הראשונה של עולם הישיבות בעשרות השנים האחרונות. השניים מספרים כי לאחר סדרי הלימוד, בסוף היום, נהגו קצת לנגן בחדר, בפנימייה, על גיטרה ופסנתר חשמלי.

לאף אחד מהם לא היה חלום מוזיקלי. איצי ברי (33), הוא בן של של מהם יששכר ברי, רב וראש כולל בישיבות חרדיות ומעבד מוזיקלי בימי “בין הזמנים”. ואלי קליין (32), בן למשפחה חשובה בירושלים. המחשבה על עיסוק במוזיקה בעתיד, בכלל לא הייתה על הפרק. איצי ברי: “בילדותי הייתי קצת ‘ילד אולפנים’.

אבא שלי עיבד שירים לאברהם פריד ומרדכי בן דוד. הוא לא אהב לשתף אותי יותר מידי, אבל היה מביא אותי לאולפן לראות את הנגנים השונים. משם שאבתי את הידע הראשוני שלי במוזיקה. אני לא יכול לשכוח את עצמי עומד כילד קטן מהופנט לידי הזהב של אבי סינגולדה פורטות על מיתרי הגיטרה בלהיטים הידועים של גדולי הזמרים”.

אלי קליין: “לי, לעומת זאת, לא היה אף קשר אישי למוזיקה. אבא שלי ראש כולל, משפחה מאד תורנית. לא גדלתי על כרכי מעבדים ידועים במוזיקה החסידית ולא הייתי ‘ילד אולפנים’. זה מאד עניין אותי, אמנם, אבל לא הייתה לי שום הזדמנות”.

בישיבה, הם מספרים, הם נפגשו בכלל כחברותא ללימוד גמרא, אבל גילו יחד שהם חובבי מוזיקה מושבעים, ובערבים היו יושבים לנגן יחד. ברי: “מידי פעם אלי היה שואל מה זה האקורד המזור הזה והזה ומאד התעניין”. קליין: “אני זוכר את ההלם שקיבלתי כשאיצי סיפר שבכל שיר שאני שומע לא מדובר בגיטרה אחת, אלא בערוצים רבים של גיטרה מוגברת. פתאום הבנתי את אחד מסודות ההפקה: ההכפלות והערוצים”.

במקביל, קליין החל גם להלחין שירים. “תמיד הייתי מלחין לעצמי. אבל כשאני שומע היום את השירים מאז, אני מרגיש שהייתי אז ממש בוסרי. גם הלחנה זו מיומנות שרוכשים עם הזמן, בעיקר צריך לדעת לכוון את הלב והנשמה. עם הזמן אתה רוכש מיומנות לגשת למילים וכיצד לחבר להן את המנגינה”.

ואז הגיע הפרויקט המוזיקלי הראשון שלהם. קליין: “היה לנו חבר בישיבה שהיה הולך לשמח חולי סרטן במסגרת יוזמה של ארגון ‘זכרון מנחם’. הוא פגש ילד חולה, בגיל 8, שהסיפור שלו מאד נגע ללבו. הילד הזה הלחין כל מיני שירים וגם רצה לשיר כמה שירים מוכרים, והוא ביקש מאיתנו שנעשה עיבודים לשירים שאותו ילד הלחין. הוא ידע שאנחנו מוזיקליים ולפעמים אפילו מסתובבים באולפנים. פתאום הייתה לנו הזדמנות לעבוד עם הנגנים הכי גדולים ומוכרים, כמו אבי סינגולדה, ירון גוטפריד, אבידני ועוד, ולעשות סטאד’ על משהו שלא ייצא לשוק הרחב, כלומר: מה שלא נוציא מתחת ידינו לבסוף – אף אחד לא יוכל לצחוק

עלינו”.

מבין השניים, ברי קורא תווים כבר מילדות. כעת הוא נזכר: “אותו ילד רצה לשיר, בין השאר, כל מיני שירים מורכבים. ישבנו שעות לפענח אותם אל תוך הלילה, לכתוב תווים ותפקידים לנגנים - בכתב יד”.

קליין: “נכנסנו לאולפן אחרי שכבר כתבנו הכל, עם ערימה שלמה של תווים. כבר היינו בטוחים שאנחנו יודעים הכל. זו הייתה התרגשות מטורפת. שעת בוקר מוקדמת וכל הנגנים מתייצבים, ואנחנו, שני ישיבה בוח'רים' שלא עשינו מעולם כזה דבר, חוטפים את השוק של החיים. עומדים פה ליד מוזיקאים שעוסקים במוזיקה עשרות שנים, ולידם שני ילדים שאומרים להם מה לעשות”.

איך קיבלו את זה בישיבה?

“לא עשינו מזה עניין, עשינו את זה ממש בשעות בין הסדרים או בערב, אחרי סיום הסדר. היו בחורים שהיו יוצאים להליכה או קוראים ספר, ואנחנו היינו מנגנים באולפן. זה לא היה משהו שהפריע חלילה ללימוד בישיבה”.

ואז הגיע טלפון מהמפיק דוד פדידה. קליין: “הייתי בהלם, כי דוד הוא בעליו של משרד הפקות חזק ועוצמתי, אתה לא מתעסק מול זמר חתונות זוטר אלא מול הרמה הכי גבוהה. לשבחו אציין שהוא היה מאד קשוב. הוא רצה לשמוע עוד שירים שלי”.

יחד עם פדידה, עבדו קליין וברי על האלבום הראשון שלהם, אלבום שהפיק פדידה לילד הפלא דאז והזמר דהיום, יונתן שיינפלד, שם הלחינו ועיבדו חלק גדול מהדיסק. רוב העבודה, הם מספרים, נעשתה בערבים, בפנימיית הישיבה. ברי: “הוא רצה לקחת מאלי כמה שירים, ואנחנו העזנו והצענו לו לעשות גם את העיבודים המוזיקליים”.

פדידה אזר אומץ, ונתן לשני הישיבה בוח'רים הצעירים צ'אנס, לעשות את העיבודים המוזיקליים הראשונים בחייהם, שעתידים לראות אור, מה שהוכיח את עצמו כבר אז.

קליין: “כשאדם מוציא מהכח אל הפועל את היכולות המיוחדות שהקב"ה טבע בנפשו, הוא הופך לאדם שלם יותר ומוצלח יותר, ולכן, כשאדם מוציא מהכח אל הפועל את היכולות המוזיקליות שלו, זה יכול לנסוך בו תחושת ביטחון ולהעצים את האישיות שלו, דבר שיקבל ביטוי גם בתחומי חיים אחרים, למשל, נער שמתגלה ככישורני במוזיקה ויקבל ביטוי לכישרון הזה, סביר להניח שימצא את סדרי הישיבה בצורה טובה ואיכותית יותר. עם זאת, אני בהחלט מבין את המשגיחים בישיבות שנוטים לחשוש מעולם המוזיקה, אבל צריך לזכור שכל אדם לגופו, וכל אחד צריך לקחת אחריות למעשיו. אם בחור רואה שזה מה שעושה לו טוב ומקרב אותו לקב"ה, שלא יהסס לקחת גיטרה בזמנו הפנוי ולשיר שירים שיקרבו ויחזקו אותו”.

הזרם הדקיק בתחילת הדרך, הפך עם הזמן לשיטפון, עד שהצמד מעורב היום בהרבה ממה שקורה בשוק המוזיקה החסידית. חלק גדול מהלהיטים שיצאו בשנים האחרונות עברו בבית מדרשם של הצמד, אם זה בלחן,

הקלטה, או עיבוד.

אבל את ה"בוס" האישי שלהם, קיבלו בקיץ לפני כחמש שנים. אלי קליין בדיוק נפש בחוף הים עם חברים, ופתאום קיבל טלפון. על הקו: מרדכי בן דוד, “מלך המוזיקה החסידית”. קליין: “הוא אומר לי: 'תשמע, מאד אהבתי שני שירים ששלחת לי. אני רוצה להקליט אותם'. הייתי בהלם. הוא רצה להקליט את השירים האלה לחתונה של נכדה שלו, וצלצל אלינו מביתו בסיגייט, ניו יורק. יצאנו לדרך עם עיבודים לשירים הללו בתוך תקופה מאד קצרה. אפילו עוד לא פגשנו אותו.

“בחג הסוכות שלאחר מכן היינו באירוע במלון ממילא, בסוכה של הנריב הידוע שלמה יהודה רכניץ מלוס אנג'לס, ושם פגשנו לראשונה פנים אל פנים את מרדכי בן דוד ששר באירוע. זה היה בדיוק בזמן אינתיפאדת הסכינים, וכשהגענו למקום, באחת המסעדות באזור התפתחה תגרה בין הסועדים לבין בן מיעוטים שמלצר במקום, ובשלב מסוים מישוה מהם שלף סכין וכולם היו בטוחים שמדובר במחבלים ובעוד פיגוע. הבהלה, יללות ניידות המשטרה שבאו מיד והצרחות של העוברים והשבים שהיו בטוחים שהם בזירת פיגוע רצחני עשו לנו משהו, ואז הלחנו שיר בשם

הם כבשו לאט לאט את מקומם של המוזיקאים הוותיקים, עד שכיום, הם מעורבים בכמעט כל פרויקט מוזיקלי כלשהו במוזיקה היהודית והחסידית, אם זה בלחנים, עיבודים מוזיקליים, קולות, הקלטות אולפן ואפילו כתיבת טקסטים מקוריים לשירים

מאז. אני צריך שכבר בפעם הראשונה שהאדם שומע את היצירה, הוא יתחבר אליה וירצה לשמוע אותה שוב. גם אופן צריכת המוזיקה השתנה מאד, אנשים שומעים את המוזיקה בנגנים כשכל השירים מעורבבים. מה שארוך וקשה לעיכול לא מקבל הזדמנות הנאותה, ולכן אנחנו משתדלים ליצור מוזיקה שנוגעת בנשמתו של המאזין בצורה הכי עמוקה, אבל כזו שיאהב כבר משמיעה ראשונה".

ברי: "בסוף מי שמחליט זה הקהל. והדור לא רוצה בהכרח יצירות מוזיקליות בומבסטיות. לצערי לא הייתה לנו את ההזדמנות להלחין יצירות כבודות יותר, כמו שלמשל עשה המלחין החסידי יוסי גרין בעבר היותר רחוק. זה תפס אז, והיום קצת פחות".

יש שינוי במוזיקה שלנו

בין שאר עיסוקיהם, אלי קליין מגיש תכנית מוזיקלית יומית בערוץ המוזיקה החרדי "קול חי מיוזיק", והשניים אף שפטו ב"קול חי" בתכנית הכישרונות החרדית "הקול הבא", שחיפשה כישרונות מוזיקליים חדשים בתחום השירה החסידית.

השניים אומרים שגם אמנים חרדים כמו ישי ריבו ושולי רנד, הביאו רוח חדשה למוזיקה החסידית, עם המון נגיעה אישית.

ברי: "זה שינוי מאד גדול שקרה במוזיקה, גם כתוצאה מאמנים כמו שולי רנד או ישי ריבו שהביאו סגנון שירה חדש לחלוטין, שפתאום היה מרענן לחלוטין לשמוע אותו. הזמינו אותנו בקיץ הקודם לשפוט בתחרות שירה בשיבת 'אור ישראל', מהישיבות החרדיות ביותר והסגורות ביותר שיש. אותנו, בזמנו, פחות עודדו ליצור או לשיר, והנה כבר מעודדים את זה. ומה הבחורים ביקשו לשיר? שירים של ישי ריבו, וכל הישיבה על הרגליים ושרה מילה במילה. ואז אתה קולט שהם לא שומעים רק אברהם פריד או מרדכי בן דוד. גם בחורי הישיבות צורכים את ה'אנר החדש והאישי הזה, שגם מותאם מבחינה רוחנית לציבור שלנו".

קליין: "אני גם רואה את הבקשות להשמעת שירים בתכנית שלי. רוצים המון שירים של ישי ריבו לצד המוזיקה החסידית המסורתית. הטעמים של האנשים היום הרבה יותר מעורבבים, ובחור חסידי שנהנה מ'אפילו בהסתרה' של יואלי קליין, יכול לאהוב גם את 'הלב שלי' של ישי ריבו".

איך מלחינים שיר?

קליין: "האומנות שלנו בדרך-כלל נמצאת בתוך ד' האמות של האולפן – הפסנתר, המיקרופון ואנחנו. החכמה הגדולה בהלחנה היא לדעת להביא חידוש בטקסט, בין אם מדובר בטקסט מוכר ואני מצליח על ידי הלחן לתת ספוט על מילים מסוימות, או בין על ידי מציאת טקסט חדש שמדבר בשפת הנשמה. עם זאת, אני מנסה ליצור לעצמי כמה שיותר הזדמנויות להלחין. אם למשל אני נמצא באיזה מקום ורואה טקסט מעניין, אני שומר אותו לעצמי. אם אני נוכח בדרשה ושומע נושא מעניין שיכול להוות בסיס לשיר – אשתדל לזכור אותו,

'נקום' והצענו אותו לבן דוד".

בן דוד, שמאז ומעולם נהג לנקוט עמדות פוליטיות, הקליט שירים בעד ארץ ישראל השלימה ונגד חלוקת ירושלים, לקח מיד את השיר הזה, בעל השם הבלתי שגרתי במוזיקה החסידית העדינה, "נקום" ("אבינו מלכנו נקום נקמת דם עבדיך"). ואחרי שלושה שירים עם הצמד, הוא שמע עוד שירים שלהם והציע להם להלחין ולעבד מוזיקלית חלק גדול מאלבומו החדש. לצמד הצעירים המוזיקליים, זו כבר הייתה תעודת כבוד של ממש. כעת, ללא ספק, הם כבר הגיעו לפסגה. ההמשך היה צפוי, ומבול של הזמנות ללחנים ועיבודים שטף את האולפן הקטן שבהר נוף.

מה דעתכם על כאלה שאומרים שחסר היום קצת עומק במוזיקה, שירים כמו "תניא" או "אדרבה".

קליין: "צריך להבין את ההבדל בין התקופות השונות. לפני 20 ו-30 שנה, אנשים היו מכבדים את המוזיקה. קונים אלבום ומקשיבים לו עשרות פעמים. היום אין לנו את ההזדמנות ליצור שירים כאלה, באורך של 8 או 9 דקות, עם מעברים מוזיקליים מורכבים וקטעי חזנות ארוכים. ההזדמנות היום לתפוס את האוזן של המאזין, והתחרות על לבו, היא הרבה יותר גדולה ועוצמתית

אולי יום אחד אזכה להלחינו. לפעמים קורה לי שבאופן ספונטני אני מזמזם לעצמי תחילתה של מנגינה נחמדה – ואני מקליט מיד. לא תמיד ייצא מזה משהו, אבל תמיד עוזר לי שיש ברשותי 'בנק רעינות', ואז כשארצה להלחין, יש לי בסיס רעיון או התחלה טובה".

מה התגובות שאתם שומעים מהקהל על השירים שלכם? קליין: "ב"ה אנחנו זוכים לגעת דרך הניגונים והשירים באין ספור אנשים, והתגובות בהתאם. את אחד הסיפורים שהכי ריגשו אותי סיפר לי אבי שיחיה: יום אחד בסיומה של תפילת מנחה ניגש אליו יהודי המתגורר בסמוך ואמר לו שבמשך חודש ימים הוא לא יצא מהבית, הוא היה שרוי בעצב ובדיכאון עמוק בעקבות עסקה ענקית שנכשלה והותירה אותו בחובות של מיליונים רבים. 'היום' – הוא אומר – 'קיבלתי לידי את האלבום 'צעקה' של מרדכי בן דוד, ומיד ננעלתי על השיר 'פתח לנו שער'. האזנתי לו ברציפות איזה 30-40 פעם, ועכשיו אתה רואה אותי יוצא מהבית לראשונה!'. פתאום הבנתי את העוצמה של הניגון, גם מבלי להיפגש עם האנשים באופן ישיר, אני יכול לשנות את חייהם, לתת להם תקווה, לחבר אותם אל התפילה. זה ריגש אותי".

"והנה סיפור אחר, ממש טרי. עשיתי לאחורונה הליכה באחד הערבים עם נפתלי קמפה, שהפקנו לו את שני האלבומים. בדיוק התקשר אליו משהו להגיד לו תודה על השיר 'אנה אלך'. הוא סיפר לו: אני בחור ישיבה, והמצב בבית שלי לא טוב. הייתי בבית השבוע, וההורים רבו, מה שהכניס אותי לדיכאון, אז לקחתי עם מישוהו טרמפ ונסעתי אתו לצפון. הנהג, השמיע את השיר שלך 'אנה אלך', והרגשתי שזה שיר שנוגע בי מאד. ביקשתי ממנו להשמיע אותו שוב ושוב. שמענו אותו יחד, אני והנהג, לפחות 20 פעם, זה שיר שחיזק אותי מאד".

בפסח אוכלים בבית

הרבה דברים משתנים בפסח השנה,
אבל יש משהו שלא ישתנה.

גם השנה תנובה איתכם בבית עם
כ-250 מוצרי חלב הכשרים לפסח למהדרין
ובהם 30 מוצרים לראשונה בפסח זה.

אנו בתנובה מאחלים לכם זמן של יחד,
בריא, טעים ורגוע עם בני המשפחה
ומברכים אתכם ואת כל בית ישראל
בפסח כשר ושמת.

למהדרין בפסח יש תנובה

